

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta pedagogická

Katedra historie

Historie Zoologické a botanické zahrady města Plzně

Diplomová práce

Vedoucí diplomové práce: PaehDr. Naděžda Morávková

Autor práce: Bc. Andrea Hyrátová

Plzeň 2012

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci na téma Historie Zoologické a botanické zahrady města Plzně, vypracovala samostatně a použila jen literatury a pramenů, které cituji a uvádím v příložené bibliografii.

V Plzni dne: 29. března 2009

Bc. Andrea Hyrátová

Poděkování

Za přínos pro moji vědeckou práci bych chtěla poděkovat ochotným pracovníkům Archivu města Plzně, Státního oblastního archivu a Západočeského muzea. Mé velké poděkování patří také panu Mgr. Martinu Vobrubovi, který mi vyšel vstříc při hledání pramenů zapůjčením vlastního bohatého archivu a také publikacemi za Archivu Zoologické a botanické zahrady města Plzně. V neposlední řadě bych také chtěla poděkovat za odborné vedení diplomové práce paní PhDr. Naděždě Morávkové.

Obsah

1. PŘÍČINY VZNIKU ZOOLOGICKÉ ZAHRADY V PLZNI.....	14
2. HISTORIE SPOLKU IRIS, SPOLKU PRO AKVARISTIKU A TERARISTIKU V PLZNI.....	15
2.1. Historie spolku IRIS v letech 1901-1914.....	15
2.2. Historie spolku IRIS v letech 1914-1926.....	20
3. SPOLEK IRIS, JAKO ZŘIZOVATEL ZOOLOGICKÉ ZAHRADY IRIS, V PLZNI.	22
3.1. Historie Zoologické zahrady IRIS v letech 1926-1939.....	22
3.2. Historie Zoologické zahrady IRIS v letech 1939-1945.....	28
3.3. Historie Zoologické zahrady IRIS v letech 1945-1953.....	31
4. FUNGOVÁNÍ ZOOLOGICKÉ ZAHRADY IRIS POD JEDNOTNÝM NÁRODNÍM VÝBOREM V LETECH 1953-1961.....	36
5. NEŠŤASTNÉ UDÁLOSTI V ZOOLOGICKÉ ZAHRADĚ IRIS.....	39
6. POKUSY O STĚHOVÁNÍ ZOOLOGICKÉ ZAHRADY IRIS.....	40
7. ZOOLOGICKÁ ZAHRADA V PLZNI NA LOCHOTÍNĚ.....	41
8. HISTORIE ZOOLOGICKÉ ZAHRADY V PLZNI V LETECH 1962-1980.....	42
8.1. Rok 1962.....	42
8.2. Rok 1963.....	42
8.3. Rok 1964.....	43
8.4. Rok 1965.....	44
8.5. Rok 1966.....	45
8.6. Rok 1967.....	45
8.7. Rok 1968.....	46
8.8. Rok 1969.....	46
8.9. Rok 1970.....	47
8.10. Rok 1971.....	48
8.11. Rok 1972.....	49
8.12. Rok 1973.....	50
8.13. Rok 1974.....	50

8.14. Rok 1975.....	51
8.15. Rok 1976.....	52
8.16. Rok 1977.....	52
8.17. Rok 1978.....	53
8.18. Rok 1979.....	54
8.19. Rok 1980.....	55
9. HISTORIE ZOOLOGICKÉ A BOTANICKÉ ZAHRADY MĚSTA PLZNĚ V LETECH 1981-1989.....	56
9.1. Rok 1982.....	57
9.2. Rok 1983.....	57
9.3. Rok 1984.....	60
9.4. Rok 1985.....	60
9.5. Rok 1986.....	61
9.6. Rok 1987.....	62
9.7. Rok 1988.....	63
9.8. Rok 1989.....	63
9.9. Rok 1990.....	64
9.10. Rok 1991.....	65
9.11. Rok 1992.....	65
9.12. Rok 1993.....	66
9.13. Specifika přechodného období v letech 1990-1993.....	67
9.14. Rok 1994.....	68
9.15. Rok 1995.....	69
9.16. Rok 1996.....	70
10. ZOOLOGICKÁ A BOTANICKÁ ZAHRADA POD VEDENÍM ING. JIŘÍHO TRÁVNÍČKA OD ROKU 1996.....	70
10.1. Významné události ZOO v roce 2000.....	72
10.2. Přírůstky ZOO v roce 2000.....	73
10.3. Významné události ZOO v roce 2001.....	74
10.4. Přírůstky ZOO v roce 2001.....	75
10.5. Nová expozice AKVA TERA.....	76
10.6. Historie statku Lüftnerka.....	78
10.7. Významné události ZOO v roce 2002.....	79

10.8. Přírůstky ZOO v roce 2002.....	81
10.9. Významné události ZOO v roce 2003.....	82
10.10. Přírůstky ZOO v roce 2003.....	85
10.11. Významné události ZOO v roce 2004.....	87
10.12. Přírůstky ZOO v roce 2004.....	89
10.13. Významné události ZOO v roce 2005.....	90
10.14. Přírůstky zoo v roce 2005.....	93
10.15. Významné události ZOO v roce 2006.....	94
10.16. Přírůstky ZOO v roce 2006.....	97
10.17. Významné události ZOO v roce 2007.....	99
10.18. Přírůstky ZOO v roce 2007.....	101
10.19. Významné události ZOO v roce 2008.....	103
10.20. Přírůstky ZOO v roce 2008	105
10.21. Významné události ZOO v roce 2009.....	107
10.22. Přírůstky ZOO v roce 2009.....	110
10.23. Významné události ZOO v roce 2010.....	113
10.24. Přírůstky zoo v roce 2010.....	115
10.25. Významné události ZOO roku 2011.....	116
10.26. Přírůstky ZOO v roce 2011.....	119

ÚVOD

Motivy k napsání

Již od malička jsem pravidelně navštěvovala Zoologickou a botanickou zahradu města Plzně. Z pocitů potěšení a určitého způsobu zábavy, který pro mě znamenala návštěva ZOO v dětském věku, jsem si začala s přibývajícím věkem klást více a více otázek, které mě napadaly při pohledu na chovaná zvířata a celý návštěvnický areál. Zajímalo mě například, jak dostane do zoologické zahrady takové zvíře, jako je medvěd nebo tygr, nebo jak se taková nebezpečná zvířata krmí, aby při tom nikoho nezranila. Také mě dost sužoval pohled na ptáky v klecích, které nemohou létat nebo na medvěda, který chodí za mřížemi neustále dokola. V počínající dospělosti jsem od otázek přešla k úvahám, například nad tím, proč a kdy vlastně vznikly zoologické zahrady a jestli je doopravdy správné, že taková zařízení fungují. Při posledních několika návštěvách zoologické zahrady v Plzni u mě převážila jedna otázka „Co a kdo je příčinou toho, že zahrada se v posledních letech neustále rozrůstá a přichází s novými nápady a expozicemi“?

Cesta k vytvoření tak pěkného místa určeného pro poznání i relaxaci, nebyla jistě snadná a proto jsem se vydala za poznáním této cesty, cesty historií Zoologické a botanické zahrady města Plzně, abych si dokázala odpovědět na všechny mé otázky. Musela jsem se vrátit až na samotný počátek, od kterého se dějiny zoologické zahrady v Plzni odvíjejí. Zaměřila jsem se proto na historii spolku „IRIS“, který začal psát svoji historii již v roce 1901 a později stál u vzniku první plzeňské Zoologické zahrady „IRIS“ založené v roce 1926. Prostor u vojenské plovárny v Doudlevcích, kde se nacházela byl malý a pro rozvoj zahrady nedostačující, ale i přes veškeré snahy o její přesunutí na jiné místo v rámci Plzně, se zde nacházela až do roku 1961. Kdy musela být, po vypuknutí antraxu u velkých šelem, veřejnosti uzavřena. Od roku

1958 fungovala Zoologická zahrada IRIS jako součást Parku kultury a oddechu. S tímto statutem se přesunula v roce 1963 na nové místo blízko Lochotínského parku.

Po mnoha brigádnických hodinách, které odpracovali dobrovolníci a hlavně mládež, byla na Lochotíně, na současné adrese „Pod Vinicemi 9“, otevřena v říjnu 1963 nová

Zoologická zahrada. Expozice zabíraly v této době 1ha půdy. Začalo se budovat, stavěly se nové klece, voliéry i výběhy. Opravovaly stávající budovy a samozřejmě se do nových expozic umístila stávající i úplně nová zvířata. Zahrada zažila velmi cenné chovatelské úspěchy a naopak i ztráty. Ojedinelá událost, v celorepublikovém měřítku, se stala v roce 1981, kdy se zoologická zahrada vymanila se závislosti na Parku kultury a oddechu a spojila se s Botanickou zahradou, která byla v jejím sousedství.

Největším problémem byla až do počátku 90. let základní vybavenost zahrady. Rozvody vody a elektřiny byly téměř po 30ti letech od otevření zoologické zahrady stále nedostačující. Zásadní změna koncepce vývoje přišla s nástupem ing. Františka Sládka. Změnila se koncepce fungování botanické části zahrady, která měla do budoucna se zoologickou částí vytvořit jeden celek. V chovu zvířat se zahrada začala orientovat na chovné páry, či celé skupiny. Vyměnila tak řadu zvířat a získala i mnoho nových jedinců a druhů.

Přesto opravdu nevídaný rozvoj a přelomové změny nastaly až s nástupem současného ředitele ing. Jiřího Trávníčka.

Cíle práce

Prvotním cílem této práce bylo hledání a následná analýza veškeré dostupné literatury a pramenů, které souvisejí s historií Zoologické a botanické zahrady města Plzně. Dalším cílem bylo utvořit ucelený a přehledný vývoj zoologické zahrady v Plzni. Zaměřila jsem se na historii spolku IRIS, která do roku 1926 nepřímou souvisí s historií zoologické zahrady. Přímo součástí se stává spolek až v roce 1926, kdy založil 1. zoologickou zahradu v Plzni „IRIS“. U veškerých dalších kapitol, která vystihují období, na které se vztahoval můj výzkum, od počátku fungování zahrady, přes druhou světovou válku, po nástup komunismu, až do stěhování zahrady na Lochotín, jsem se snažila vystihnout nejdůležitější historické momenty, ať už se týkaly událostí, či chovaných zvířat.

V popisu období od přestěhování zahrady na Lochotín až do současnosti, bylo mým cílem vyzdvihnout nejvýznamnější události každého daného roku zvlášť a ke každému dohledat například, zajímavé importy, exporty a odchovy či úhyny zvířat a zohlednit i postupný rozvoj a vývoj zahrady.

Zaměřila jsem se nejprve na období do roku 1980, kdy byla zahrada součástí Parku kultury a oddechu. A poté na období od roku 1981, kdy začala fungovat dohromady s botanickou zahradou jako samostatný právní subjekt.

Posledním cílem bylo zaměření se na příčiny pozitivního rozvoje po roce 1989. Proto, jsem věnovala zvláštní pozornost přechodnému období v letech 1990-1996, kdy vedl zahradu Ing. František Sládek a také období následujícímu, které je spojeno s nástupem a vedením zahrady Ing. Jiřím Trávníčkem. Těchto 15 let je spojeno se zásadní změnou tváře celé zoologické i botanické zahrady a jejím obdivuhodným rozvojem.

Popis obsahu

Diplomová práce má deset kapitol. První kapitola pod názvem Příčiny vzniku zoologické zahrady v Plzni se snaží objasnit hlavní příčiny a důvody, proč zoologická zahrada v Plzni existuje a jaké plnila a plní společenské cíle.

Druhá kapitola s názvem Historie spolku IRIS pro akvaristiku a teraristiku v Plzni shrnuje důležitá data a události, spojení se spolkem IRIS od jeho založení v roce 1901 do jeho rozpuštění v roce 1953. Také upřesňuje původní náplň činnosti tohoto spolku.

Do druhé kapitoly patří ještě dvě podkapitoly, historie spolku IRIS v letech 1901-1914 a historie spolku IRIS v letech 1914-1926. Obě popisují fungování spolku před založením Zoologické zahrady „IRIS“ v Plzni a snaží se vystihnout a popsat nejdůležitější události, které souvisejí s jeho fungováním v daných obdobích.

Třetí kapitola s názvem Spolek IRIS jako zřizovatel Zoologické zahrady IRIS se snaží postihnout zajímavé události, stavy zvířat, ale i vzhled a způsob fungování zoologické zahrady v Doudlevcích. V dalších třech podkapitolách, které jsou rozděleny na období, 1926-1939, poté na období druhé světové války 1939-1945 a následující léta, až do rozpuštění spolku IRIS 1945-1953, jsem se pokusila podle dostupné literatury a pramenů nastínit obraz každé zmiňované éry. Uvádím zde mimo jiné nejdůležitější nákupy či prodeje zvířat, důležité obchodní kontakty, snahy o rozvoj zahrady a také postupné změny v jejím fungování a řízení.

Čtvrtá kapitola Fungování Zoologické zahrady IRIS pod Jednotným národním výborem v letech 1953-1961 se snaží vystihnout specifika tohoto období a změny, které sebou přinesla oproti době minulé. Popisují zde i příčiny zavření zoo pro veřejnost nebo nový způsob fungování zahrady pod Jednotným národním výborem nebo v rámci Parku kultury a oddechu (od 1981).

V následující páté kapitole Nešťastné události v Zoologické zahradě v letech 1926-1961, vyjmenovávám a popisuji nejsmutnější události, které zahradu v tomto období zasáhly. Mezi ty nejtragičtější události patří výbuch kotle ve skleníku, či infekce antraxu, kvůli které byla celá zoologická zahrada v roce 1961 uzavřena.

Šestá kapitola je souhrnem všech informací, které jsem získala z pramenů a literatury, k tématu Pokusy o stěhování Zoologické zahrady IRIS. Všechny pokusy o stěhování se až do roku 1963, nikdy nepodařilo realizovat.

Sedmá kapitola Zoologická zahrada na Lochotíně, by měla přinést čtenářovy nejdůležitější fakta a čísla o působení a rozvoji zahrady na Lochotíně. Která dokládají její postupný vývoj směrem kupředu.

Další v pořadí osmá kapitola se zabývá konkrétním obdobím historie Zoologické zahrady v Plzni v letech 1962-1980. Vymezuje tedy období od budování a slavnostního otevření nové zoologické zahrady na Lochotíně až do roku 1980, kdy se vymanila z područí Parku kultury a oddechu. Jednotlivé podkapitoly se věnují každému roku, náležitě k tomuto úseku historie, zvláště. U každého lze najít téměř všechny, z pramenů a literatury, dostupné informace. Charakteristika jednotlivých let vývoj zoo zmiňuje zejména import a export zvířat či jejich úspěšné a neúspěšné odchovy. O událostech, spojených s vývojem nebo způsobem vedení zoo se tato kapitola zmiňuje velmi málo vzhledem k tomu, že prameny a literatura, které jsem použila, jsou v této oblasti poznání velice skromné.

V pořadí devátá kapitola s názvem Historie Zoologické a botanické zahrady města Plzně v letech 1981-1996 se vrací do těchto let a snaží se poskytnout co nejucelenější pohled na zvířata chovaná v tomto období a hlavní směřování vývoje celé zahrady. Opět je, stejně jako kapitola osmá, rozdělena na podkapitoly, věnující se jednotlivým rokům. Díky zachovalým novinovým výstřižkům, je ke každému roku vypsáno více skutečností, které dokáží lépe dokreslit obraz doby. Jedna podkapitola, která je zařazena k deváté kapitole,

vystihuje Specifika přechodného období 1990-1993. Příslušnou podkapitolu jsem zde umístila, protože jsem získala velmi zajímavé informace, které dokreslují toto nelehké období. Hlavním myšlenkou je ukázat, jak se projevilo v zoologické zahradě nové myšlení po roce 1989 a k jakým krokům vedlo.

Poslední desátá kapitola Historie Zoologické a botanické zahrady města Plzně pod vedením Ing. Jiřího Trávníčka od roku 1996 je kapitolou, která má prezentovat nové myšlení, strategii a rozvoj po nástup nového ředitele Ing. Jiřího Trávníčka. Další podkapitoly opět rozebírají každý rok v zoologické a botanické zahradě dopodrobna, se všemi jeho radostnými i méně radostnými událostmi.

Použité metody a zdroje

Téma historie Zoologické a botanické zahrady města Plzně a otázek spojených s ní mě lákalo již od dětství. Proto jsem si po konzultaci s mojí vedoucí diplomové práce paní PeahDr. Naděždou Morávkovou, neváhala toto téma zvolit i vzhledem k tomu, že jsem si uvědomovala složitost získávání pramenů a literatury.

Práce heuristická k tématu historie Zoologické a botanické zahrady města Plzně byla časově náročná. Nejprve jsem hledala literaturu, kterou jsem objevila vesměs ve Státní vědecké knihovně v Plzni. Zde jsem si absenčně půjčila knihy od pana Mgr. Marina Vobruby a Ing. Františka Hykeše. Prezenčně jsem zde studovala příručku od Václava Uchytila (Povídky ze života zvířat, chovaných v Plzeňské zoologické zahradě a dějiny spolku IRIS za léta 1900-1936) a články z odborných časopisů Živa, Akvaristický obzor a Akvaristické listy. Nejcennějším pomocníkem ve studiu nejstarší historie zoologické zahrady, pro mě byla knih pana Mgr. Martina Vobruby z názvem Kolébka plzeňské ZOO 1926-1961, kterou jsem si osobně zakoupila v zoologické zahradě (Suvenýry u Lemura).

Při cestě za dalšími prameny jsem navštívila Archiv města Plzně, kde je uschována pozůstalost paní Berty Báslerové, jednatelky spolku IRIS a další prameny z Jednotného národního výboru, Městského národního výboru a Městského úřadu v Plzni, které mapují nejstarší historii spolku IRIS, i léta fungování Zoologické zahrady IRIS do roku 1953. Dále jsem zde, studovala měsíčník Plzeňský kulturní přehled 1960-1970.

Historické fotografie ze ZOO jsem získala z Archivu města Plzně i ze Státního oblastního archivu, z písemné pozůstalosti Stanislava Holubce a pana Jiřího Vlacha. Navštívila jsem také Západočeské muzeum v Plzni – fondy Národopisu, kde jsem získala další cenné fotografie.

Největší problémy jsem zaznamenala u získání pramenů a literatury k období mezi lety 1953 až 2000. Období od roku 1953 do roku 1961 zpracoval ve své knize Kolébka plzeňské ZOO pan Mgr. Vobruba, ovšem z hledáním dalších pramenů jsem se musela obrátit přímo na jeho osobu.

Pan Mgr. Martin Vobruba pracuje v současné době jako vedoucí propagačního oddělení Zoologické a botanické zahrady města Plzně. Jeho velkým koníčkem je sbírání informací, písemných materiálů či fotografií, s návazností na historii plzeňské zoologické zahrady. V současné době pracuje na knize, která bude volně navazovat na knihu Kolébka plzeňské zoo 1926-1961 a bude mapovat její historii po roce 1961.

V Zoologické a botanické zahradě existuje i archiv, malá místnost, kde se nachází spousta pokladů. Z těchto pokladů mi pan Vobruba věnoval výtisky časopisu IRIS, který vydává obnovený spolek IRIS od roku 1993 a dále různě starší i mladší propagační tiskoviny. Zapůjčeny mi byly z archivu i starší, výroční zprávy, od kterých má v některých případech samotná ZOO, pouze jeden výtisk a jsou proto vzácností. Měla jsem tak možnost prostudovat výroční zprávy za rok 1981, 1982, 1990 a další ročníky, které vycházejí od roku 1994 pravidelně až do současnosti. Zapůjčeny mi byly i archivované sešity s novinovými články z let 1965-1990 a Provozní knihy ZOO z let 1969-1975, které jsou psány ručně a často bohužel nečitelně, samotnými pracovníky ZOO. Hlavní přínos provozních deníků jsou informace o příjezdech a odjezdech zvířat či jejich zdravotních problémech, popř. uvádění závad na vybavení zahrady.

Dále mi pan Vobruba poskytl fotografie, které archivuje a které pochází například z osobního archivu Ing. Ivany Haškové nebo z archivu Svatopluka Jeřába a Pavla Pecháčka.

Statistiky týkající se návštěvnosti a jiných ukazatelů jsem čerpala z webových stránek Zoologické a botanické zahrady města Plzně, dostupných na www.zooplzen.cz.

Hlavní přínos své práce vidím v tom, že jako jediná z dosud vydaných publikací, zmiňujících historii Zoologické a botanické zahrady města Plzně, vytváří celkovou syntézu jejího historického vývoje od roku 1901 až do roku 2011. Poprvé zpracovává a vnáší světlo do dějin zoologické zahrady v období mezi lety 1961-1999, které ještě nikdo v knižní podobě doposud nevydal. Doufám také, že tato práce poslouží dalším zájemcům o téma historie Zoologické a botanické zahrady města Plzně, jako inspirace pro jejich rozšiřující práce, které budou dále rozplétat klubko poznání.

1. Příčiny vzniku zoologické zahrady v Plzni

Spolek IRIS, kroužek zabývající se akvaristikou vznikl již v roce 1901. Tento spolek se postupem času přestal specializovat pouze na zvířata žijící v teráriích akváriích a v roce 1926 založil zoologickou zahradu „IRIS“ v Plzni na místě bývalé vojenské plovárny v Doudlevcích. Plzeňská zoologická zahrada se tak stala druhou nejstarší v České republice¹.

Od svého počátku až do současnosti se vyvíjely i čtyři hlavní cíle zoologických zahrad, na které se v průběhu času kladl větší či menší důraz. Zejména ve starším období existence zoologické zahrady nebyly všechny cíle vždy vyvážené. Prvotním cílem, kvůli kterému zoologické zahrady vznikají, je rekreace obyvatelstva. Prostředí zahrady je má vytrhnout ze všedního života a být pro ně jakousi formou relaxace. Druhým cílem je vzdělávání a poučení společnosti. Třetím, neméně důležitým, je záchrana ohrožených zvířat. Tento cíl je směrem k současnosti stále aktuálnější, jelikož živočišné druhy mizí z planety nepřiměřeným tempem, a poslední cíl je věda a výzkum a spolupráce s vědeckými ústavy a dalšími institucemi. Často až v zajetí se pozorují určité jevy a způsoby chování u zvířat, které nebyly ve volné přírodě postižitelné. Posledním cílem, který získává na důležitosti až v poslední době, je výchova k ekologickému myšlení a jednání.

V současné době existuje na světě kolem 1000 těchto speciální kulturně vzdělávacích zařízení, zoologických zahrad. V Evropě jich má nejvíce Velká Británie (asi 80), v Asii Japonsko (přes 60) a v USA (asi 200). Česká republika se pyšní 15ti zoologickými zahradami. Na Slovensku bychom našli pouze čtyři.

Dříve si zoologická zahrada zvířata více kupovala, ať už od soukromých dodavatelů či jiných zahrad. Samozřejmě svá zvířata v opačném případě opět prodávala.

V současné době je tento způsob získávání zvířat téměř zapomenut. Výjimku tvoří snad jen drobné druhy zvířat. Veškeré pohyby zvířat v zahradách tak probíhají formou darů nebo deponací, chovatelskou půjčkou.

Současné zoologické zahrady jsou tak obrazem složitého a dlouhodobého vývoje².

¹ Nejstarší zoologická zahrada vznikla v roce 1904 v Liberci.

² VOBRUBA Martin. Nejen atrakce. *IRIS*, 2003, roč. 1., č. 1., s 2.

2. Historie spolku IRIS, spolku pro akvaristiku a teraristiku v Plzni

Spolek IRIS, kroužek přátel přírody, jak je uvedeno v soupisu spolku z městského národního výboru, byl založen za účelem: Šířit lásku k akváriím, teráriím a působiti k zřizování těchto, chovat živočichy a pěstovat cizozemské i domácí byliny a pečovati o ochranu užitečných, okrasných a neškodných živočichů³. Svoji činnost zahájil v roce 1901 a ukončil v roce 1953. Celých padesát dva let působil na poli akvaristiky, teraristiky, ale hlavně jako zřizovatel zoologické zahrady „IRIS“ města Plzně.

První období vývoje spolku mezi lety 1901-1914 znamená hlavně rozvíjení se a získávání zkušeností na poli akvaristiky a teraristiky. V období první světové války je činnost spolku omezena, ale po válce se vše opět vrací do starých kolejí a spolek se nadále zapojuje do veřejného života a vyvíjí mnoho aktivit. Zlomový rok pro dějiny spolku IRIS je rok 1926 a vznik zoologické zahrady u vojenské plovárny v Doudlevcích, která s častými finančními problémy přežívá mnoho kritických období až do počátku druhé světové války. I za války, ale zahrada funguje, samozřejmě přizpůsobena válečnému režimu. Poslední období dějin spolku IRIS zahrnuje dobu po skončení druhé světové války až do jeho rozpuštění v roce 1952. Každé období přineslo spolku určité změny, kterým se vždy dokázal přizpůsobit a navzdory nim udržet svoji činnost. Nevyhnul se ale nátlaku komunistického režimu, požadujícího změnit jeho formu na družstvo a přejít pod Jednotný národní výbor. Spolu s problémy uvnitř spolku to zapříčinilo jeho konec.

2. 1. Historie spolku IRIS v letech 1901-1914

Poslední desetiletí a přelom 19. a 20 století znamenaly pro obor akvaristiky v Evropě velký rozvoj. Mezi první akvariijní spolky, které byly v Evropě založeny, patří například spolek Triton, působící již od r. 1888 v Berlíně⁴.

³ Archiv města Plzně. Městský národní výbor, spolky. Spolek IRIS, karton 74.

⁴ VOBRUBA, Martin. *Kolébka plzeňské ZOO*. 1. vydání. Zehušice: Městské knihy, 2011, s.12. ISBN 978-80-86699-61-5.

Na počátku vzniku prvního akvaristického a teraristického spolku v Čechách stála výstava, která se uskutečnila v prosinci 1899 v hotelu Waldek⁵. Pořádal ji spolek pro pěstění drůbeže. Zde byla k vidění první skutečná akvária. Výstava posloužila i jako možnost setkání pro přátele akvaristiky. O rok později v listopadu 1900 byla ve spojení s přednáškou Přírodovědeckého klubu, ustanovena jeho nová sekce zabývající se akvaristikou.

Tato sekce konala svou první schůzi dne 18. prosince 1900 o 18h večerní v měšťanské dívčí škole v Jungmannově třídě. Zahájil ji botanik profesor Maloch. Na této schůzi byli zvoleni předsedou sekce pan Antonín Hanš a jednatelem pan páter Bedřich Köhler⁶. Samotný vznik spolku a jeho názvu IRIS je datován do roku 1901. Jeho zakládající členové chtěli, ještě jako členové sekce akvariijní přírodovědeckého klubu, pořádat výstavu, kterou jim ovšem klub neumožnil, proto se sdružili v samostatný kroužek přátel akvárií a terárií. Stalo se tak dne 7. května 1901. Název IRIS⁷ byl podle návrhu pana Antonína Hanše přijat na schůzi dne 22. listopadu 1901. Tato schůze přijala stanovy spolku⁸. Ze zakládajících členů spolku mohu jmenovat například již zmiňovaného Antonína Hanše, pátera Bedřicha Köhler, Josefa Číberu, Josefa Wilhelma, Václava Hofmana, Josefa Hocka a další⁹. Ještě téhož roku se spolek účastnil výstavy, kterou pořádal Spolek přátel ptactva a drobného domácího zvířectva. Za vystavená terária byla spolku udělena zlatá medaile.

Za předsedu byl na první ustavující hromadě dne 14. ledna 1902 v bytě pana Hanše¹⁰ zvolen pan Antonín Hanš, místopředsedou pan páter Bedřich Köhler, pokladníkem Josef Číbera, jednatelem Josef Wilhelm, zapisovatelem Václav Hofmann, knihovníkem František Zauplna, správcem sbírek Josef Hocek, skrutátorem pan Valenta, revizory

⁵ Dneší hotel Slovan.

⁶ UCHYTIL, Václav. *Povídky ze života zvířat chovaných v plzeňské zoologické zahradě a dějiny spolku IRIS za léta 1900-1936*. 1. vydání. Plzeň: vlastní náklad, 1936, 31 s.

⁷ Navrhovány byly ještě názvy Pistia, Leknín a Riccia.

⁸ Archiv města Plzně, Národní výbor města Plzně-spolkové oddělení, inv. Č. 559, stanovy spolku IRIS.

⁹ UCHYTIL, Václav. *Povídky ze života zvířat chovaných v plzeňské zoologické zahradě a dějiny spolku IRIS za léta 1900-1936*. 1. vydání. Plzeň: vlastní náklad, 1936, 31 s.

¹⁰ Bendova ulice, č.p.12.

pánové Beck a Wagner. Spolek čítal 23 členů. Členský příspěvek činil 4 koruny ročně, zápisné pak 1 korunu¹¹.

Druhým předsedou spolku se stává na valné hromadě 11. ledna 1903 pan Josef Číbera. Na této valné hromadě je přijato rozhodnutí o vydávání vlastního spolkového časopisu, který ponese jméno IRIS. Časopis vycházel měsíčně ve čtyřech ročnících.

První číslo časopisu vyšlo 28. září 1903. První tři čísla vytiskl a materiál daroval pan Ing. Jurenka. Další čísla pak tiskl pan Čemus, litograf, Plzeň, Poděbradova ul. 20. Je tištěno 50 výtisků za 3 koruny. Redaktorem prvního a druhého ročníku časopisu byl pan Josef Wilhelm. Dopisovatelů, tedy samotných přispívatelů do časopisu, bylo málo. Snad také proto, že obor akvaristiky nebyl v této době ještě tak mnoho rozšířen. I přesto se stal časopis oblíbeným a čteným. Mezi autory článků v prvním a druhém ročníku časopisu IRIS přibyla kromě redaktorova i další jména. Nalezneme zde příspěvky od pátera Bedřicha Köhlera, Josefa Wilhelma, Josefa Číbery a Josefa Hocka nebo Adolfa Nováka. Třetí ročník vedl jako redaktor pan Josef Hocek, který musel vzhledem k úbytku příspěvků tvořit celý časopis sám. Pomáhal si také překlady článků z německých akvaristických časopisů. Tato skutečnost byla předzvěstí toho, že čtvrtý ročník časopisu bude posledním. Hlavní příčinou byl snižující se zájem o spolkový život a vnitřní rozpory uvnitř IRISU. Jako poslední vyšlo páté číslo čtvrtého ročníku 1. července 1907. Redaktorem byl pan učitel Šimek, pozdější senátor Plzně¹².

Třetím předsedou spolku se stává pan Bedřich Stach. Členové spolku se vyznamenávají na další výstavě Spolku přátel ptactva a drobného domácího zvířectva v Plzni 22.-25. Dubna 1905. Pan Josef Hocek získává za svoji akvariální expozici 1. cenu. Výstavy se účastní i pan Adolf Novák. O stycích spolku IRIS s německými akvaristickými spolky svědčí i záznam z roku 1905, kdy od spolku Triton v Berlíně zakupují čeští akvaristé množství akvárií, ryb a rostlin¹³.

V roce 1907 byl zvolen předsedou spolku pan Adolf Novák. IRIS měl 34 členů. Hned 10 členů se v říjnu 1908 zúčastnilo zahradnické výstavy v Měšťanské Besedě v Plzni.

¹¹ UCHYTIL, Václav. *Povídky ze života zvířat chovaných v plzeňské zoologické zahradě a dějiny spolku IRIS za léta 1900-1936*. 1. vydání. Plzeň: vlastní náklad, 1936, 31 s.

¹² HOCEK, Josef. Těm, kteří přijdou po nás. *IRIS*, 1903, roč. 1, č. 1., úvodní list.

¹³ UCHYTIL, Václav. *Povídky ze života zvířat chovaných v plzeňské zoologické zahradě a dějiny spolku IRIS za léta 1900-1936*. 1. vydání. Plzeň: vlastní náklad, 1936, 31 s.

Vystavovalo se ve dvaceti akváriích. Akvariijní části výstavy byla přidělena místnost, která byla malá a také ne dobře osvětlená, byla to však místnost, která se jako jediná dala vytápět, což bylo z náhlých mrazů, které ve výstavním týdnu uhodily, pravým štěstím¹⁴.

Členská základna stále rostla, v roce 1910 měla již k osmdesáti členům. Předsedou se stal páter Bedřich Köhler. IRIS slavil deset let svého působení a jako dárek si dal první samostatnou akvaristickou výstavu v Čechách. Probíhala v Měšťanské besedě v Plzni 5.-19. června 1910 a zúčastnilo se jí 34 vystavovatelů, z toho 22 z pořádajícího spolku. V akvaristickém obzoru z února 1911 se k této události píše: „Viděl jsem opětovně výstavy v Berlíně, v Drážďanech a ve Vídni, vím tedy, co svedou spolky početně silnější IRISU a mohu jeho úspěchy náležitě ocenit..... Konstatovati dlužno, že tato prvá samostatná výstava akvaristická v Čechách zaujímala by zcela význačné místo i na půdě německé. Členové IRISU se mohou s potěšením dívat na své dílo“¹⁵.

Dalším důležitým datem v historii spolku IRIS se stává 30. říjen 1910, kdy se v Praze sešli zástupci tří hlavních sdružení českých akvaristů. Byl to brněnský spolek Cyperus, IRIS, a pražský spolek Akvárium. Výsledkem jejich jednání bylo usnesení o vydávání společného odborného akvaristického časopisu, který dostal název Akvaristický obzor a vycházel v letech 1911-1914. Jeho redaktory byl profesor MUDr. E. Babák a B. Žežula. Časopis kolem sebe sdružoval nově vznikající spolky akvaristiky z celých Čech a Moravy.

Dne 18. ledna 1911 proběhla valná hromada spolku, jeho předsedou zůstává pan Adolf Novák. Ostatní funkce vykonávají páter Bedřich Köhler – místopředseda, František Zalabák – pokladník, Gustav Pergl – jednatel, Vratislav Kunzmann – zapisovatel, Karel Oktábec – knihovník a správce sbírek Ludvík Demetzek. Je také podána zpráva o stavu knihovny spolku. Její současný stav tvoří 26 knih vázaných, 20 nevázaných a 25 exemplářů časopisu IRIS.

Na další valné hromadě 4. ledna 1912 je uděleno čestné členství panu páteru Kohlerovi pro jeho zásluhy o spolek. Novým předsedou se stává pan Jan Otmann¹⁶. Nově je také ustanoveno, že bude spolek každou první neděli v měsíci pořádat vycházky do přírody. Do programu vycházek byla zařazena například vycházka k Boleveckým rybníkům, k velké

¹⁴ VOBRUBA, Martin. *Kolébka plzeňské ZOO*. 1. vydání. Zehušice: Městské knihy, 2011, s.13. ISBN 978-80-86699-61-5.

¹⁵ *Akvaristický Obzor*, 1911, roč. 1., č. 2., s. 35-37, 1911.

¹⁶ C.k. finanční komisař.

tůni u řeky Radbuzy za Liticemi, k rybníkům u zámku Kozel a dalším přírodně zajímavým místům. Také zpráva v Akvaristickém obzoru popisuje uspořádanou vycházku do přírody. Konala se dne 14. dubna 1912 do lesa Pytle za účasti devíti pánů, tří dam a pěti žáků¹⁷.

Ve dnech od 21. září do 6. října 1912 spolek pořádá druhou samostatnou výstavu v prostorách Měšťanské besedy v Plzni. Jedná se o výstavu akvárií a terárií. Ve výstavním výboru, jehož předsedou je pan Jan Otmann, jednatelem pan Karel Oktábec a pokladníkem pan Zalabák, se vytvořil kroužek pro školní akváriá, kroužek vystavovatelů mořských akvárií a kroužek teraristů. Výstava byla opět velmi kladně hodnocena v časopisu Akvaristický obzor z listopadu 1912, kde se z rukou pana redaktora Žežuly dočítáme: *„Před dvěma léty „IRIS“ vystoupil poprvé samostatnou výstavou. Vzestup jeví se nejlépe ve srovnání obou výstav. Vystavený materiál byl tentokrát nesporně bohatší než předešle... Tak zdravých porostů ve vystavených nádržích jsem doposud na žádné výstavě neviděl... Akvária byla vystavena v takovém stavu, jak u dobrých akvaristů nejčastěji jsou viděna. Nádrže i stojany velikou většinou jsou vlastními výrobky vystavovatelů, často překvapují originalitostí a vkusností (Frič, Pergl, Oktábec, Kunzmann, Zalabák, Zaupelna). Ryby byly zdravé, čilé, pěkně urostlé, vesměs druhů vděčných a nejděčnějších. Větrána akvária nebyla, přiměřená teplota udržována byla mírným výtopem místnosti. Mořská akvária byla pěkná, voda čirá, živočichové kypěli zdravím. Byla nejobdivovanější expozicí výstavy. Ventilována byla jednoduchým zařízením pro stlačený vzduch. Terária byla na této výstavě tak hojně zastoupena, jako na málokteré výstavě vůbec. Vystavovali je pánové Kohler, Rissl a Pergl... Podotknouti sluší, že terária plzeňská jsou naprosto originální, že ani podobné nikde jinde neuzříme... Vzácným doplňkem byla kolekce pomůcek a české literatury, sestavená panem Otmannem. V celku „IRIS“ dokázal, co svede dobrá shoda“¹⁸.*

V roce 1912 vzniká v Klatovech stolní společnost akvaristů, která se přihlašuje za člena spolku IRIS.

V pořadí již sedmým předsedou spolku se stal pan František Zaupelna, který je zvolen 11. ledna 1913 na valné hromadě. Místopředsedou je pan Jan Otmann, jednatelem pan Kadeřábek. V r. 1913 vzniká nový znak spolku IRIS. Je jím fialový kosatec v bílém poli, který je k zakoupení u pokladníka pana Pergla za 1,30 K. Poprvé ho členové prezentují na výletě do Lnář. Mimo tento výlet jsou každý měsíc pořádány vycházky do okolí Plzně.

¹⁷ Zprávy spolkové. *Akvaristický Obzor*, 1911, roč. 1., č. 5., s. 146.

¹⁸ ŽEŽULA. *Akvaristický Obzor*, 1912, roč. 2., č. 11., s. 194-195.

Nově jsou pořádány dvě přednášky s promítáním světelných obrazů. V srpnu 1913 pořádají členové spolku pan Kunzmann a Bošek, za morální podpory spolku, soukromou akvaristickou výstavu v restauraci u Salzmannů. V roce 1913 vzniká v Klatovech nový akvaristický spolek s názvem DÁNIO, se kterým IRIS udržuje a pěstuje dobré vztahy. Z roku 1914 není o činnosti spolku téměř nic známo. Z nepopsaných důvodů nedošlo ani k uspořádání valné hromady. Jednou z mála zpráv je nekrolog pana Jana Otmanna v časopise Akvaristický obzor. Poslední zápis je ze dne 8. února o převzetí knihovny od pana Bedřicha Köhlera.

2. 2. Historie spolku IRIS v letech 1914-1926

Během první světové války spolek IRIS prakticky nefungoval. Většina jeho členů se přímo účastnila bojů první světové války a mnozí z nich se domů již nikdy nevrátili.

Kořeny spolku byly pevné a proto se jeho zbylí členové sešli hned 15.7.1918 a založil nový spolek s názvem Elodea, který navrhl pan Vaňek. Předsedou spolku Elodea byl zvolen pan Karel Valenta, jednatelem pak pan Jan Havel, pokladníkem Jan Kiršner a správcem J. Bošek. Koncem roku 1918 měl spolek 24 členů¹⁹.

Rok 1919 je spojen se vznikem pěstírny rybek ve sklenících pana Divíška²⁰, kterou společně založilo několik členů spolku a otevřelo ji veřejnosti, která se sem ráda chodila dívat.

Na valné hromadě spolku akvaristů a teraristů Elodea a spolku přátel přírody IRIS dne 9. února 1920 došlo ke splynutí obou pod hlavičku IRISU, který čile rozvíjel svoji činnost. Začal například pořádat celé řady přednášek či výlety do okolí Plzně. Funkci předsedy vykonával pan Karel Valenta, místopředsedou byl pan Gustav Pergl, pokladníkem páter Bedřich Köhler, jednatelem pan R. Kadeřábek, revizory pánové J. Hitel a F. Ascher, zapisovatelem J. Šístek a knihovníkem pan J. Bošek²¹.

¹⁹ UCHYTIL, Václav. *Povídky ze života zvířat chovaných v plzeňské zoologické zahradě a dějiny spolku IRIS za léta 1900-1936*. 1. vydání. Plzeň: vlastní náklad, 1936, 31 s.

²⁰ Říkalo se zde U Ježíška.

²¹ Archiv města Plzně. Národní výbor města Plzně-spolkové oddělení. inv. č. 559, oznámení okresnímu policejnímu komisařství, rok 1920.

V červenci roku 1923 rezignuje na svoji funkci předseda spolku pan Karel Valenta a na jeho místo je zvolen pan profesor Kugler. Ve dnech 15.-30. září 1923 probíhá ve výstavním sále obchodní akademie v Plzni akvaristická výstava, kterou IRIS pořádá a kde také poprvé vystavuje rybky skaláry²². Jako unikátní exemplář zde byl vystavován živý aligátor. Vstupné bylo dvě koruny pro dospělé, pro vojáky a studenty jednu korunu a pro děti padesát haléřů.

V roce 1924 funkci předsedy vykonává stále pan profesor Kugler a místopředsedou je pan Ries. Řeší se záležitost opravy a zviditelnění spolkového akvária v parku u Měšťanské besedy. V listopadu 1924 přijíždí na návštěvu do Plzně pan Karel Ullmann, redaktor Přírodopisných listů. Na počest jeho návštěvy upořádal spolek IRIS dne 19. Listopadu slavnostní ples s rybími hody a hudbou. Velký zájem byl také o přednášky, které pan Ullmann pořádal pro veřejnost ve dnech 10. a 11. listopadu 1924. Z žádosti policejnímu ředitelství z 27. října 1924 se dozvídáme, že téma dopolední přednášky 10. listopadu bude „Zázraky vodních světů-rodinný život pod vodou,“ a že akce se uskuteční v kině Eden²³.

S rokem 1925 přicházejí pro spolek oslavy 25. výročí jeho vzniku. Při této příležitosti je uspořádána za součinnosti s přírodovědeckým oddělením městského muzea v Plzni akvaristická výstava v hotelu Rossia. V čele spolku stojí předseda pan profesor Bohuslav Vlk a jeho členská základna čítá osmdesát osob. Jubilejní výstava probíhala ve dnech 7.-21. června 1925. Popis průběhů a celkového dojmu z výstavy popisuje pan Nohejl v Akvaristických listech: „*V prostranném stinném stále postaveny řady stojanů s nádržemi s bohatou ozdobou květin činily milý dojem... Nejkrásnější byly nádrže p. Riese, kde přímo bujela cabomba. ..., přímo pohádkovým dojmem působila dvě terária, vlastně skleníky (bez živočichů) vystavené p. Köhlerem, hýřící nevidanými exotickými rostlinami... Mořské akvárium ve vedlejší místnosti působilo mile světelnými efekty (zatemněním chodby, elektro osvětlení elementek i rudou žárovkou) expozice však byla chudá, což lze snadno omluvit při dnešním nedostatku mořských živočichů u nás vůbec. Zajímavé bylo názorné předvedení větrání a zároveň filtrace vody pomocí dvou velkých lahví. V dalším sále byly ukázky akvaristické a přírodovědecké literatury... Vystavené sbírky brouků,*

²²UCHYTIL, Václav. *Povídky ze života zvířat chovaných v plzeňské zoologické zahradě a dějiny spolku IRIS za léta 1900-1936*. 1. vydání. Plzeň: vlastní náklad, 1936, 31 s.

²³ Archiv města Plzně. Národní výbor města Plzně-spolkové oddělení. inv. č. 559, žádost Policejnímu ředitelství v Plzni.

většinou majetek p. Tatara, svědčily o úmorné práci sběratelské. ... V celku svědčila výstava o velké práci a cílevědomé snaze; díky nevšední květinové výzdobě a skvělé čistotě nádrží, zanechávala v mysli dobrý dojem“²⁴.

Mezníkem pro vývoj spolku IRIS je datum 2. září 1926, kdy byl na členské schůzi spolku položen základ budoucí plzeňské zoologické zahrady. Tím otevírá spolek IRIS novou kapitolu svých dějin.

3. Spolek IRIS, jako zřizovatel Zoologické zahrady IRIS, v Plzni

Zoologická zahrada v Plzni, pod hlavičkou spolku IRIS, vznikla v roce 1926. To znamená, že je druhou nejstarší zahradou v České republice vůbec. V letech 1926-1961 se tato zoologická zahrada nacházela v Doudlevcích. Spolek IRIS byl jejím zřizovatelem až do roku 1953, kdy byl na nátlak komunistického režimu zrušen. Novým zřizovatelem zoologické zahrady se stal Jednotný národní výbor. Nejdůležitější postavou pro zahradu byl její správce. Ti se za celou dobu, kdy zahrada spadala pod spolek IRIS, vystřídali pouze dva. Prvním byl do roku 1932 pan Alois Lokajíček a od roku 1932 až do roku 1953 Adolf Pavlík. Od svého založení se zahrada potýká s nedostatkem finančních prostředků a zažehňuje i situace, kdy se jedná o její vlastní existenci. Za 27 let fungování v rámci IRISU chová i mnoho zajímavých zvířat. Mezi neoblíbenější patří opice nebo za druhé světové války chovaní lvi.

3. 1. Historie Zoologické zahrady IRIS v letech 1926-1939

O prvních rocích, kdy zahrada fungovala, se nám zachovalo jen málo písemných pramenů. Také fotografií, které by počátky plzeňské zoologické zahrady zaznamenaly, není mnoho. Velkým přínosem pro poznání této doby, je příručka od pana Václava Uchytila, která byla vydána k 10. výročí založení zahrady a popisu historii spolku v letech 1900-1936. Zde se dozvídáme nejcennější informace.

Víme tedy, že si zde spolek nejprve pronajal skleník a pozemek kolem něho, který sloužil pro postupné vybudování zoologické zahrady. Prostory poskytlo spolku město Plzeň

²⁴ NOHEJL. *Akvaristické listy*. 1925, roč. 4, č. 7., s. 110.

bezplatně do pronájmu na dvacet let. Jedinou nevýhodou, kterou si spolek uvědomil až později, bylo určité územní omezení. Do budoucna to představovalo jeden z největších problémů. V roce 1930 čteme v žádosti policejnímu ředitelství o uskutečnění veřejné sbírky: „Spolek IRIS založil v roce 1926 zoologickou zahradu v parku na vojenské plovárně v Plzni nákladem cirká 95 000 Kč naprosto z vlastních prostředků, nedostav od nikoho žádné subvence. Pochopitelně nemaje tak velkých prostředků peněžních, se zadlužil částkou zbývající nyní 42 000 Kč“²⁵.

Slavnostní otevření zahrady pro veřejnost proběhlo v prosinci 1926. V počátcích vznikaly postupně jednotlivé klece, výběhy a také se nakupovala zvířata. Při otevření mohli návštěvníci vidět skleníky s rostlinami, akvária, tři voliéry s dravými ptáky, liškami a šakalem z Habeše. Nejdůležitější postavu v zoologické zahradě IRIS tvořil samotný její správce. Prvním byl Alois Lokajíček, který funkci zastával v letech 1926-1932, a po něm nastoupil Adolf Pavlík, který byl správcem 21 let až do roku 1953.

V roce 1927 stoupl počet členů spolku na 120 a předsedou byl stále pan profesor Bohuslav Vlk. Zoologická zahrada se v tomto roce rozšířila o srnčí ohradu a o opice, makaky jávské, se jmény Šorl a Minda. Správa vojenské plovárny zakázala chovat lišky a šakaly kvůli nepříjemnému zápachu. Finanční zajištění zoologické zahrady zajišťovaly pouze členské příspěvky nebo sponzorské dary. Poplatek za vstup do zahrady byl volný²⁶.

Je třeba poznamenat, že finance, které spolek na provoz zoologické zahrady získával, nedostačovaly na pokrytí všech nákladů.

Ještě v roce 1927 vede spolek jednání o získání, pronájem nebo propůjčením, pozemků kolem doposud pronajatého místa. Přesný výsledek jednání není znám²⁷. V korespondenci mezi spolkem a Zemskou správou politickou v Praze se jedná o povolení k odchytu tuzemských ptáků²⁸. Dne 23. ledna 1927 je povolení vydáno i s podmínkou, že odchyt se vztahuje pouze na jeden pár výslovně stanovených ptáků, předem pověřenou osobou.

²⁵ Archiv města Plzně. Národní výbor města Plzně-spolkové oddělení. inv. č. 559, žádost policejnímu ředitelství, roku 1930.

²⁶ UCHYTIL, Václav. *Povídky ze života zvířat chovaných v plzeňské zoologické zahradě a dějiny spolku IRIS za léta 1900-1936*. 1. vydání. Plzeň: vlastní náklad, 1936, 31 s.

²⁷ Archiv města Plzně. Městský úřad Plzeň-magistrátní registratura. inv.č. 62/53, signatura 31/I a), karton 755.

²⁸ Archiv města Plzně, Národní výbor města Plzně-spolkové oddělení, inv. č. 559, vyřízení žádosti za povolení ku chytání ptactva ze dne 23. listopadu 1927.

Stanoven byl také termín a místo lovu. Pověřenou osobou k odchytu ptáků se stal pan František Cipro, strojník z Roudné²⁹.

V roce 1928 byl zakoupen aligátor, nikde ale není uvedeno, zda-li bylo zvíře živé nebo pouze vycpané. V tomto roce se opět řeší problémy s financováním zoologické zahrady. U Legionářské záložny je půjčeno 15 000 Kč na vybudování nového skleníku s elektrikou a vodním topením. Jsou také rozšířeny voliéry. Přestože členský příspěvek v této době činil 15 korun, zahrada byla neustále v mínusu a její existence tím značně ohrožena.

Z novinového článku v Národní politice z roku 1929 se dočítáme, že zahrada se v tomto roce rozšířila: „*Letošního roku dostalo se zahradě nového místa, takže její rozloha bude více jak dvakrát větší dřívější. A spolek IRIS nelenil. Připravil ihned plány k rozšíření zoo, sehnal peníze a zahájil hned také i práce, které již dnes dodávají zoo nového a vhodnějšího vzhledu*“³⁰.

V roce 1928 a 1929 jsou pořádány v letních měsících zahradní koncerty v prostorách plovárny. Program jednoho z nich, konaného 11. srpna 1929 je rozšířen ještě o kuželkářskou soutěž a střelby ze vzduchovek³¹.

S finančními problémy se zahrada potýká i nadále. Již v roce 1930 jsou její závazky přes 50 000 korun. Některé dluhy jsou vymáhány na zoologické zahradě i soudní cestou³². Zahrada musí učinit zásadní kroky, aby odvrátila svůj samotný zánik.

Záchranu představuje půjčka od okresního výboru plzeňského a úvěr poskytnutý Plzeňskou bankou, za který se zaručilo jedenáct členů spolku. Ke kontrolním opatřením, které vedení zoologické zahrady zavedlo, patřilo přesné účetnictví a inventura veškerého majetku³³.

Dalším druhem finanční pomoci pro plzeňskou zoologickou zahradu byly veřejné sbírky. První peníze získané ve sbírce od 9.-22. října 1930 vybírají členové spolku jen ve větších

²⁹ Archiv města Plzně. Národní výbor města Plzně-spolkové oddělení. inv. č. 559, oznámení Policejnímu ředitelství v Plzni z 15. prosince 1934.

³⁰ Archiv města Plzně. fond IRIS – zoologická zahrada v Plzni. nezařazeno.

³¹ Archiv města Plzně. Národní výbor města Plzně-spolkové oddělení. inv. Č. 559, žádost Policejnímu ředitelství, ze dne 1. srpna 1929.

³² Archiv města Plzně. Národní výbor města Plzně-spolkové oddělení. inv. č. 559, žádost Policejnímu ředitelství, roku 1930.

³³ UCHYTIL, Václav. *Povídky ze života zvířat chovaných v plzeňské zoologické zahradě a dějiny spolku IRIS za léta 1900-1936*. 1. vydání. Plzeň: vlastní náklad, 1936, 31 s.

podnicích v obvodu velké Plzně³⁴. Do kasičky zoologické zahrady přispějí částkou 3 398,10 korun a ve druhé obdobné sbírce od 5.-20.února 1934 vybranou částkou 1 111,80 korun³⁵.

I přes finanční obtíže se zahrada v Doudlevcích rozrůstala. V roce 1931 byly postaveny další voliéry. Mezi finanční zdroje přibýly tzv. subvence od okresního výboru v Plzni ve výši 2000 Kč, od zemského výboru v Praze ve výši 3000 Kč a od města Plzně ve výši 2000 Kč³⁶. Počet členů spolku rostl. V roce 1931 měl 130 členů.

Zahrada svým způsobem přežívala až do roku 1934, kdy se situace vlivem všeobecné hospodářské krize zhoršila a zahrada nesehnala na provoz peníze. Zmiňují se o tom ve svých člancích hned dva české deníky. V Českém směru je napsáno: „...*Je trapno pomyslit, že Plzeň, která dovedla po několik měsíců uživit po 5 měsíců celý zvěřinec a cirkus Hagenbeckův, svůj vlastní podnik udržeti nedovede. ...Taktéž překvapuje, že ve městě průmyslovém a finančním se nenajde nikdo, kdo by spojil na věčnou paměť své jméno s ušlechtilým tímto podnikem. ...Navštivte všichni tento podnik a můžete-li, přispějte dle své možnosti!* ...“³⁷. Další článek v deníku České slovo od Berty Báslerové, zapisovatelky spolku vyzývá k podpoře zahrady: „*Krise také značně zhoršila finanční situaci zahrady. Návštěvníků ubývalo. V létě byla zvířata jakž takž živa od lidí, kteří navštěvovali plovárnu. Ale nyní v zimě zle. ...Zvířata již dlouhý čas žijí pouze o chlebě. Jsou ho již přejedena, a protože je to chléb starý, který bývá někdy i plesnivý, mají zkažené žaludky a nemohou ho vůbec jíst. ... Praha se o svou zoologickou zahradu stará velmi pečlivě. Město Plzeň v době krize může ovšem těžko pomýšlet na něco podobného. Ale snad z pomoci živnostenských korporací, které by organizovaly sbírku starého pečiva a*

³⁴ Archiv města Plzně. Národní výbor města Plzně-spolkové oddělení. inv. č. 559, žádost policejnímu ředitelství, roku 1930.

³⁵ Archiv města Plzně. Národní výbor města Plzně-spolkové oddělení. inv. č. 559, vyúčtování povolené sbírky, ze dne 30. března 1934.

³⁶ UCHYTIL, Václav. *Povídky ze života zvířat chovaných v plzeňské zoologické zahradě a dějiny spolku IRIS za léta 1900-1936*. 1. vydání. Plzeň: vlastní náklad, 1936, 31 s.

³⁷ Archiv města Plzně. fond IRIS – zoologická zahrada v Plzni. karton 1579, Večerník české slovo, 23.ledna 1934, Berta Báslerová.

horšího, konzumu neschopného masa, dalo by se něco udělat“³⁸. Zahrada i přes veškeré nedostatky tuto vážnou krizi přežila.

Na spolkové schůzi v září 1934 odešel z funkce předsedy profesor Bohumil Vlk. Nově byl zvolen předsedou pan Josef Šimáně.

Od konce roku 1934 bylo v ZOO IRIS zavedeno povinné vstupné ve výši 1 koruny pro dospělé a 50 haléřů pro studenty a vojáky. Zdarma mohly do zahrady děti a rodiny členů spolku³⁹.

Jubilejní výstavu k 35. narozeninám pořádal spolek ve vánočním čase od 24.-27. prosince 1935 v Měšťanské besedě. V žádosti policejnímu ředitelství ze 7. prosince 1935 se mimo jiné dozvídáme, že mottem výstavy bylo: „Co žilo a žije na Plzeňsku“ a že zde budou k vidění ptáci a savci živí, spolků i soukromníků, jakož i preparáty. Výstavy se účastní přírodopisné oddělení městského muzea v Plzni, lovecký klub a řada soukromých sběratelů brouků a motýlů. Vstupné pro dospělé bude 1 Kč a pro děti a studenty 50 hal. Celý výtěžek z výstavy připadne na provoz zoo⁴⁰. Počet členů spolku v roce 1935 se vyšplhal na číslo 279.

Posledním rozšířením zahrady v Doudlevcích byla v roce 1935 přestavba voliéry s bazénem pro vydra a klecí pro hlodavce, čímž došlo k úplnému zaplnění smluvně zajištěného prostoru.

V první dekádě zoologické zahrady byla chována zejména menší, nenáročná zvířata, která zahrada získala většinou formou darů. Mezi nejzajímavější chované druhy patřily: kočkodan, rajky, amazoňani, šakal obecný nebo vydra říční Buxí⁴¹. Nejvíce obdivováni byli jávští makakové Šorl a Minda⁴². K dalším druhům zvířat v zoologické zahradě patřily také fretky, kterým se zde dařilo velmi dobře množit. Také zde byli chováni dva jezevci.

³⁸ Archiv města Plzně. fond IRIS – zoologická zahrada v Plzni. karton 1579, Český směr, Krise i v zoologické zahradě, rok 1934

³⁹ UCHYTIL, Václav. *Povídky ze života zvířat chovaných v plzeňské zoologické zahradě a dějiny spolku IRIS za léta 1900-1936*. 1. vydání. Plzeň: vlastní náklad, 1936, 31 s.

⁴⁰ Archiv města Plzně. Národní výbor města Plzně-spolkové oddělení. inv. č. 559, žádost policejnímu ředitelství o povolení výstavy, ze dne 7. prosince 1935.

⁴¹ UCHYTIL, Václav. *Povídky ze života zvířat chovaných v plzeňské zoologické zahradě a dějiny spolku IRIS za léta 1900-1936*. 1. vydání. Plzeň: vlastní náklad, 1936, 31 s.

⁴² Tamtéž.

Jeden se jménem Dyk⁴³, odchycený roku 1933 ve Volyni a mladší jezevec, darovaný zoologickou zahradou v Praze jako dar od jejího ředitele profesora Jandy. Mezi další druhy patřily kuny skalní, hrdličky, veverky, ježci či morčata. Z Ruska byl do zoo dovezen také pár bílých vran. Milým exemplářem v zahradě byl medvídek mýval se jménem Míša, který se narodil ve mlýně v Dobříši a pak žil v rodině na Doubravce⁴⁴. O něco později obdržel z Trhanova partnerku Minku, se kterou měl řadu mláďat. Další dvojicí, žijící v zahradě, byl pár srn, Elinka a Fricek, které bohužel zadával zatoulaný pes⁴⁵. Mezi další tragická úmrtí patří smrt divokého kačera, jehož život ukončil jestřáb, chovaný v zoo. V roce 1933 užovka, která uprchla z terária, zahubila myšky (čínské tanečnice). Od roku 1932 jsou chovány perličky a ve stejném roce darují dva továrníci do zahrady daňka Honzu⁴⁶.

O dalším stavu zvířat chovaných v zoologické zahradě IRIS v Doudlevcích se dozvídáme z novinového článku v Českém deníku ze 4. 6. 1938⁴⁷, který se zmiňuje o kočce divoké, opicích Sylvě, Ríšovi a Irince, čápech bílých, výrovi, holubech, hrdličkách, veverkách, morčatech, bažantech zlatých a brilantových⁴⁸.

Zahrada tedy udržovala kontakty s pražskou zoologickou zahradou. Korespondence se zahraničními institucemi, zabývajícími se odchovem zvířat, se zachovala zejména z období druhé světové války. Dalšími zdroji nových zvířat pro zoologickou zahradu IRIS byly cirkusy, zájmové chovy, zvěřince, či různí obchodníci se zvěří.

O dalších přírůstcích v zahradě hovoří článek Českého deníku z 31. 8. 1939⁴⁹, který vyjmenovává sedm papoušku z Etiopie (Habeše), Indie a Austrálie, pár mývalů a třínohé černé kuře. Připomíná také zaživačí problémy opičáky Šmukyho, zřejmě díky nevhodnému krmení z řad návštěvníků.

⁴³ UCHYTIL, Václav. *Povídky ze života zvířat chovaných v plzeňské zoologické zahradě a dějiny spolku IRIS za léta 1900-1936*. 1. vydání. Plzeň: vlastní náklad, 1936, 31 s.

⁴⁴ Tamtéž.

⁴⁵ UCHYTIL, Václav. *Povídky ze života zvířat chovaných v plzeňské zoologické zahradě a dějiny spolku IRIS za léta 1900-1936*. 1. vydání. Plzeň: vlastní náklad, 1936, 31 s.

⁴⁶ Tamtéž.

⁴⁷ Archiv města Plzně. fond IRIS – zoologická zahrada v Plzni. karton 1579, Český deník, 4.6.1938, Berta Bášlerová, Co se stalo v máji v „IRISU“.

⁴⁸ viz. textová příloha č. 1.

⁴⁹ Archiv města Plzně. Městský úřad Plzeň-magistrátní registratura. inv.č. 62/53, signatura 31/I a), karton 755.

V roce 1938 byl zvolen předsedou pan Josef Šašek z Plas⁵⁰.

3. 2. Historie Zoologické zahrady IRIS v letech 1939-1945

Za druhé světové války Zoologická zahrada IRIS funguje i nadále. Spolek řeší na konci roku 1939 problémy, do kterých se dostává. Ze zprávy policejnímu ředitelství z 27. října 1939 se dozvídáme, že spolek IRIS žádá o povolení valné hromady 11. listopadu 1939, protože je nutné řešit důležité otázky. Tyto otázky se týkaly rozhodnutí o vedení zoologické zahrady, nákupu potravin, zvěře a rozhodnutí o přesídlení a výstavbě nové zahrady, ježto zahrada dostala z nynějšího místa výpověď⁵¹.

V roce 1940 dochází i k jistému rozvoji zahrady, když jí je od města poskytnuta další část vojenské plovárny. O této události píše Český deník 1. 9. 1940: „*Plzeňská obec, pravděpodobně v uvážení těchto okolností, vyšla správě zoa vstříc propůjčením dalšího místa. Je to bývalá vojenská plovárna, která dosud zahálela a která zajisté poskytne dostatek místa vhodného pro umístění všech klecí se zvířaty, které dnes plzeňská zoo vlastní. Současně bylo rozhodnuto, že rozšířená zoo bude městem parkovitě upraveno, takže všechny obtíže, které dosud, pokud se týče místa a úpravy, byly, budou v dohledné době upraveny*“⁵².

Hlavní postavou celého válečného období byl pan správce Adolf Pavlík, který se staral přepečlivě o chod celé zahrady. První roky války odstartovala chov větších, náročnějších zvířat, jako například medvědice Káti (medvěd hnědý), kterou vyměnila plzeňská zoo s pražskou zoologickou zahradou za kraju tygrovitou, nosála červeného a papouška⁵³.

⁵⁰ Archiv města Plzně. Národní výbor města Plzně-spolkové oddělení. inv. č. 559, oznámení policejnímu ředitelství, ze dne 12. května 1938.

⁵¹ Archiv města Plzně. Národní výbor města Plzně-spolkové oddělení. inv. č. 559, žádost policejnímu ředitelství z 27. října 1939.

⁵² Archiv města Plzně. fond IRIS – zoologická zahrada v Plzni. karton 1579, Český deník, největší potíž plzeňského zoa odstraněna, 1. září 1940.

⁵³ Archiv města Plzně. fond IRIS – zoologická zahrada v Plzni. karton 1579, odeslaná pošta rok 1941.

V roce 1940 chová zoo lvy, také původem ze zoo Praha, levharta skvrnitého Jiskru, další medvědy hnědé a hned třináct opic neurčitého druhu⁵⁴.

Z výroční zprávy za rok 1941 se dozvídáme mimo jiné o organizacích i jednotlivcích, kteří podpořili růst a rozvoj zahrady. Mezi jednotlivci to byl JUDr. Holý, který daroval bažanty, taneční mistr Böhm tři siamská koťata a MUDr. obvodní lékař v Manětíně srnku Minku. Mezi organizacemi, které podpořily zoologickou zahradu, patřily kaolinové závody v Horní Bříze, které darovaly šamotky na výstavbu bazénu pro vodní ptactvo, také šamotové závody v Třemošné, které darovaly nádoby na krmení zvířat, nebo lesní správa panství knížete Metternicha z Wineburkgu, která darovala mladou srnečku⁵⁵.

Finanční dary ve válečném období poskytly hlavně banky, spořitelny a záložny. Například spořitelna města Plzně, ale i jiné organizace. Na provoz zahrady přispívala i místní školní rada, okresní úřad v Plzni nebo městský pivovar⁵⁶.

Na zimu roku 1941 se spolek rozhodl navýšit plochu zahrady o 1,2 metru. Důvodem byly časté záplavy vodou z řeky Radbuzy. Jeden článek z roku 1941 hovoří o rozvoji zahrady za 100 tisíc korun s plánem chovu klokanů či velblouda⁵⁷. K realizaci tohoto plánu však nikdy nedošlo.

Zoo IRIS rozjíždí reklamní akci, která se promítla v redakcích českých deníků⁵⁸ a také na plátnech kin v podobě propagačního filmu s názvem „Ze světa zvířat“. Natočen byl pražskou filmovou společností a promítán před premiérou komedie Ryba na suchu⁵⁹.

Na začátku roku 1942 je vytvořen první seznam zvířat. Ve dvojjazyčném vydání ho požadovaly německé úřady. Má 42 položek, které zachycují 35 druhů zvířat, z toho 18 druhů savců a 17 ptáků. Zmiňuje například samce medvěda malajského Čerta nebo

⁵⁴ Archiv města Plzně. fond IRIS – zoologická zahrada v Plzni. karton 1579, *Český deník*, Největší potíž plzeňského zoa odstraněna, 1. září 1940

⁵⁵ Archiv města Plzně. fond IRIS – zoologická zahrada v Plzni. karton 1579, IRIS, referáty k schůzím 1941-1953.

⁵⁶ Archiv města Plzně. fond IRIS – zoologická zahrada v Plzni. karton 1579, IRIS, referáty k schůzím 1941-1953.

⁵⁷ Archiv města Plzně. fond IRIS – zoologická zahrada v Plzni. karton 1579, *Národní politika*, Plzeňská zoo před slibným rozmachem, 29. dubna 1941.

⁵⁸ *Český deník*, *Nová doba*, *Večerník*, *České slovo*, *Lidové listy*.

⁵⁹ Archiv města Plzně, fond IRIS – zoologická zahrada v Plzni, karton 1579, *Český deník*, *Filmaři v plzeňském zoo*, 29. září 1942.

mangabeje⁶⁰. O přítomnosti sedmi lvů se zmiňuje Český deník dne 27. 9. 1941: „Správce plzeňské zoologické zahrady Iris p. Pavlík nám přinesl do redakce velice zdařilou fotografii nového přírůstku této zahrady – čtyři rozkošná lvíčata.....Včera jim bylo právě čtrnáct dní a jejich matka – lvice Paša – si je tak chránila, že lvíčata nesměla být po celou tu dobu ani ukázána návštěvníkům..... Plzni zůstanou zachována. Plzeňská zoologická zahrada je totiž neprodá a tak bude mít nyní Iris celkem sedm lvů“⁶¹.

Valná hromada za rok 1941 a 1942 se konala 24. února 1943. Od roku 1941 zastával funkci předsedy pan Valentin Čoček, jednatelkou byla paní Berta Báslerová a pokladníkem pan Alois Lokajíček⁶². Valné hromady za léta 1942-1943 byly svolány až na 29. dubna 1944. V roce 1941 má spolek 210 členů, v roce 1942 215 členů a v roce 1943 234 členů. Pozitivní je, že ve válečném období počet členů stoupal. Koncem války se objevily velké potíže se zásobováním a zahrada přežila jen díky snaze pana Pavlíka⁶³.

I přes období války vedla IRIS čilou korespondenci. Nevíce si dopisovala s pražskou zoologickou zahradou o výměně a prodeji zvířat. Mezi zajímavé dopisovatele patří pan Čeněk Podaný, budoucí poválečný ředitel liberecké zoologické zahrady, který shání zmije obecné. Plzeňáci mu shánějí lovce zmijí z Mýtova, pana Josefa Horna. Nabídka plzeňské zoo přichází i z Tierparku Komotau⁶⁴, který nabízí jménem Liane Zeidlerové osmiměsíčního medvěda hnědého. Dalšími dopisovateli byly cirkusy. Nejvíce korespondence zahrada IRIS uskutečnila s cirkusem Berousek, od kterého získala například uralského medvěda. Dalším z dopisujících cirkusů byl cirkus Medrano. Mezi zahraniční dopisovatele patřila hamburská zoologická zahrada ve Stellingenu nebo firma Hagenbeck.

⁶⁰ VOBRUBA, Martin. *Kolébka plzeňské ZOO*. 1. vydání. Zehušice: Městské knihy, 2011, s.12. ISBN 978-80-86699-61-5.

⁶¹ Archiv města Plzně. fond IRIS – zoologická zahrada v Plzni. karton 1579, *Český deník*, Lví rodinka v plzeňském zoo, 27. září 1941.

⁶² Archiv města Plzně. Národní výbor města Plzně-spolkové oddělení. inv. č. 559, vyjádření policejního ředitelství den 20. září 1942.

⁶³ Archiv města Plzně. fond IRIS – zoologická zahrada v Plzni. karton 1579, IRIS, referáty k schůzím 1941-1953.

⁶⁴ Zoologická zahrada v Chomutově.

V roce 1942 žádá zahrada o povolení odchytu dvou párů veverek na Lobkovickém panství. Od velkoobchodníka pana Karla Veverky kupuje v roce 1943 pár oslíků, určených pro hipodrom, který byl vždy cenným zdrojem příjmů⁶⁵.

3. 3. Historie Zoologické zahrady IRIS v letech 1945-1953

První dva roky po válce nejsou pro zoologickou zahradu v Doudlevcích příznivé. V roce 1945 trpí zvířata tuhou zimou a celá zoologická zahrada je ohrožena malou návštěvností po celý rok 1946. Navíc zaplavuje prostory zahrady na jaře 1946 voda řeky Radbuzy. Posilu pro stálé zaměstnance znamenají němečtí zajatci, kteří pomáhají při budování, opravě voliér a dalších potřebných pracích. Během roku 1946 jsou zajatci odsunuti a zůstávají pouze dva⁶⁶. Zahrada se tak dostává do problémů s chybějící pracovní silou, ale i nedostatkem finančních prostředků. Téměř veškerá korespondence spolku IRIS z prvních let po válce představuje žádosti o poskytnutí finančních příspěvků. Zahrada se snaží získat peníze i rozšířením služeb pro veřejnost. Například provozem hipodromu i v neděli nebo získáním návrh patronátu nad zoologickou zahradou pro Škodovy závody v Plzni⁶⁷.

V roce 1947 má spolek 92 členů, představenstvo pracuje ve složení, ředitele pana Valentina Čočka, místopředsedy Jaroslava Projzla, jednatelky Berty Bášlerové, pokladníka Aloise Lokajíčka a dalších⁶⁸.

Na počátku 50. let se objevuje na hlavičkách dopisů z plzeňské zoo tygr. Předsedou spolku je v roce 1950 pan Václav Suda. Od 1. května 1952 se vybírá vstupné ve výši 4 Kč pro dospělé a 2 Kč pro děti⁶⁹.

⁶⁵ Archiv města Plzně. fond IRIS – zoologická zahrada v Plzni. karton 1579 IRIS, došlá a odeslaná korespondence 1941-1943.

⁶⁶ Archiv města Plzně. fond IRIS – zoologická zahrada v Plzni. karton 1579, IRIS, referáty k schůzím 1941-1953.

⁶⁷ Archiv města Plzně. fond IRIS – zoologická zahrada v Plzni. karton 1579, IRIS, referáty k schůzím 1941-1953.

⁶⁸ Archiv města Plzně. Národní výbor města Plzně-spolkové oddělení. inv. č. 559, Hlášení nových členů výboru, ze dne 31. května 1947

⁶⁹ Archiv města Plzně. fond IRIS – zoologická zahrada v Plzni. karton 1579, IRIS, referáty k schůzím 1941-1953.

Druhý soupis zvířat v historii zoologické zahrady je vytvořen k 31. prosinci 1951.⁷⁰ Mezi zvířata, která byla chována v zahradě na počátku 50. let, patřili například malpy rohaté a malpy kapucínské, tři opice neurčených druhů zakoupené postupně panem správcem Pavlíkem ve ZVEREXU Praha. Ústředí pro hospodaření a zemědělské výroby Praha dodává do Plzně také kormorány, volavky či muflona. V roce 1952 jsou zakoupeni dva blíže neučtení ještěři. V roce 1951 se mluví o dvou cvičených jezevcích, kteří baví své publikum vybranými kousky, jako jsou například kotrmelce.

Po válce začaly vznikat i další zoologické zahrady, které postupem času sháněly kontakty v jiných zahradách. V listopadu 1949 kontaktovala plzeňskou IRIS Zoo Děčín, která chtěla koupit pávici, pár hus a oslici. Další kontakty prohlubuje příjezd zakladatele Zoo Ostrava pana B. Vítka, kterého zajímá zejména činnost hipodromu. Také královédvorská zahrada kupuje v Plzni v roce 1951 zvířata, a to pár koz a zlatých bažantů. O zkušenosti s provozem zoologické zahrady má zájem v roce 1953 město Bratislava.

S nástupem komunistického režimu se mění i způsob fungování zahrady v Doudlevcích. Kontroluje se obchod zahrady se zvířaty. Kupovat či prodávat se zvířata mohou pouze prostřednictvím pražské zoologické zahrady nebo ústředních orgánů. S novým uspořádáním společnosti vzniká i návrh převést spolek IRIS na družstvo. Dokonce je tím podmíněno získání subvence od Ministerstva informací a osvěty v roce 1950. V tomto roce získává zahrada podporu od ministerstva zemědělství ve výši 290 000 Kčs⁷¹.

Od počátku 50. let 20. století začaly sjezdy všech zoologických zahrad v Československu. Ta první proběhl v Praze, druhý pak v Liberci 19.-20. července 1951⁷². Správce Pavlík jako zástupce Zoo v Plzni prohlásil, že neví, jak zahrada přežije zimu. Také bylo vyhodnoceno, že svojí rozlohou⁷³, je nejmenší v Československu.

⁷⁰ Archiv města Plzně. Jednotný národní výbor – IV.referát pro školství, osvětu a tělesnou výchovu. kartón 111, Soupis živého inventáře zoologické zahrad. JNV v Plzni.

⁷¹ Archiv města Plzně. Jednotný národní výbor – IV.referát pro školství, osvětu a tělesnou výchovu. kartón 111, Zpráva o vyúčtování podpory, ze dne 15. září 1951.

⁷² Archiv města Plzně. Jednotný národní výbor – IV.referát pro školství, osvětu a tělesnou výchovu. kartón 111, Zápis z druhé konference II. zoologických zahrad ČSR, rok 1951.

⁷³ Asi 1ha půdy.

Třetí sjezd zoologických zahrad se konal v Brně 13-14. listopadu 1951⁷⁴. Jednotlivý zástupci se zde mimo jiné radí, zda návštěvníkům umožnit krmení zvířat či zda je vhodné budovat parky oddechu a zoo v bezprostřední blízkosti. Doporučení, které z tohoto sjezdu plyne k jednotlivým zahradám, považuje za vhodné budovat včelíny, akvária a insektária a také například botanické koutky pro mičurince. Přímo pro plzeňskou zoologickou zahradu je určena pochvala, která vyzdvihuje čistotu v zoo a prospívání jejích chovanců. Je jí opět doporučen převod na družstvo a vybudování dětského koutku u vchodu do zahrady. Náklady spojené s jeho výstavbou uhradí Ministerstvo informací a osvěty.

Další sjezd se koná ve dnech 29.-30. května 1952 v Ústí nad Labem. Zajímavostí je, že se účastní i vědecká subkomise Ministerstva informací a osvěty, která navrhuje sjednocení jmenovek zvířat i dalších věcí, například přednáškových textů ke zvoleným tématům atd⁷⁵. V roce 1952 začal vycházet měsíčník *Časopis zoologických zahrad v Československu*, který zastával hlavně funkci informační a osvětovou. Přispívaly do něj jednotlivé zoologické zahrady a předávaly si tak mezi sebou důležité informace⁷⁶.

V roce 1951 pracuje v zahradě pět placených zaměstnanců. Správce Pavlík, ošetřovatelka šelem, opic a malých zvířat Košpetová, pracovníka u koní Kalaš, Janovec a řidič Svoboda. Členský příspěvek zůstává ve výši 50 Kčs. Návštěvnost v tomto roce je 19840 dětí, 26 365 dospělých a 209 školních skupin⁷⁷. Zoufalá finanční situace je vyřešena subvencí od Ministerstva informací a osvěty ve výši 350 000⁷⁸. Pro rok 1952 je subvence slíbena ještě vyšší a to 400 000 Kčs⁷⁹. Ještě v roce 1951 je díky podpoře IV. JNV referátu zrušeno placení nájmu za pronajaté pozemky u plovárny. Zahrada dokonce získává 0,5 ha pozemku, jehož předchozí nájemník, pan plavmistr Mádr, ho již nevyužíval. Také žádá o

⁷⁴ Archiv města Plzně. Jednotný národní výbor – IV.referát pro školství, osvětu a tělesnou výchovu. kartón 111, zápis z druhé konference III. zoologických zahrad ČSR, rok 1951.

⁷⁵ Archiv města Plzně. Jednotný národní výbor – IV.referát pro školství, osvětu a tělesnou výchovu. kartón 111, sdělení Ministerstva financí a osvěty, ze dne 14. května 1952.

⁷⁶ Archiv města Plzně, Jednotný národní výbor – IV.referát pro školství, osvětu a tělesnou výchovu, kartón 111, *Časopis zoologických zahrad v Československu*, č. 1, leden 1952.

⁷⁷ Archiv města Plzně, Národní výbor města Plzně-spolkové oddělení, inv. Č. 559, referát likvidační valné hromady „IRIS“ za rok 1951, ze dne 16. ledna 1952.

⁷⁸ Archiv města Plzně. Jednotný národní výbor – IV.referát pro školství, osvětu a tělesnou výchovu, kartón 111, žádost o subvenci, ze dne 14. května 1952.

⁷⁹ Archiv města Plzně. Jednotný národní výbor – IV.referát pro školství, osvětu a tělesnou výchovu. kartón 111, dopis Ministerství informací a osvěty – vyúčtování subvence, ze dne 10. prosince 1952.

získání budovy plovárny a příslušných dřevěných stavení. Má v úmyslu, zde ubytovat správce Pavlíka, zřídit občerstvení a sál pro schůze, večerní promítání a další účely⁸⁰. V roce 1952 nastávají problémy se stavem zaměstnanců, jejichž stav se snížil na čtyři. Pomocný dělník pan E. Janovec zemřel a paní Košpetové je již 75 let a svoji práci nemůže vykonávat⁸¹.

Přichází rok 1953 a s ním zrušení spolku, resp. jeho přechod pod národní výbor. Posledním předsedou spolku je Václav Suda. Na výborové schůzi 18. června 1953 se vzpomíná na zemřelého Valentina Čočka. Přichází také myšlenka zřízení poradního sboru pro zoo, který je pak v roce 1954 navržen. Svoji prezentaci, kterou měla zoo v Plzni do knihy Naše zoo⁸² poslat, neposlala, zřejmě kvůli vnitřní krizi, kterou spolek IRIS prožíval.

Postupné změny ve společnosti a určitý nátlak zvenčí, zejména kvůli špatnému hospodaření IRISU⁸³ vedl spolek k rozhodnutí, že uspořádá v 13. ledna 1952 svoji likvidační hromadu a transformuje se na spolek přátel přírody a zoo v Plzni. Přestože k této transformaci nedošlo, sám spolek IRIS označuje zoologickou zahradu za „ZOO IV. Referátu JNV“. Problém s přechodem zahrady pod JNV nastal ze dvou důvodů. Jednotnému národnímu výboru vadilo, že nefunguje jednotná centrální metodika pro zoo a také neměl dostatek finančních prostředků. Možnost změny spolku na družstvo IRIS odmítl a tak funguje i v roce 1952 stejně, jako dříve.

K další tentokrát již opravdové likvidační valné hromadě spolku vedlo mnoho příčin. Jednou byla například korespondence některých zaměstnanců i členů spolku na policii či národní výbor proti vedení IRISU. Takový dopis na policii napsala paní Helena Kastlerová, členka spolku IRIS, a píše v něm: *„Dovoluji si Vám zaslat svůj dopis ve věci stížnosti, na vedení zoologické zahrady „IRIS“ v Plzni. Jsem členkou spolku „IRIS“ od 1. 11. 1950. Nepodařilo se mě vniknout do něčeho, např. nepoctivého hospodaření s penězi, ale při častých návštěvách schůzí výborových i členských, jsem pozorovala ve spolku cosi nesprávného. Spolek je pan Suda a Pavlík. Rozhodování v různých věcech – zvláště ve věci*

⁸⁰ Archiv města Plzně. Jednotný národní výbor – IV.referát pro školství, osvětu a tělesnou výchovu. kartón 111, žádost JNV Plzeň o přidělení plovárny, ze den 14. srpna 1952.

⁸¹ Archiv města Plzně. Jednotný národní výbor – IV.referát pro školství, osvětu a tělesnou výchovu, kartón 111, žádost referátu JNV – pracovních sil, ze dne 8. října 1952.

⁸² První kniha o zoologických zahradách, která vyšla v Československu.

⁸³ Archiv města Plzně. Národní výbor města Plzně-spolkové oddělení. inv. č. 559, záznam o špatném hospodaření v IRISU, ze dne 19. ledna 1953.

obchodu – náleželo jmenovaných pánům, ostatní členové spolku byli postaveni již před hotovou věc. Předseda Suda dokonalou výmluvností podle potřeby vše buď vychvaloval nebo haněl. Zoologická zahrada sama vykazuje špatné vedení. Vzдор poskytovaným subvencím, neobjevuje se rozšíření zoo, neodbornou a nedbalou péčí o zvěř, která hyne, jsou způsobovány zbytečné škody“⁸⁴.

I další vyjádření hovoří o rozkrádání majetku správcem Pavlíkem a dalšími zaměstnanci. Například p. K. Jungman se dostavil dne 23. května 1952 do osvětového oddělení IV. referátu JNV v Plzni a učinil tam prohlášení že: *...,jdu ve věci IRISU, kde je správcem Pavlík, který na toto místo nepatří, jelikož je největším kriminálníkem a patří zavřít“⁸⁵.* Mimo toto oznámení napsal p. Jungman celý dopis, pro předsedu jednotného národního výboru v Plzni p. J. Mainzera, kde píše udání téměř na všechny pracovníky zoo IRIS⁸⁶.

Činní proti vedení spolku jsou také pan Bohumil Hýža, Otto Mayer a Stanislav Oleskievič. Tento stav krize spolku potvrzují i nesrovnalosti v hospodaření IRISU a vina padá na správce Pavlíka. Je s ním zahájeno trestní řízení.

To donutilo vedení spolku, aby přistoupilo ke změně. K 1. lednu 1953 byl odsouhlasen přechod pod IV. referát osvěty JNV. Pro IRIS to znamenalo faktický konec po padesáti dvou letech činnosti. Dohodlo se ale založení nového Sdružení přátel IRIS zoologické zahrady v Plzni. Do konání závěrečné likvidační hromady, která proběhla 20. září 1953⁸⁷, spolek nadále hospodařil, ale pod kontrolou jednotného národního výboru v Plzni.

Dne 1. srpna 1953 vystřídal správce Pavlíka pan Oleskievič, bývalý člen spolku. K tomuto datu byl pořízen soupis chovanců zoologické zahrady⁸⁸. Zaměstnanci zahrady zůstávali

⁸⁴ Archiv města Plzně. Jednotný národní výbor – IV.referát pro školství, osvětu a tělesnou výchovu. kartón 111, dopis Heleny Kastlerové, vrchnímu inspektorovi (zřejmě p.Vršecký), ze dne 19. prosince 1951.

⁸⁵ Archiv města Plzně. Jednotný národní výbor – IV.referát pro školství, osvětu a tělesnou výchovu. kartón 111, oznámení referátu JNV v Plzni, pro školství osvětu a tělovýchovu, p. K. Jungmanem, dne 23. května 1953

⁸⁶ Archiv města Plzně. Národní výbor města Plzně-spolkové oddělení. inv. č. 559, Dopis předsedovy jednotného národního výboru v Plzni, p. J. Mainzerovi, ze dne 24. srpna 1953.

⁸⁷ Archiv města Plzně. Národní výbor města Plzně-spolkové oddělení. inv. č. 559, pozvánka na likvidační valnou hromadu, ze dne 14. září 1953.

⁸⁸ Archiv města Plzně. Národní výbor města Plzně-spolkové oddělení. inv. č. 559, Jednotný národní výbor, referát pro vnitřní věci, rozhodnutí ze dne 1. srpna 1953.

stejní. Na poslední valné hromadě spolku bylo řečeno: „, *Jednotný národní výbor se nechal získat udavači, kteří pracují proti spolku a sami se chtějí dostat do jeho vedení*“⁸⁹.

Veřejnosti bylo oznámeno, že změny nastaly v důsledku špatné práce starého vedení, která vedla k malé návštěvnosti zahrady. Spolek IRIS s novým správcem a členy národní výboru se pak ještě sešel pod hlavičkou kruhu přátel zoologické zahrady v Plzni. Jeho bývalí aktivní členové však byli podle všeho od dalšího působení pro spolek odrazeni. Ze starých jmen se objevuje jen A. Lokajíček, který vede pokladní knihu i za nového fungování zahrady.

4. Fungování Zoologické zahrady IRIS pod Jednotným národním výborem v letech 1953-1961.

Podle protokolu sepsaného k 6. srpnu 1953 přešel majetek spolku IRIS zoologické zahrady v Plzni pod jednotný národní výbor IV. referátu v Plzni⁹⁰.

Správce Oleskievič neměl pro svoji funkci dostatečnou odbornost. Za jeho vedení se dostala zahrada přímo pod řízení Jednotného národního výboru města Plzně. O nastavení nových poměrů v zahradě po přestupu pod IV. referát jednotného národního výboru v Plzni hovoří zpráva ministerstva financí ze 4. ledna 1954: „*Při nákupu nebo rozšíření inventáře, musí si IRIS vyžádat souhlas dozorčího orgánu – JNV referátu IV; právě tak při získávání nového zvířete. Finanční hospodářství IRISU jest kontrolováno JNV referátem VII a až po vyjádření tohoto referátu, obdrží IRIS příspěvek na provoz. Soudruh Červený z JNV referátu IV dochází jako dozorčí orgán do IRISU, na výborové schůze a kromě toho navštěvuje zoologickou zahradu namátkou. Dosud od vykonané revise nebylo zjištěno nic závadného. Zoologická zahrady má nyní lepší chod. Soudruh Oleskievič, který byl pověřen vedením zoologické zahrady IRIS, nemá takovou kvalifikaci odbornou, jaká by byla zapotřebí. Je však snaživý a musí se doučovat...*“⁹¹.

⁸⁹ Archiv města Plzně. fond IRIS – zoologická zahrada v Plzni. 1579, IRIS, referáty k schůzím 1941-1953.

⁹⁰ Archiv města Plzně. Národní výbor města Plzně-spolkové oddělení. inv. č. 559, oznámení o převedení majetku, ze dne 9. července 1954.

⁹¹ Archiv města Plzně, Národní výbor města Plzně-spolkové oddělení, inv. č. 559, kontrolní a revisní zpráva ministerstva financí, ze dne 4. ledna 1954.

Na radě městského národního výboru v roce 1956 je vedoucím odboru kultury panem Janem Sýkorou doložena zpráva o činnosti zahrady. Hovoří se v ní například o vybudování dětského hřiště v horní části areálu. Přednášky a besedy, kterých bylo dostatek, pořádal polesný Bedřich Horáček. K novinkám v zoo patří voliéry pro vodní ptáky, cizokrajné i tuzemské ptactvo a také dvě voliéry pro opice. Závěr celé zprávy se zabývá činností správce Oleskiewiče, kterou hodnotí jako nedostatečnou. Jako problém je popisována chybějící koncepce výstavby a nedostatečně odborně vybavený personál. Působení pana Oleskiewiče ve vedení zoo trvalo pouze do roku 1957, kdy ho vystřídal pan Josef Hájek.

Se jménem Josefa Hájka je spojené poměrně dlouhé a na změny bohaté období. Tak například za jeho vedení se zoologická zahrada začlenila v roce 1958 do Parku oddechu a kultury. Prožil také velmi nešťastnou událost, kdy kočkovité šelmy napadla infekce antraxu a následné uzavření a stěhování zahrady na Lochotín. Pan Hájek už není označován jako správce, ale jako vedoucí zahrady.

Ve výroční zprávě z roku 1981 se o panu Hájkovi a jeho vedení pochvalně zmiňuje pan MVDr. Jan Mácha. Popisuje vedení pana Josefa Hájka jako velmi pečlivé, které rozšířilo chov mnoha druhů, chovaných v zoologické zahradě v Doudlevcích. Tyto chovy se pak staly základem pro novou zahradu na Lochotíně.

Zoologická zahrada a její budoucnost je tématem Rady města Plzně v lednu 1958. Ve zprávě, kterou zpracoval vedoucí odboru školství a kultury Adolf Rucl je uvedeno například, že příjmy zahrady v roce 1957 byly 276 927,48 Kčs a výdaje 290 173,41 Kč. Návštěvnost oproti roku 1956 vzrostla v celkovém počtu 114 192 osob. Zahrada jako celek pracovala efektivněji než v minulém roce, ale platy zaměstnanců byly nízké a nevyhovující. Zmíněna byla i perspektiva rozšíření zoologické zahrady v rámci Parku kultury a oddechu na Lochotíně. Další krok, který zástupci města učinili pro stěhování zahrady, bylo pozvání pracovníků pražské zoologické zahrady. Problém byl s umístěním inseminační stanice, která se nacházela v zainteresované oblasti, a také s vyklizením statku Lüftnerka.

Hned v únoru 1958 vypracovala zoo Praha, jmenovitě Dr. Purkyně a Ing. Turek, investiční úkol na výstavbu zoologické a botanické zahrady v Plzni. Zoologická a botanická část měla být vybudována ve smyslu jednoho celku.

V roce 1959 se snaha o přesun zahrady na Lochotín ještě zintenzivnila. Svoje stanovisko o vhodnosti pozemků vypracovaly plynárny, vodovody a kanalizace, hasiči, krajský

hygienik, odbory výstavby Městského národního výboru i Komunistického národního výboru.

Investiční úkol od Ing. Turka a Dr. Purkyněho je schválen 21. dubna 1961. Náklady na výstavbu v něm činní 18 milionů Kč, nákup zvířat 800 tisíc Kčs a výsadba také 800 tisíc Kčs. Počet zaměstnanců je navržen na 62 pracujících pro zoologickou zahradu a 19 pracovníků pro botanickou zahradu. Rozloha, kterou může do budoucna zahrada obsáhnout činní 21 ha půdy a pojme 1940 kusů zvířat. Botanickou část budou tvořit tři skleníky. Tropický, subtropický a studený. Mezi vyjmenovanými pavilony jsou pavilon šelem, opic, tlustokožců, vodních ptáků, malých savců, terárium a akvárium. Počítalo se také s výstavbou výběhů, voliér, nebo zděných bazénů⁹².

K současnému stavu zvířat, vzhledem k seznamu v investičním úkolu z roku 1958, se vyjadřuje p. Vobruba v knize Kolébka plzeňské zoo: *„Ze zvířat navrhovaných Dr. Purkyněm k trvalému chovu se dosud neobjevilo jen několik – hroch, indická slonice, pár lachtanů tmavých, rosomáci, los, kamzík, domácí buvol. V návrhu je mj. 11 druhů primátů (zoo dosud neměla hulmany a chápany), bobr, aguti. Z velkých šelem není v seznamu navržen jaguár. Zajímavé naopak je, že zoo nakonec v současnosti chová již tehdy zmíněné kaloně, maryl, hoko, timálii čínskou, sojkovce chocholatého. Navržen (doporučen) byl mj, tučňák brýlový, orlosup bradatý, drop velký, kajman černý, kobra atp. Zajímavé je, že z devíti stránkového strojopisného seznamu opravdu plánovitě i bezděčně byla poměrně brzy řada druhů pro Plzeňskou zoo opatřena a jen několik výše zmíněných nikdy chováno nebylo⁹³“.*

V Doudlevcích fungovala zoologická zahrada IRIS až do roku 1961, kdy musela být po infekci antraxu asanována a zavřena. V tomto necelém roce jí navštívilo 84 973 osob⁹⁴.

⁹² VOBRUBA, Martin. *Kolébka plzeňské ZOO*. 1. vydání. Zehušice: Městské knihy, 2011, s.12. ISBN 978-80-86699-61-5.

⁹³ VOBRUBA, Martin. *Kolébka plzeňské ZOO*. 1. vydání. Zehušice: Městské knihy, 2011, s.12. ISBN 978-80-86699-61-5.

⁹⁴ *Kulturní přehled*, 1962, roč.3, č.1. s. 14.

5. Nešťastné události v Zoologické zahradě IRIS

První nešťastnou událost v zoologické zahradě v Plzni popisuje článek roku 1934, kdy došlo k otravě zvířete: „*Na včerejšek v noci došlo v plzeňské zoologické zahradě k neštěstí, které pro spolek Iris, majitele této zahrady, znamená skoro katastrofu. Skleník této zoo, v němž jsou umístěni exotičtí ptáci a opice, jest vytápěn vodním topením. Z neznámé dosud příčiny, která jest dosti záhadná, vznikla včera v noci detonace v kamnech a unikající plyny otrávily na třicet ptáků a několik opic. Když ráno dozorce, vykonávající službu krmice, přišel o 7. hodině do skleníku, zjistil toto neštěstí. Zavolal ihned pomoc a pokoušel se s několika lidmi o vzkříšení omámených zvířat. Podařilo se však vzkřísit jen opici Sylvu, zatím co oblíbený párek Šorl a Minda zahynul i s mladými opičkami Šotečkem a Irískem. Mezi zahynulou zvířeti jest i vypůjčený kočkodan, dále všichni papouškové, andulky, tropické rajky atd. Hadi a želvy otravě nepodlehli, zato však rybky byly vesměs všechny otráveny, zejména všechny dravé ryby. Zachráněno bylo ještě deset ptáků českých a několik kanárů...⁹⁵“.*

Druhou pohromou pro zahradu byla infekce lvů, které během dvou dnů 1.-2. 11. 1944 podleli lvi Ctírad a Paša, lvice Lidka, ještě jeden lev a levhartice Jiskra. Odešla tak jedna z nejcennějších a nejobdivovanějších zvířat v zoologické zahradě.

Poslední a velice nešťastnou událostí, která zasáhla do dějin ZOO IRIS byla infekce antraxu v roce 1961. Z příspěvku MVDr. Máchy je jasné, že propukla u pum amerických 8. 9. 1961: „...*přišlo osudové nedělní odpoledne 8. září 1961. Tehdy mi vedoucí s. Hájek telefonicky sdělil, že dvě pumy nepřijímají potravu a jsou malátné. Kolem 11. hodiny dopolední obě pumy již nehybně ležely ve voliére, nereagovaly a při mém příchodu byly již v agonálním stavu a po několika minutách zhasly. Uhynulá zvířata jsem v neprodyšném obalu se souhlasem dr. Neumanna zaslal na vyšetřovací ústav k provedení okamžité pitvy a provedení laboratorního vyšetření. To bylo krátce před 12. hodinou odpolední a za krásného slunečního počasí, kdy přicházely proudy návštěvníků do zoologické zahrady. Výsledek prvotního vyšetření jsem obdržel ve 13 hodina a znamenal definitivní zánik zoologické zahrady na Dukelské třídě. Anthrax – sněť slezinná....Uzavřel jsem okamžitě*

⁹⁵ Archiv města Plzně. fond IRIS – zoologická zahrada v Plzni. karton 1579, Otrava zvířete v plzeňské zoo.

zoologickou zahradu a učinil veškerá platná protinákazová opatření. Ze všech osob, které přišly s původcem infekce do styku, onemocněl velmi vážně jen vedoucí s. Hájek“⁹⁶.

Infekci, přenosné i na člověka, podlehly během několika dnů téměř všechny šelmy, kromě jednoho medvěda. Uhynul lev César, levhartice, jezevci a další cenná zvířata⁹⁷.

6. Pokusy o stěhování Zoologické zahrady IRIS

První zmínky o nutnosti přestěhovat zoologickou zahradu jsou z roku 1933. Hlavním důvodem jsou dosavadní nevyhovující podmínky, zejména nedostačující prostor pro rozšiřování zahrady. Návrhů, kam by se zahrada mohla umístit, bylo hned několik. Mezi jednu z prvních variant připadlo umístění pod nedaleký kostel sv. Mikuláše. Tento návrh byl zamítnut opět pro nevyhovující prostor. Kolem roku 1936 vznikl návrh přesunout zahradu k lomům na Košutce. Ještě jeden zajímavý návrh se před druhou světovou válkou objevil a to přemístit zahradu do blízkosti pavilónku, tedy na podobné místo, kde se rozkládá Zoologická a botanická zahrada města Plzně dnes.

Jinou alternativou bylo umístění do sousedství restaurace u Tří mušketýrů⁹⁸ v Borském parku. K tomuto řešení téměř došlo, když se v r. 1939 snažil spolek opět o získání nových prostor u vojenské plovárny. Vyvinutá snaha měla za výsledek návrh vedení města z počátku května 1939, který spolku nabízí umístění do části Borského parku. IRIS tuto nabídku přijímá a vyzývá město k dalšímu konkrétnímu jednání⁹⁹. K němu však již nedošlo a zahrada zůstává na stejném místě až do roku 1961. Na dveře ťuká 2. světová válka.

Až v roce 1955 je jasné, že nová zoologická zahrada bude výhledově po roce 1960 na Lochotíně¹⁰⁰, v místech, kde se doposud nachází.

⁹⁶ Archiv ZOO a BZ v Plzni. Výroční zpráva ZOO a BZ města Plzně 1981. Plzeň: Zoologická a botanická zahrada města Plzně, 1982.

⁹⁶VOBRUBA, Martin. *Kolébka plzeňské ZOO*. 1. vydání. Zehušice: Městské knihy, 2011, s.41. ISBN 978-80-86699-61-5. .

⁹⁸ Dnes již neexistuje.

⁹⁹ Archiv města Plzně, Městský úřad Plzeň-magistrátní registratura, inv.č. 62/53, signatura 31/I a), karton 755.

¹⁰⁰ Archiv města Plzně, Jednotný národní výbor – IV.referát pro školství, osvětu a tělesnou výchovu, kartón 111, KIS rady MěNV Plzeň, ze dne 18. ledna 1955.

Ještě v roce 1956 zmiňuje vedoucí odboru kultury Jednotného národního výboru města Plzně pan Jan Sýkora ve své zprávě o činnosti zoologické zahrady, že její umístění není vhodné. Hovoří o stresujícím prvku, který působí vlhké klima v okolí řeky. Jako dvě lokality, kam zahradu přestěhovat uvádí zadní Roudnou směrem k Bílé hoře nebo prostor u zámečku v Radčicích. Upozorňuje, že je třeba se v této věci obrátit na odborníky¹⁰¹.

7. Zoologická zahrada v Plzni na Lochotíně

Od otevření zoologické zahrady na Lochotíně uplynulo téměř 50 let. Za tuto dobu se nespočetněkrát změnila její tvář a navštívily ji miliony lidí všech věkových kategorií. Při otevření zabírala prezentovaná část zahrady rozlohu pouze 1 ha¹⁰². V roce 2010 bylo možno vidět expozice a výběhy na 21ha půdy¹⁰³. Za celou lochotínskou éru se ve vedení zahrady vystřídal 7 vedoucích, či ředitelů a dvakrát byli z různých důvodů zastupováni ještě dalšími dočasnými vedoucími.

V roce 1980 chová zoologická zahrada něco přes 160 druhů zvířat. Do roku 2010 tento počet navýšila na 1307 chovaných druhů¹⁰⁴.

Tomu, že se lidé mají v areálu zoologické a botanické zahrady na co dívat, odpovídá i rostoucí návštěvnost. V roce 1967 navštívilo zahradu na 100 tisíc návštěvníků, v roce 1982 168 tisíc a v roce 2010 přes 460 tisíc platících.

Všechna tato fakta dokládají jednu důležitou věc, a tou je neustávající rozvoj zahrady směrem kupředu.

¹⁰¹ ⁹⁶VOBRUBA, Martin. *Kolébka plzeňské ZOO*. 1. vydání. Zehušice: Městské knihy, 2011, s.37. ISBN 978-80-86699-61-5. .

¹⁰² Archiv ZOO a BZ, Novinové výstřižky, *Práce*, 18. června 1986.

¹⁰³ *Výroční zpráva UCSZOO 2010*. Vydalo Unie českých a slovenských zoologických zahrad s finančním přispěním Ministerstva životního prostředí, 2011.

¹⁰⁴ Tamtéž.

8. Historie Zoologické zahrady v Plzni v letech 1962-1980

Toto období zahrnuje přípravu a fungování zahrady od počátku jejího působení na Lochotíně až do roku, kdy se spojila s Botanickou zahradou a vymanila se závislosti na Parku kultury a oddechu.

8. 1. Rok 1962

V roce 1962 není na novém místě stále vše připraveno a dokončeno. Stavěly se zejména voliéry a mřížované klece. Plzeňský kulturní přehled několikrát vyzývá brigádníky, ať přijdou budovat novou Zoo, a také prezentuje plány na nové pavilony. Ty počítají s chovem slona, hrocha, ledními medvědy i expozicemi primátů a salašemi pro chov kopytníků.¹⁰⁵

8. 2. Rok 1963

Slavnostně je zoologická zahrada na Lochotíně v čele s vedoucím Josefem Hájkem otevřena 14. října 1963. Návštěvníci mohli spatřit nevelké množství zvířat a rozestavěný areál, jehož hranice a rozloha byly podobné těm dnešním s tím, že výběhy zvířat byly vybudovány přibližně do prostoru dnešní restaurace Kiboko. Botanická zahrada fungovala samostatně v rámci Parku kultury a oddechu. Prakticky se tedy jako pavilón využívala bývalá budova inseminační stanice – dnes pavilón Z. Z bývalé stodoly vznikl pavilón šelem a dále se využívala ještě jedna stodola (dnešní Madagaskar) a Kodetova vila. K areálu se dalo v prvních letech dostat s využitím Pionýrské železnice.

Celý provoz Zoologické zahrady zajišťovalo několik málo zaměstnanců, kterým pomáhali pionýři, škodováci a brigádníci. Plzeňský kulturní přehled vydává v roce 1963 i první mapu, která ukazuje expozice zoo, zabírající asi jednu čtvrtinu současné využité plochy. Dozvídáme se také o radosti z nového letního přírůstku sibiřských kozorožců a v

¹⁰⁵*Kulturní přehled*, 1962, roč.4, č.7. s. 21.

novinkách v podobě vačič oposumm, pelikána a klokana. Dvě lvice čekají na nového samce¹⁰⁶.

Na slavnostní otevření přišlo 6 600 návštěvníků. Se slavnostním projevem vystoupil ředitel Parku kultury a oddechu Zdeněk Rýdl a pásku přestříhl tajemník MěNV Gustav Rada¹⁰⁷.

Za lva Pašu uhynulého v srpnu získala zoo v listopadu nového samce z pražské zoologické zahrady. Ten zde pobyl do roku 1967. Dalším zástupcem šelem, který přicestoval do Plzně v roce 1963, byl levhart skvrnitý ze Dvora Králové (uhynul v roce 1966).

Nadstandardní styky se Zoo Praha, dokazují dobré obchodní vztahy v celé historii jejich vzájemných kontaktů. V roce 1963 odtud získala plzeňská zoo mimo jiné dva druhy primátů, které nikdy v minulosti a ani v současnosti nechovala. Byl to kočkodan mona (uhynul 1964) a pavián guinejský. Z Ústí nad Labem přijel do nové plzeňské zahrady i první klokan rudokrký, první zástupce svého druhu chovaný v její historii.

Poprvé chová zahrada i kraju tygrovitou nebo leguána zeleného¹⁰⁸.

8. 3. Rok 1964

V prvním roce působení zahrady na Lochotíně navštívilo její areál 122 999 osob. V roce 1964 začíná být v zoologické zahradě patrné zaměření na obchodování s Herpetologickou stanicí v Praze v Suchdole. Odtud získává plzeňská zoo plazy, ještěry, ptáky i malé savce. Prudce tak roste přírůstek terarijních zvířat v zoo. Dalšími dodavateli plazů jsou Zoo Praha či soukromý chovatel Znamenáček.

Na začátku roku byla utracena dvanáctiletá lvice Saida. Nahradila ji lvice Karolína ze Zoo Dvůr Králové. Uhynula také první chovaná antilopa, nilgau pestrý a prvně chovaný pelikán bílý.

Poprvé se v chovu plzeňské Zoo objevuje rys ostrovid či kočka bažinná. V dosavadní historii jen v této době chovaný pes hyenovitý přijíždí ze Dvora Králové.

Ruská cirkusová drezérka přenechala zahradě novorozená lvíčata, která se bohužel nepodařilo uměle odchovat¹⁰⁹.

¹⁰⁶ *Kulturní přehled*, 1963, roč.4, č.7. s. 21

¹⁰⁷ Soukromý archiv pana Martina Vobraby, strojopis – 60.léta.

¹⁰⁸ Soukromý archiv pana Martina Vobraby, strojopis – 60.léta.

¹⁰⁹ Tamtéž.

Kulturní přehled z roku 1994 uvádí například přítomnost dvou šimpanzů. Není zcela jasné, zda je to oblíbený pár, Tonda a Pepina, kteří jsou v evidenci uváděni až o rok později. Na rok 1965 je naplánována výstav plakátů světových zoo¹¹⁰.

8. 4. Rok 1965

V roce 1965 prošlo branami zoo asi 95 tisíc návštěvníků. Znamená to tedy jakýsi propad oproti minulému roku. Zahrada získává i nové zahraniční kontakty, pro import dalších zvířat. Mezi nejvýznamnější dodavatele patřil až do počátku 90. let pan Konrád Müller, majitel obchodu a Tierparku Krechting v tehdejší východní Německu.

Výstava světových zoo proběhla v září v Síni přátelství a autorem vystavených fotografií byl Josef Jícha. Mezi zachovanými fotografiemi zvířat v plzeňské zoo v roce 1965 jsou i šimpanzi, focení při koupání ve vaničce nebo jízdě v kočárku.

Mezi nejzajímavější přírůstky patřil například pár poloopic poto. K těmto opičkám se váže i vyprávění o tom, jak obě mláďata chodila na pravidelné procházky po areálu zoo a houpala se na houpačce ve výběhu plameňáků. Jendou je dokonce přivítali i na plzeňské radnici¹¹¹.

I v tomto roce zaznamenává zoologická zahrada příchod mnoha nových, nikdy nechovaných druhů. Patří mezi ně karakal, plameňáci, pásovec devítipásý, nosálové červení nebo tři domestikovaní sobi ze SSSR, na které láká kulturní přehled roku 1965¹¹².

Do expozice Akva-tera přibyli jihoafričtí ještěři či jedovatí hadi, z různých částí světa. Mezi ně patří například ploskolebec vodní¹¹³.

¹¹⁰ *Kulturní přehled*, 1964, roč.5, č.8. s. 19.

¹¹¹ Soukromý archiv pana Martina Vobraby, strojopis – 60.léta.

¹¹² *Kulturní přehled*, 1965, roč.6, č.7. s. 18.

¹¹³ Archiv ZOO a BZ města Plzně, novinové výstřižky, *Práce*, 11. prosince 1965.

8. 5. Rok 1966

Před otevřením zoo na Lichotině bylo při vybudování jejího zázemí odpracováno 76 896 brigádnických hodin¹¹⁴. Po jejím otevření se výstavba soustředila na vybudování voliér pro sovy, klec pro bažanty a pro zvířata ubytovaná v pavilónu šelem. Tento pavilón měl postupem času kolem sebe na východní straně výběhy velbloudů, sobů, koní a oslů a na jižní a západní straně byly klece se šelmami.

Mezi nové druhy, které mohli návštěvníci v tomto roce spatřit, patří velbloud jednohrbý či pelikán kadeřavý. Rozmnožili se psíci mývalovití či nosálové červení. Uhynul pakůň a kozorožec a ukončen byl chov poloopic poto a kakadu inka¹¹⁵.

Mezi nové navržené členy Poradního sboru Zoo Plzeň byli v roce 1966 navrženi: p. Čada – první náměstek primátora, Dr. Dobroruka – veterina, biologie, Dr. Hůrka – Západočeské muzeum, Prof. Kos – Lékařská fakulta, anatomie, MVDr. Mácha – Veterinář, Ing. Pixa – výstavba, p. Josef Hájek – zkušenost.¹¹⁶

8. 6. Rok 1967

Návštěvnost se v roce 1966 zastavila na čísle asi 110 000 návštěvníků, kteří sem také chodili za novým lákadlem v podobě samice jaguára amerického, pojmenované po své předchůdkyni „Saida“. Po získání partnera se úspěšně rozmnožovala a v roce 1981 byla v rámci generační obměny, předána do péče panu Müllerovi.

Na podzim opustil svoji expozici směrem cirkus Berousek pár lvů. Prodány byly i dvě hnědé medvědice. Naopak se začal chovat kočkodan husarský a liška polární, která se na dlouhá léta stala pro plzeňskou zahradu typicky chovaným druhem.

Plzeňský kulturní přehled nabízí poprvé o Zoologické zahradě více informací. Hned v úvodu roku připomíná hrátky šimpanze Tondy, který pokousal kameramana z televize. Upozorňuje na to, že se rozmnožili nosáli nebo že zahradu zdobí nový levhart. V červnu zaznamenává příjezd nového páru lvů ze Zoo Bojnice a již dříve chované antilopy nilgau.

¹¹⁴ Soukromý archiv pana Martina Vobraby, strojopis – 60.léta.

¹¹⁵ Soukromý archiv pana Martina Vobraby, strojopis – 60.léta.

¹¹⁶ Tamtéž.

Připomíná i nového tukana, který se po svém příjezdu jen těžce adaptuje na nové prostředí. Na konci roku přijíždějí jeřábi paví, kolpíci a noví plameňáci¹¹⁷.

8. 7. Rok 1968

V tomto roce byl pro samici jaguára amerického získán samec ze Zookoutku na Andělské hoře. Ze stejného místa přicestoval i kalous ušatý. Velmi zajímavá je žádost vedoucího Parku kultury a oddechu, pana Zdeňka Rýdla do indického Ránčí o malého slona. Svůj podpis a prosbu připojili i pionýři. Zaměstnanci Škodových závodů, kteří zde pracovali na vybudování elektrárny, žádost předali, ale slona se získat nepodařilo.

Změny nastaliy nejen společenské, ale i politické, které naznačovalo i usídlení vojsk varšavské smlouvy v areálu amfiteátru, ale změnilo se také vedení plzeňské zoologické zahrady. Po odchodu Josefa Hájka nastoupil dočasně do vedení p. Václav Šmolík, kterého záhy vystřídal bývalý vedoucí Akva-tera pan Zdeněk Veselý¹¹⁸.

8. 8. Rok 1969

Od 1. února je novým vedoucím zahrady pan Zdeněk Veselý, jehož několik měsíců zastupoval pan Václav Šmolík.

Cenným materiálem pro zkoumání historie zahrady od roku 1969-1975 jsou provozní deníky zoo, které jsou obohaceny několika novinovými výstřižky.

Poprvé se v zoologické zahradě objevuje stromový vačnatec kusu liščí a samice aligátora čínského, chovaná v zahradě až do roku 1994, druhy želv poprvé ozdobila svou přítomností kajmanka supí.

Dne 26. února přibyla do pavilon u šelem samice levharta skvrnitého Carmen, která měla v tomto roce hned dvakrát mláďata, jež se bohužel nepodařilo odchovat¹¹⁹.

¹¹⁷ Soukromý archiv pana Martina Vobraby, strojopis – 60.léta.

¹¹⁸ Soukromý archiv pana Martina Vobraby, strojopis – 60.léta.

¹¹⁹ Archiv ZOO a BZ města Plzeň, Provozní deník ZOO z roku 1969.

8. 9. Rok 1970

Z provozního deníku ZOO se dozvídáme od odchovech, příjezdech, odjezdech či úhynu zvířat v roce 1970.

Rozmnožili se psohlavci orinoctí a zástupce šelem rozšířilo historicky první mládě jaguára amerického, které spatřilo světlo 21. srpna v pavilónu šelem. Koncem července se narodilo i mládě pumy.

Kmotrem jaguára amerického se stal, při příležitosti svého koncertu v Kulturním domě Peklo, zpěvák Waldemar Matuška. Přímo na podiu mu ho dne 27. října přinesl Zdeněk Veselovský.

Nově byli do sbírek živočichů zoo v Plzni přivítán 1. června leguán nosorohý, který bohužel téhož roku uhynu, a také první oceloti.

V červnu bylo poprvé odchováno 5 mláďat nosálů bělohubých a v červenci přišla po svých z města velbloudice jednohrbá, kterou dodala firma Wildfreigehege v Hallenthalu.

S obchodníkem Künzlerem byla koncem roku 1970 sjednána smlouva na dodání páru medvědů baribalů a samce karakala výměnou za pár jelenů, samce jaguára a jelena.

Mezi vzpomínané útěky roku 1970 patří útěk užovky (*Natrix teselata*), která po naklazení vajec zmizela z terária. Na výlet se vydali i šimpanzi, u těch to ale byla častější záležitost.

Během porady ředitelů československých zoo, která probíhala 9. prosince, chválí moskevští zástupci například odchov nosálů a slibují Zoo Plzeň sajgy a manuly. Zástupci zoologických zahrad mimo jiné hovořili, že by mohla být v Plzni vytvořena karanténa pro zvířata přivezena z československé expedice do Tanzanie.

Mezi další plány na rozšíření zahrady patří v roce 1970 návrh na vybudování bazénu pro lachtany a vydry, popř. otevření bufetu, podle vzoru USA. Vzhledem ke zkušenostem v liberecké zoo by se mohla v plzeňské zoo, začít se zvířaty předvádět show. Stále totiž chybí lákadlo pro návštěvníky, například i v chovu nějakého většího zvířete¹²⁰.

Nastupující normalizace s sebou přinesla nucený odchod, ředitele Parku kultury a oddechu Rýdla, ale i vedoucího zoo Zdeňka Veselého.

¹²⁰ *Plzeňský kulturní přehled*, 1965, roč.6, č.8, s. 16.

Začátkem 70. let se vrací zoologická zahrada na stránky Plzeňského kulturního deníku. Píše je další budoucí vedoucí zoo paní Ivana Hašková (rozená Čadová, poprvé vdaná Svobodová).

8. 10. Rok 1971

Někdy v letních měsících nastoupila do funkce vedoucího plzeňské zoo první a poslední žena v její dosavadní historii. Byla to mladá, ve svém oboru vzdělaná Ing. Ivana Hašková, rozená Čadová. Vystřídala tak ve funkci z politických důvodů odvolaného Zdeňka Veselého. Její podpis se v provozní knize zoo objevuje poprvé 2. srpna 1971¹²¹.

O záměrech dalšího rozšíření zahrady po nástupu Ing. Haškové je zmínka v novinovém článku z 12. srpna 1971, kde se ona sama k této věci vyjadřuje: „*Nynější devítihektarová zahrada se ještě v podstatě zvětší, přibudou asi tři nové pavilony (jeden určený pro aligátory, uspořádaný na způsob podmínek panujících v džungli) a současně budou reprezentovány pavilony starší. Zatím v ní není stále dost místa a tak zde nemohou být ubytovány druhy větších zvířat, jako slon, hroch nebo žirafa. Brzy by tedy mělo dojít k nápravě. Také pavilon opic již nevyhovuje, zvláště po intenzivnějších projevech řádění šimpanzů*“¹²².

Na Nový rok se narodilo mládě kočkodana zeleného¹²³. V lednu se narodila medvědice Míše mláďata. Dne 19. ledna byli firmou Künzler dodáni medvědi baribalové, poprvé chovaní v plzeňské zoo. Protihodnotu této vzácné zásilky tvořil jaguár Walda a velký hnědý medvěd, kteří putovali opačným směrem. Během roku opustily zahradu i odchované pumy, které našly domov v Zoo Bojnice a v Zoo Ústí nad Labem¹²⁴.

Dne 15. července přijela do plzeňské zoo lvice Zuzana. V té době byla již napářena a v září přivedla na svět dvě samičky, pojmenované později Luisa a Lotka. Jejich otcem byl Sultán, který žil v Zoo Liberec. Na lvíčata čekala zoologická zahrada už od doby druhé světové

¹²¹ Archiv ZOO a BZ města Plzně, Provozní deník ZOO z roku 1971.

¹²² Archiv ZOO a BZ města Plzně, Provozní deník ZOO z roku 1971, novinový článek z 12. srpna 1971, „Pro poučení v zoo“.

¹²³ Archiv ZOO a BZ města Plzně, Provozní deník ZOO z roku 1971, novinový článek, *Pravda* 6. ledna 1971.

¹²⁴ Archiv ZOO a BZ města Plzně, Provozní deník ZOO z roku 1971.

války¹²⁵. V novinovém článku, který vyšel tři týdny po narození lvíčat, je i fotografie mláďat s jejich ošetřovatelkou paní Kauckou¹²⁶.

Od obchodníka Müllera přišel do zoo první tygr. Za tohoto tygra poslala zoo protistraně hned několik cenných zvířat: velbloudici, pět medvědů, dva levharty a další zvířata. Tento tygr narozený v roce 1966 se jmenoval Agbar¹²⁷.

8. 11. Rok 1972

V únoru roku 1972 byla ze Zoo Ústí nad Labem dovezena pro samce Agbara tygřice. Tento pár spolu bohužel nefungoval, a tak byla samice vrácena zpět do svého rodiště. Zástupce krokodýlů rozšiřuje druh krokodýla čelnatého¹²⁸. U ocelota velkého se dvakrát narodilo mládě. Poprvé 8. března narozené mládě uhynulo po týdnu, tedy 15. března a podruhé se malý ocelot narodil 20. července¹²⁹. O jeho odchovu se s provozního deníku, nic nedočítáme. Mezi další narozené šelmy v roce 1972 patří 25. dubna pumy americké a 31. května jaguáři. Jedno mrtvé mládě je nalezené ve výběhu 11. července mrtvé, zřejmě ho zadusili tygři¹³⁰.

V tomto roce se objevila v zoo i vzácně chovaná želva sloní, která uhynula 8. července¹³¹.

V průběhu dubna se stal novým obyvatelem medvěd lední. Do Plzně přijel ze Zoo Liberec a pořízen byl za 8 000 Kč¹³².

Šimpanzice Pepina uhynula a nechala ve výběhu samotného Tonda dopoledne 12. listopadu¹³³.

¹²⁵ Soukromý archiv pana Martina Vobraby, strojopis – 70.léta.

¹²⁶ Archiv ZOO a BZ města Plzně, Provozní deník ZOO z roku 1971, novinový článek „Ahoj děti“.

¹²⁷ Soukromý archiv pana Martina Vobraby, strojopis – 70.léta.

¹²⁸ Soukromý archiv pana Martina Vobraby, strojopis – 70.léta.

¹²⁹ Archiv ZOO a BZ města Plzně, Provozní deník ZOO z roku 1972.

¹³⁰ Tamtéž.

¹³¹ Tamtéž.

¹³² Soukromý archiv pana Martina Vobraby, strojopis – 70.léta

¹³³ Archiv ZOO a BZ města Plzně, Provozní deník ZOO z roku 1972, 12. listopadu 1972

8. 12. Rok 1973

Vznikly nové výběhy pro kopytníky, směrem na západ, kde byla dosud obora pro spárkovitou zvěř. Vystavěli je vlastní svépomocí pracovníci zoologické zahrady.¹³⁴ Také poprvé zazněla myšlenka na osamostatnění zoologické zahrady od Parku kultury a oddechu. To se ale nepodařilo, vzhledem k obavám, že některé činnosti, jako např. nákup zvířat, by zoologická zahrada sama nezvládla.

V tomto roce byly poprvé vydány seznamy zvířat, chovaných v jedenácti českých zoo.

Plzeňská zoo zde má uvedeny tři druhy obojživelníků, 25 taxonů plazů, 39 druhů ptáků a 35 druhů či poddruhů savců. Jsou zde však drobné rozpory a nepřesnosti. Tygr je zmíněný coby sumaterský, jsou zde uvedeni tři jaguáři (nikde není vysvětlen původ 2. samice), mezi ptáky není započten kondor krocanovitý, ačkoliv je chován, a také tři kajmani paraguajští, zvaní i žakaré, jsou schováni mezi kajmany brýlovými.

V tomto roce se narodila další mláďata pum, která zde žila až do roku 1989. Ze zoo přijela ke konci roku samice medvěda ušatého a od firmy Müller tygřice.

Novou společnici získává šimpanz Tonda v podobě samice Evy. Dalším vzácným přírůstkem byl zřídka chovaný zoborožec (*Anorrhinus galeritus*). Zoologická zahrada ho získala od Herpetologické stanice v Praze¹³⁵.

8. 13. Rok 1974

V lednu se uskutečnil naposledy v dějinách zoo, úspěšný porod a odchov lvícat. Ta se narodila 9. ledna v počtu dva samečci a dvě samičky, ale odchováni byli pouze samečci. Velkou změnu s sebou přinesl nový způsob evidence zvířat, který je prakticky používán doposud.¹³⁶

Rok 1974 s sebou přináší poprvé chov zeber. Jednoho samce a tři samice druhu zebry chapmannovy zakoupila zoo v říjnu. Dalšími přírůstky jsou outloni váhaví, dovezení

¹³⁴ VLČEK, Petr. Úvodem trochu historie... .In *Výroční zpráva ZOO a BZ města Plzně 1981*. Plzeň:

Zoologická a botanická zahrada města Plzně, 1982, s. 3-8.

¹³⁵ Archiv ZOO a BZ města Plzně, Provozní deník ZOO z roku 1973.

¹³⁶ Soukromý archiv pana Martina Vobraby, strojopis – 70.léta.

v květnu z Herpetologické stanice. Od Herpetária Moer byl získán krokodýl novoguinejský a tři krokodýli bahenní. Přibyli varani obláčkoví a varanus rudicoli. Dne 1. srpna se narodila a byla odchována samička ocelota. Poslední kojot, chovaný v Československu, zemřel právě v plzeňské zahradě 20. srpna 1974 (v zoo od 1958). I tento rok dochází k obchodu s firmou Müller. Ta dodává do Plzně medvědy barbaly, kajmany a matamatu, a naopak odebírá jaguára¹³⁷.

V tomto roce jsou také budovány skleníky pro výrobu rychlé zeleniny, ale ještě v roce 1981 jim chybí vytápění¹³⁸.

8. 14. Rok 1975

Rok 1975 je prvním rokem 6. pětiletky. Během ní bylo na rozvoj zahrady vydáno 2 718 000 Kč. V tomto startovním roce se proinvestovala 108 tisíc Kč na výstavbu nových salaší¹³⁹.

V tomto roce opět vychází seznam zvířat, tentokrát již ze 13 československých zoologických zahrad. Plzeňský seznam je opět tak trochu neúplný a nepřesný. Z nové výstavby je nutné uvést vznik nových salaší v dolní části zoo. Přivezeni byli plameňáci chilští, asi v počtu dvaceti kusů. Zajímavé je, že někteří žijí v zoo dodnes (2012)¹⁴⁰.

Šimpanz Tonda přišel, úhynem Evy, o další partnerku. Tu mu nahrazuje dříve v cirkuse chovaná, samice Corina. Mezi nové milé přírůstky patří malý ocelot, narozený 17. února. Na začátku dubna je přivezen samec medvěda ušatého z cirkusu Aleš. Stane se partnerem již chované samice. V dubnu a červnu se narodila dvěma samicím pumy celkem tři nová mláďata. V zoo se v tomto roce objevili i marabu afričtí a či od firmy Sensen, zakoupení výři virginští. Mezi primáty se narodilo mládě kočkodanu husarskému¹⁴¹.

¹³⁷ Archiv ZOO a BZ města Plzně, Provozní deník ZOO z roku 1974.

¹³⁸ VLČEK, Petr. Úvodem trochu historie... .In *Výroční zpráva ZOO a BZ města Plzně 1981*. Plzeň: Zoologická a botanická zahrada města Plzně, 1982, s. 3-8.

¹³⁹ Tamtéž.

¹⁴⁰ Soukromý archiv pana Martina Vobraby, strojopis – 70.léta.

¹⁴¹ Archiv ZOO a BZ města Plzně, Provozní deník ZOO z roku 1975.

Novým terarijním přírůstkem je pár krokodýlů sundského gaviála. Zástupce tohoto druhu bychom nenašli v žádné jiné zoo v ČR¹⁴².

8. 15. Rok 1976

K 1. lednu 1976 vyšel další seznam zvířat, chovaných v zoologických zahradách v ČR. Plzeňská zoologická zahrada měla na svém seznamu vedeného 1 bezobratlého živočich, 32 druhů plazů, 58 taxonů ptáků, 2 obojživelníky a 35 druhů savců.

Rok 1976 byl i rokem budování nových expozic. Současné se silnicí vedoucí od Radčic k areálu byly vybudovány voliéry pro malé šelmy, které sloužily až do roku 2008. V březnu se začalo s rekonstrukcí šelmince za 1 milion Kč. To možná souviselo s tím, že se šelmy z Plzně přesunuly do deponace k cirkusům¹⁴³.

Do nových výběhů z předchozího roku se nastěhovaly tři antilopy losí z Hradce Králové a pět buvolů kaferských.

Dne 23. září zažila zoologická zahrada ještě dlouho vzpomínaný odchov zoborožce černobílého.

Z terarijních zvířat se nové objevuje krokodýl Moreletů, užovka zelená nebo velemlok čínský, který ve stejném roce svého příchodu umírá.

Úhynem posledního karakala (rysce pustinného) 22. dubna je ukončen jeho chov v plzeňské zoo¹⁴⁴.

8. 16. Rok 1977

Návštěvnost zoologické zahrady se v roce 1977 vyšplhala na 138 tisíc návštěvníků. K tomuto poměrně vysokému číslu možná přispěl týden otevřených dveří od 28. srpna do

¹⁴² Archiv ZOO a BZ, Novinové výstřižky, *Pravda*, 8. listopadu 1975.

¹⁴³ Soukromý archiv pana Martina Vobraby, strojopis – 70.léta.

¹⁴⁴ Tamtéž.

4. září, kdy měly děti vstup zdarma. Otevřen byl nový velbloudinec (fungoval do r. 2008) a opravy byly provedeny na voliérách opic¹⁴⁵.

Mezi nové přírůstky v zahradě patřil pár klokana uru, dovezený 22. června a uváděný jako klokán stepní.

Velkým úspěchem je hned trojnásobný prvoodchov zebry chapmannovy a tradičně se rozmnožily pumy (dva samečci). Z řad plazů se údajně rozmnožila krajta mřížkovitá, která putovala na konci roku do Brna.

Uhylna labuť malá a svišť horský, zakoupení u firmy Sensen¹⁴⁶.

Zahájena je rekonstrukce části statku Lüftnerka, jehož nově upravené prostory mají sloužit jako karanténa. Ostatní části budou sloužit jako sklady, centrální kuchyně či dílny a garáže. Rekonstrukcí prošly v roce 1977 ubikace opic a částečně i komunikace. Probíhá oprava šelmince v hodnotě 1 091 500 Kč. Tyto nejsou zahrnuty do akce „Z“¹⁴⁷.

8. 17. Rok 1978

V tomto roce navštívilo zoo na 156 tisíc návštěvníků. Její rozpočet byl zhruba 2,7 milionů na rok a pracovalo zde 48 pracovníků. Dokončen byl dolní africký výběh. Do svého seznamu zvířat uvádí zoo Plzeň 51 druhů ryb z expozice Akva-tera, 36 druhů plazů, 48 druhů ptáků a 35 druhů savců. Ivana Hašková nastupuje na mateřskou dovolenou a přibližně od září 1979 do léta 1980 ji zastupuje Zbyněk Kožíšek, který sní o získání antilopy kudu¹⁴⁸.

Přírůstky v roce 1978 byly velmi zajímavé. Tak například se 22. listopadu narodilo historicky první mládě šimpanze učenlivého v Zoo Plzeň, samec Alan. Do nově zrekonstruované stodoly-šelmince přibyli tři lvi, dvě samice a samec, který byl v zoo k vidění do r. 1986.

Dne 30. června 1986 je přivezena ze Zoo Praha samice tygra ussurijského, poprvé v historii zoo chovaná v Plzni, Jenny – Mája.

¹⁴⁵ Soukromý archiv pana Martina Vobraby, strojopis – 70.léta.

¹⁴⁶ Tamtéž.

¹⁴⁷ VLČEK, Petr. Úvodem trochu historie... .In *Výroční zpráva ZOO a BZ města Plzně 1981*. Plzeň:

Zoologická a botanická zahrada města Plzně, 1982, s. 3-8.

¹⁴⁸ Soukromý archiv pana Martina Vobraby, strojopis – 70.léta.

V září vylítla z hnízda zoborožců černobílých malá samička. Poslední mládě chovaného páru. Poprvé je v Zoo Plzeň chovaný pár klokanů dvouprstých a ze Zoo Bojnice přijíždí samice levharta unikání černé formy¹⁴⁹.

Zástupci plazů se rozšířili o další nové druhy, kajmana, hroznýše královského a želvu nádhernou¹⁵⁰. V sekci plazů se podařilo poprvé v rámci ČSSR odchovat mláďata krajty tmavé¹⁵¹.

K novým mláďatům v roce 1978 patří kočkodan husarský, sovice sněžná nebo černé labutě. Nově mají být dovezeny z Anglie antilopy a z NDR pštrosi¹⁵².

Započala se také rozšiřovat celá západní část Zoo, která se má postupně budovat, až do roku 1990¹⁵³.

Za problém, považují někteří návštěvníci chybějící označení zvířat u mnoha výběhů zvířat. Zahrada tento nedostatek zdůvodňuje nedostatkem odborného personálu, ale také vandalstvím návštěvníků. Nové jmenovky, jsou již ve výrobě¹⁵⁴.

8. 18. Rok 1979

V tomto roce jsou u velbloudince dokončeny tři výběhy. V září přijíždějí od Müllera čtyři antilopy losí. V srpnu byla samcem Caesarem-Matějem dopárována samice lva usurijského Máje. Caesar byl šestým odchovaným mládětem svého druhu v Zoo Liberec. Největším lákadlem pro návštěvnickou sezonu je malý šimpanz Alan.

V tomto roce přijíždějí tři lvíčata a přijet mají i antilopy jelení¹⁵⁵. Poprvé se zoologické zahradě podařilo v rámci ČSSR rozmnožit sovice sněžné.

Průměrný věk pracovníků je 26 let a jejich počet je stále nedostačující. Proto zoologická zahrada přijímá jakoukoli pomoc brigádníků. Občas je problém se sehnáním dostatečného množství krmiva pro všechna zvířata, jejichž strava musí být pestrá a vyvážená.¹⁵⁶

¹⁴⁹ Tamtéž.

¹⁵⁰ Archiv ZOO a BZ, Novinové výstřižky, *Pravda*, 7.května 1978.

¹⁵¹ Archiv ZOO a BZ, Novinové výstřižky, *Pravda*, 15. července 1978.

¹⁵² Archiv ZOO a BZ, Novinové výstřižky, *Pravda*, 22. září 1978, Čekají nové přírůstky.

¹⁵³ Archiv ZOO a BZ, Novinové výstřižky, *Pravda*, 20. dubna 1979, Jaro v plzeňské ZOO.

¹⁵⁴ Archiv ZOO a BZ, Novinové výstřižky, *Pravda*, 15. listopadu 1978, Alespoň malá cedulka... .

¹⁵⁵ Archiv ZOO a BZ, Novinové výstřižky, *Pravda*, 27. března 1979, Nové přírůstky.

V expozici Akva-tera došlo k úhynu krokodýla siamského, tomistomy či první krajty zelené¹⁵⁷.

Nepodařilo se bohužel přes veškerou vůli vybudovat v zoologické zahradě rozvody vody a elektřiny¹⁵⁸.

8. 19. Rok 1980

Podle seznamu chovaných zvířat chovala plzeňská zoo v roce 1980 dva druhy bezobratlých živočichů, 44 druhů ryb, 29 druhů plazů, 53 druhů ptáků a 39 druhů savců. Opět vyvstává myšlenka osamostatnění se od Parku kultury a oddechu. Zoologická zahrada se na tuto událost, pomalu připravuje. Je také zaznamenáno vydání prvního informačního letáku o Zoo. Je na něm mimo jiné mapa areálu, ze zamýšlenými expozicemi a druhy zvířat. Již v tomto roce vznikají první informační panely, malované panem Moravcem.

Prvním krokodýlem, který se narodil na území Československé republiky, byl 16. září právě v Plzeňské zoo kajman paraguayský..

Obchod probíhal zejména ze Zoo Jihlava. Odtud přijela lvice, která zůstala v Plzni dalších šest let. Do Jihlavy naopak putovali papoušci.

První mládě a poslední mládě se narodilo kotulům veverkovitým a další mláďata odchovaly pumy¹⁵⁹.

V únoru zoo čeká na příjezdy jaka z Bratislavy, dikobraza a mladé pumy z Jihlavy a na kaferské buvoly ze Dvora králové¹⁶⁰.

Ve skupině zeber Chapmanových se dne 7. března narodilo další mládě¹⁶¹. Přibyla i dvě koťata pum amerických, šest malých černých labutí, ze svého vaku vylezl i klokan a vidět můžete i krásně nadýchané mládě sovice sněžné¹⁶².

¹⁵⁶ Archiv ZOO a BZ, Novinové výstřižky, *Pravda*, 20. dubna 1979, Jaro v plzeňské ZOO.

¹⁵⁷ Soukromý archiv pana Martina Vobraby, strojopis – 70.léta.

¹⁵⁸ VLČEK, Petr. Úvodem trochu historie... .In *Výroční zpráva ZOO a BZ města Plzně 1981*. Plzeň: Zoologická a botanická zahrada města Plzně, 1982, s. 3-8.

¹⁵⁹ Soukromý archiv pana Martina Vobraby, strojopis – 80.léta.

¹⁶⁰ Archiv ZOO a BZ, Novinové výstřižky, *Svobodné slovo*, 26. února 1980, Předjaří v plzeňské zoo.

¹⁶¹ Archiv ZOO a BZ, Novinové výstřižky, *Mladá fronta*, 18. března 1980, Jedenáctidenní zebra.

¹⁶² Archiv ZOO a BZ, Novinové výstřižky, *Svobodné slovo*, 23. července 1980.

Kvůli rekonstrukci pavilonu „terárií“ jsou tyto prostory pro návštěvníky na podzim uzavřeny. Celkové úpravy a další opravy probíhaly v rámci celého areálu zoo. V září přišla na svět dvě mláďata vzácné antilopy jelení¹⁶³.

V roce 1980 započala tradice výtvarné soutěže pro děti „Příroda očima dítěte“, která se udržela svoji tradici po mnoho let¹⁶⁴.

9. Historie Zoologické a botanické zahrady města Plzně v letech 1981-1989

Velmi významnou událostí v roce 1981 byla takzvaná delimitace (odtržení se) od Parku kultury a oddechu a získání právní subjektivitu. Velkou zásluhu na tom, že se vše podařilo uskutečnit, měl Ing. Josef Vágner, ředitel královédvorské safari, tehdy činný na Ministerstvu kultury. Ke spojení Zoologické zahrady a Botanické zahrady došlo k 1. květnu 1981. Hlavním cílem bylo nabídnout návštěvníkům zoologické zahrady příjemnou formu odpočinku v zahradě botanické, u které by mělo do budoucna vzniknout i dětské hřiště.

Od roku 1981 je novým ředitelem plzeňské zoo Ing. Petr Vlček. Mezi jeho první kroky, které učinil jako ředitel, patřila výstavba trafostanice, shánění pozinkovaných plechů, asfaltování chybějících cest, revitalizace lesoparku a bourání vchodu do botanické zahrady. Po deseti letech se Plzni konala porada ředitelů zoologických zahrad ČSSR. V roce 1981 byla vydána první výroční zpráva v historii zoo, již měla v názvu uveden i nový oficiální název: „Výroční zpráva Zoologické a Botanické zahrady města Plzně“. Velmi pěkně je zde popsána historie Botanické zahrady, jejím dlouhodobým vedoucím p. Miroslavem Vaňouskem¹⁶⁵.

Mládež odpracovala na brigádách v areálu zoo za tento rok 1270 hodin. Nejvíce hodin odpracovali žáci odborného učiliště v Škroupově ulici¹⁶⁶.

¹⁶³ Archiv ZOO a BZ, Novinové výstřižky, *Pravda*, 23. září 1980.

¹⁶⁴ Archiv, Novinové výstřižky, *Svobodné slovo*, 10. července 1982, Krátké povídky o Lochotínské zahradě.

¹⁶⁵ VANOUSEK, Miroslav. Botanická zahrada v Plzni. In *Výroční zpráva ZOO a BZ města Plzně 1981*. Plzeň: Zoologická a botanická zahrada města Plzně, 1982, s. 25-38.

¹⁶⁶ Archiv ZOO a BZ, Novinové výstřižky, *Mladá fronta*, 10. června 1981, Brigády v ZOO.

V chovu šelem byl tento rok plný změn. Již starý pár jaguárů, nahrazuje nový, samec „Hrbáč“ a samice, „Sajda“. Odjíždějí malajští medvědi, medvědi ušatí, pumy a lvice. Naopak přijíždí nový pár tygrů indických „Vasko“ a „Sípajda“. Přibyl i samec černého levharta. Ze Zoo Ostrava přijíždí i skunk pruhovaný, poprvé chovaný v Plzni.

Ze Zoo Ohrada přijíždí pár medvědů hnědých. Samec Pišta žije do dnes. A ze Zoo Bratislava jsou do Plzně získány hyeny žíhané. Uměle se podařilo odchovat jejich mláďata. Do Zoo Liberec putovali plzeňští klokani a opačným směrem prvně v Plzni chovaný makak lví. Zahájen je chov další primátů, kterým je kočkodan brazzův. Po devíti letech svého působení v zoo, zde zemřel poslední zástupce gazely dorkas.

V červnu 1981 se narodila čtyři tygřata. I když se o ně matka po porodu postarala, narodila se všechna bohužel mrtvá¹⁶⁷.

K terarijním zvířatům přibyl druh varana skvrnitého nebo 18 nově vylíhnutých anakond zlatých. Přírůstky byly zaznamenány i u jihoamerického kajmana Yakare¹⁶⁸.

Z generální rekonstrukce, která byla započata v roce 1980, byl v roce 1981 dokončen bufet s terasou a místnost pro kulturně výchovnou činnost. Hotový je rovněž výběh pro velbloudy i provizorní výběh jelenů. Do budoucna se chystá výstavba medvědince i nové velké voliéry, až k parku budou sahat výběhy pro shetlandské poníky a africkou zvěř¹⁶⁹.

Mezi nové přírůstky, na které láká deník Pravda v čase Velikonoc, patří mládě zebry chapmanovy, antilopy losí či kozy kamerunské a paovce hřivnaté. Opět se podařilo odchovat mláďata anakondy zlaté a krajty tmavé¹⁷⁰.

9. 1. Rok 1982

Návštěvnost v roce 1982 činní 168 602 osob. Z toho navštívilo oddělení Akva-tera 44 983 osob. V areálu zoo jsou umístěny informační tabule, v průběhu roku na nich mají být

¹⁶⁷ Soukromý archiv pana Martina Vobraby, strojopis – 80.léta.

¹⁶⁸ Archiv ZOO a BZ, Novinové výstřižky, *Svobodné slovo*, 10. července 1982, Krátké povídání o Lochotínské zahradě.

¹⁶⁹ Archiv ZOO a BZ, Novinové výstřižky, *Svobodné slovo*, 10. července 1982, Krátké povídání o Lochotínské zahradě.

¹⁷⁰ Archiv ZOO a BZ, Novinové výstřižky, *Pravda*, 21. dubna 1981, Nové přírůstky v ZOO.

instalovány texty a obrázky. Jednotlivá zvířata mají získat v nejbližší době své jmenovky¹⁷¹.

Ze stavební činnosti byla provedena výstavba dvou komunikací v délce 1800 m a v hodnotě 500 tisíc Kčs. Podařilo se popojit dolní část Zoo s botanickou zahradou. Dokončena byla výstavba trafostanice a el. přípojek za 2 miliony Kč¹⁷².

Za rok 1982 vychází další, druhá a na dlouho poslední, výroční zpráva. Do celonárodního podvědomí přichází zahrada a její zvířata, díky televiznímu pořadu „Studio kamarád“, které navštěvoval (např. s medvědy, hyenami či hady), vedoucí propagačního oddělení, pan Václav Chaloupek.

Od roku 1982 do roku 1987 je v Plzni deponováno hlavní československé stádo vodušek znamených ze Zoo Dvůr Králové. Za jeho pobytu se samicím narodilo na 20 mlád'at. Na podzim se vylíhlo první mládě pštrosa dvouprstého, které uhynulo po dvou měsících.

Dne 5. června se narodilo tygří mládě „Amur“, které žilo jen do prosince, kdy muselo být utraceno. Jeho křtiny byly pro zoo i návštěvníky velkou událostí. Kmotrem malého tygra se stal ředitel Škoda Plzeň, pan Ludvík¹⁷³.

9. 2. Rok 1983

V tomto roce se začal budovat horní africký výběh a byla postavena první atypická salaš. Vypracován byl i první Generel, který počítal i s novými expozicemi bez mříží. U vchodu byla mapa zoologické a botanické zahrady, na níž byly zakresleny i plánované expozice. Počítalo se s žirafami (dnes expozice nosorožců) nebo s ledními medvědy pod Lüftnerkou. Od roku 1983 působil v botanické zahradě současný ředitel Ing. Jiří Trávníček¹⁷⁴.

¹⁷¹ Kulturně výchovná a osvětová činnost. In *Výroční zpráva ZOO a BZ města Plzně 1982*. Plzeň: Zoologická a botanická zahrada města Plzně, 1983, s. 11-12.

¹⁷² Kulturně výchovná a osvětová činnost. In *Výroční zpráva ZOO a BZ města Plzně 1982*. Plzeň: Zoologická a botanická zahrada města Plzně, 1983, s. 11-12.

¹⁷³ Archiv ZOO a BZ, Novinové výstřižky, Pravda 16. srpna 1982, Prvé dny tygra Amura.

¹⁷⁴ Soukromý archiv pana Martina Vobraby, strojopis – 80.léta.

Pozemky, které patří k zoo a jsou mimo areál, byly rekultivovány a již třetí rok se na nich sklízí píce a obilí pro vlastní potřeby. Ve výstavbě je také dětské hřiště u botanické zahrady a počítá se i s voliérou pro dravce, která je hlavní dominantou zahrady dodnes (2012)¹⁷⁵.

O roku 1983 pořádá zoologická a botanická zahrada v rámci akcí „Den slovíčka a ahoje na sobotu“ Dětské dny. Bohatého programu se soutěžemi, někdy i o živé ceny, se účastnily i známě osobnosti. Zpěvačka Pavlína Filipovská, hudební skupiny Mývalové nebo herce Helena a Jiří Růžičkovi¹⁷⁶.

Zoologická zahrada navázala kontakty s Brazílií a domluvila si zde například odběr kapybar a dalších tradičních druhů, výměnou za české zajíce, vrány a čápy. K výměně ale nedošlo, vzhledem k tomu, že nebylo získáno povolení k vývozu zajíců z České republiky. Naposledy byla v tomto roce odchována tři mláďata pumy. Poprvé se vylíhnuli plameňáci chilští (kteří brzy uhynuli na zákeřnou chorobu) a podruhé pštros dvouprstý. Všechna tato mláďata postupně uhynula. Přivezen byl samec levharta černého „Eros,..“ Později se stal dvakrát otcem. Přibyly i vodušky abok, lamy huanako a krátkodobě i bizon. Naopak odjela mladá samička tygra ussurijského „Brit“, která nahradila utraceného „Amura“. Odcestovaly i lamy krotké a uhynul poslední z chovaných outloňů¹⁷⁷.

Mezi nejzajímavější odchovy patří narození ocelota velkého, sovice sněžné, vodušky, antilopy jelení nebo zebry chapmanovy.

Propagační a kulturně osvětovou činnost má v této době na starosti pan Václav Chaloupek. Ten se snaží pořádat besedy ve školách nebo i na dětských táborech. Stará se i o dostatek propagačních materiálů, odznaků, samolepek leporel aj¹⁷⁸.

Dne 10. srpna prošel branami Zoologické a botanické zahrady města Plzně návštěvník s číslem 2 500 000. Byla mu tudíž věnována náležitá pozornost i upomínkové předměty¹⁷⁹.

¹⁷⁵ Archiv ZOO a BZ, Novinové výstřižky, Zpravodaj ObvNV Plzeň 1., červen 1983, Dvacetileté zastavení.

¹⁷⁶ Archiv ZOO a BZ, Novinové výstřižky, *Svobodné slovo*, 11. června 1983, ...za rok opět do ZOO.

¹⁷⁷ Soukromý archiv pana Martina Vobraby, strojopis – 80.léta.

¹⁷⁸ Archiv ZOO a BZ, Novinové výstřižky, *Pravda*, 1. srpna 1983, Za zábavou i poučením.

¹⁷⁹ Archiv ZOO a BZ, Novinové výstřižky, *Pravda*, 11. srpna 1983, Vydařený výlet.

9. 3. Rok 1984

Rok 1984 byl bohatý na zajímavé odchovy, ale i smutné úhyny zvířat. Mláďaty tohoto roku se stala 3 mláďata plameňáků chilských, byl to vůbec první odchov na území ČR. Tato událost se později promítla i do loga zoologické a botanické zahrady. Došlo také k prvnímu umělému odchovu hyeny žíhané. Velkou péčí této malé samičce „Barbuše“, věnoval ošetřovatel Václav Trejbal.

Obchodník Brink přiváží do zoo tři zebry Böhmovy. Odváží si zbylé stádo buvolů kaferských.

Nešťastnou náhodou uhynul šimpanz Tonda i jeho družka Pepina. Nepodařilo se odchovat mládě tygra ussurijského ani pštrosů dvouprstých.

Ve světě Akva-tera je mimořádnou událostí první odchov anakondy velké v rámci ČR¹⁸⁰.

Z kulturních akcí se uskutečnil například dne 10.června „Zábavný den“. Při sedmihodinovém programu, vystoupily děti z tanečního souboru Rados, folkové skupiny Krupěj a Petrklíč, divadelní soubor divadla Alfa a další vzácní hosté¹⁸¹.

Uměle je odchováno v dubnu narozené mládě kočkodana husarského. Jaký první zoologické zahradě v ČSSR se podařilo v plzeňské odchovat plameňáčky chilské, jejichž mláďata loni bohužel uhynula. Rozmnožen byl i vzácný ocelot velký¹⁸².

9. 4. Rok 1985

V tomto roce se opět podařilo odchovat tři plameňáky chilské a zdařilý byl další umělý odchov samečka hyeny žíhané. Dostal jméno Trepý. Poprvé se narodilo mládě u kočkodana brazzova a návštěvníci mohli také prvně spatřit lemury, konkrétně lemury hnědé.

Jsme v době, kdy jsou v zoologické zahradě dva pavilóny. Ten tropický, sloužil v zimě, jako zimoviště některých ptáků a bylo zde také nedostačující WC a bufet. Druhý, pavilon

¹⁸⁰ Soukromý archiv pana Martina Vobraby, strojopis – 80.léta.

¹⁸¹ Archiv ZOO a BZ, Novinové výstřižky, *Pravda*, 11. června, Zábavný den se vydařil.

¹⁸² Archiv ZOO a BZ, Novinové výstřižky, *Pravda*, 27. listopadu 1984, Letošní přírůstky v zoo.

šelem, býval v zimě často uzavřen úplně, protože tu v provizorních klecích na chodbách zimovali například oceloti.¹⁸³

Největší kulturní akcí byl opět „Zábavný den v Zoo“. Účinkovat přijelo i pražské Studio kamarád, malovaná pohádka Miloše Nesvadby a další. Program obohatily i křtiny dvou malých medvíďat medvědů hnědých¹⁸⁴.

9. 5. Rok 1986

Do funkce nastupuje druhý ředitel v historii Ing. Antonín Šašek, svého předchůdce, ale vystřídá až v závěru roku.

Začíná se například stavět sukulentní skleník. Poprvé vychází „Průvodce po Zoo“ s obrázkem buvola kaferského na titulní straně. Bohužel nezobrazuje zvířata chovaná pouze v Zoo Plzeň a obrázky nejsou dostatečně popsány, tak aby bylo jasné, kdy a kde se vyfotografovaná zvířata vlastně chovala. Průvodce obsahuje i mapu s plány výstavby do budoucna¹⁸⁵.

Z naznačených expozic se podařilo realizovat v roce 1987 horní africký výběh. V této mapě se počítalo například s hrochy, nosorožci, slony, žirafami či bazénem pro lachtany. Nechyběl nový opičinec či výukové středisko, a to v místech dnešní pokladny ze směru od Vinic.

Druhou brožurkou, která vychází v roce 198, je „Metodický průvodce naší zoo“. Je určený školním kolektivům, aby byla jejich procházka po zoo co nejpřínosnější. Je zde mnoho otázek doplněných obrázky nebo zajímavostmi o různých druzích zvířat. Text napsal samotný ředitel Ing. Petr Vlček a malby vytvořil Václav Chaloupek a Jaroslav Šindelář. Příručka uvádí také ceny vstupného v roce 1995, které činí 5 Kčs pro dospělé a 3 Kčs pro děti. Použití fotoaparátu je zpoplatněno 1 Kčs¹⁸⁶.

Kulturně výchovné akce, pořádané oddělením propagace měly pro srovnání v roce 1981 asi 380 návštěvníků, ale v roce 1986 jich už bylo na 17 tisíc¹⁸⁷.

¹⁸³ Soukromý archiv pana Martina Vobraby, strojopis – 80.léta.

¹⁸⁴ Archiv ZOO a BZ, Novinové výstřižky, *Pravda*, 3. června 1985, Návštěva jakou zoo nepamatuje.

¹⁸⁵ ZOO Plzeň-průvodce, vydala Propagační tvorba Praha a Zoologická a botanická zahrada města Plzně, 1986,

¹⁸⁶ Metodický průvodce naší zoo, Plzeň: Zoologická a botanická zahrada města Plzně, 1985.

¹⁸⁷ Archiv ZOO a BZ, Novinové výstřižky, *Pravda*, 2. dubna 1986, Pro zábavu i poučení.

Starý pár lvů pustinných nahradil nový pár „Paša“ a „Elsa“. Dne 6. července se narodila a byla odchována samička černého levharta, která našla svůj nový domov v Košicích. Odchoval se výr virginský a narodilo se i první mládě tygra indického. Přežilo ale jen tři dny. Do třetice se narodil samec a samička hyeny žíhané „Cyril“ a „Cecilka“. Narodil se také vzácně v zajetí množný papoušek kakadu. Další dvě mláďata se narodila medvědům hnědým. V koňských stájích přibylo hříbě Starokladrubského vraníka¹⁸⁸.

9. 6. Rok 1987

V dokončeném africkém výběhu se ubytovali nové chování přimorožci šavlorozí. Stáje v africkém výběhů byly situovány zády k návštěvníkům a odděleny ještě jednou komunikací. To bylo z hlediska atraktivnosti pro návštěvníky nedomyšlené.

Narodila se trojčata černým levhartům a stala se tak posledními velkými šelmami narozenými v pavilonu šelem.

Utracen byl indický tygr Vasko. Samice žila v plzeňské zoo ještě další čtyři roky.

Po dvouleté přestavbě je znovu otevřena Akva-tera se 47 druhy ryb a 4 druhy plazů¹⁸⁹.

Pro nového samce šimpanze učenlivého se znovu připravuje před čtyřmi lety naposledy používaný výběh. Šimpanz Fredy, který se narodil v Duisburgu, se v roce 1987 přestěhoval do zoologické zahrady v Plzni a žil zde až do roku 2002¹⁹⁰.

9. 7. Rok 1988

V tomto roce překonala návštěvnost číslo 200 000 osob. Událostí roku je umělý odchov kondora krocaního. Z nových druhů zvířat se objevuje například outloň malý a pratur. Přicházejí pakoně modří či samec kočky salništní. Opět se začíná s chovem antilopy nilgau, která je tradičním druhem chovaným v plzeňské zoo dodnes. Naposledy se podařilo odchovat mládě hyeny žíhané a anakondy velké. Po časové odmlce se začíná s chovem pelikánů bílých a mangusty žíhané.

¹⁸⁸ Archiv ZOO a BZ, Novinové výstřižky, *Pravda*, 17. března 1986, Než v zoo jaro zaťuká.

¹⁸⁹ Soukromý archiv pana Martina Vobraby, strojopis – 80.léta.

¹⁹⁰ Archiv ZOO a BZ, Novinové výstřižky, *Pravda* 2. října 1987.

Udála se i poněkud kuriózní událost, když ze zoo uteklo stádo paovců hřivnatých a rozmnožilo se i na severním Plzeňsku¹⁹¹.

Nový africký výběh v tomto roce obývají zebry chapmanovy, vodoušky abok, přímorožci šavlorozí a adax nubijský.

Mezi nové přírůstky patří například kočkodan husarských, mufloni, polární lišky, psíci mývalovití a další dva medvědi¹⁹².

Z terarijních zvířat stojí za připomenutí odchov anakondy velké, který je prvoodchovem tohoto druhu v rámci ČSSR¹⁹³.

9. 8. Rok 1989

Návštěvnost v roce 1989 činila 212 660 osob. Návštěvníci se mohli přijít podívat na nového amerického jaguára „Carlose“, původem ze Zoo Brno. Lákal dozajisté i nový pár amerických pum „Čigo“ a „Cindy“, který vystřídal uhynulý starý pár z vlastního odchovu Zoo Plzeň. Exportována je samice kondora krocáního, ale nahrazuje ji ze Zoo Liberec, přivezený kondor velký „Kendy“ nebo „Štípák“. Ten proslul nezapomenutelnými sokolnickými přehlídkami na hradě Rabí.

Chovatelským úspěchem je první rozmnožení lamy guanako¹⁹⁴. K šimpanzovi Fredymu dorazila z maďarského města Veszprému osmiletá samice Gina, která je součástí šimpanzí tlupy dodnes (2012)¹⁹⁵.

Mezi nové přírůstky patřila i malá samička kočkodana husarského, antilopa losí nebo 13 mláďat hroznýše královského¹⁹⁶.

¹⁹¹ Soukromý archiv pana Martina Vobraby, strojopis – 80.léta.

¹⁹² Archiv ZOO a BZ, Novinové výstřižky, 11. května 1988, Mláďata v zoologické zahradě.

¹⁹³ Archiv ZOO a BZ, Novinové výstřižky, R.P. 5. září. 1988.

¹⁹⁴ Tamtéž.

¹⁹⁵ Archiv ZOO a BZ, Novinové výstřižky, *Pravda*, 26. října 1989, Nevěsta pro Freda.

¹⁹⁶ Archiv ZOO a BZ, Novinové výstřižky, *Pravda*, 4. září 1989. Mateřské starosti kajmanky.

9. 9. Rok 1990

V roce 1990 vychází třetí výroční zpráva, která se zabývá zpětně i obdobím od roku 1983. Novým ředitelem se stal Ing. František Sládek a do propagačního oddělení nastupuje bývalý ředitel Zdeněk Veselý. Návštěvnost v tomto roce prudce klesla na 155 606 osob. Stalo se tak ale i v ostatních zoo v rámci ČR. K 1. lednu chová Zoo Plzeň na 30 druhů plazů, 60 druhů ptáků a 52 druhů savců.

V tomto roce je dopárován makak lví nebo aligátor čínský. V historii zoo se objevuje první serval a naposledy se rozmnožují medvědi hnědí¹⁹⁷.

Poněkud smutnou událostí je osud dvou narozených malých medvědů brtníků. Ti díky nedostatečné kapacitě v Plzni a nezájmu od dalších chovatelů skončili v kuchyních restaurací¹⁹⁸. Tato událost měla zřejmě za následek i výměnu ředitele Antonína Šaška.

V plánech nového Ing. Františka Sládka ředitele je vznik kroužku pro děti a mládež a také založení Klubu přátel zoologické a botanické zahrady¹⁹⁹.

Narodil se samec a samička ocelota velkého²⁰⁰. Do říše ptáků plzeňské zoo přibyli dva uměle odchovaní papoušci šedí –žako²⁰¹.

Krátký patnáctiminutový film o Zoologické a botanické zahradě města Plzně vznikl ve studiu krátkého filmu Praha, díky patronaci Národního výboru města Plzně. Zaznamenal problémy umělých i normálních odchovů, včetně veterinárních zákroků. Do komentování se zapojili i pracovníci zoo. Od září 1990 měl být promítán v kinech²⁰².

K vláčku, který vozí návštěvníky po areálu zoologické a botanické zahrady, přibyl ještě jeden, „Pacifik“, který je vyveze k areálu na malou projížďku za zvuku pravého safari²⁰³.

Zahrada si objednala z Kazachstánu stádo 8mi velbloudů přibližně za 200 tisíc korun. To bezpečně přijelo, ale komplikací se staly veterinární testy, které prokázaly brucelózu, a celé stádo muselo být utraceno²⁰⁴.

¹⁹⁷ Soukromý archiv pana Martina Vobraby, strojopis – 90.léta.

¹⁹⁸ Archiv ZOO a BZ, Novinové výstřižky, Rudé právo, 17. února 1990, Jak to bylo s medvíďaty.

¹⁹⁹ Archiv ZOO a BZ, Novinové výstřižky, Nová pravda 3. srpna 1990, Loď zůstala, změnil se kapitán.

²⁰⁰ Archiv ZOO a BZ, Novinové výstřižky, Nová pravda 3. srpna 1990.

²⁰¹ Archiv ZOO a BZ, Novinové výstřižky, Nová pravda 15. srpna 1990.

²⁰² Archiv ZOO a BZ, Novinové výstřižky, Nová pravda 20. srpna 1990, krátký film o zoo.

²⁰³ Archiv ZOO a BZ, Novinové výstřižky, Nová pravda 29. srpna 1990, Zájem o pacifik.

²⁰⁴ Archiv ZOO a BZ, Novinové výstřižky, Svobodné slovo, 6. října 1990, Velbloudí smrt.

9. 10. Rok 1991

Nastává rok, který je pro zoologickou a botanickou zahradu ekonomicky velmi problematický. Dá se říci, že je ohrožena sama existence zahrady. Kritická finanční situace se vyřešila až na konci roku díky příspěvkům a pomoci od Unie česko-slovenských zoologických zahrad a partnerských českých zoo²⁰⁵.

Dalším charakteristickým rysem počátku 90. let, jsou neustále změny celého vedení, v řadě funkcí i několikrát za sebou²⁰⁶.

Návštěvnost v tomto roce naposledy klesala na 142 774 osob. K dětské spokojenosti přispěl nový, zatím pouze improvizovaný, dětský koutek.

Firma Müller domlouvá jeden ze svých posledních obchodů s plzeňskou zoologickou zahradou, dovoz nepříbuzné hyeny žíhané. Ta ale v následujícím roce umírá.

Uhynula samice tygra ussurijského Mája a samice tygra indického Sípajda. Přivezené byly po delší odmlce africké pštrosice a šest jedinců amazoňanů modročelých²⁰⁷.

9. 11. Rok 1992

V roce 1992 jsou dokončovány práce na sukulentním skleníku, pro který jsou získány i některé druhy malých plazů. Nově je vystavěn bazén pro tygra.

V tomto roce bylo dovezeno například šest ar zelenokřídlých a ze Zoo Brno samice aligátora, která v průběhu roku, i s posledním velkým samcem, uhynula. Zemřel veřejností oblíbený pštros Klofáš. Do Zoo Olomouc odjíždí poslední samice velblouda jednohrbého.

V umělé líhni se poprvé podařilo odchovat mládě pštrosa emu, jehož mláďata se od tohoto roku líhla pravidelně až do roku 2000²⁰⁸.

²⁰⁵ SLÁDEK, František. Úvodem. In *Výroční zpráva ZOO a BZ města Plzně 1994*. Plzeň: Zoologická a botanická zahrada města Plzně, 1985.

²⁰⁶ SLÁDEK, František. Úvodem. In *Výroční zpráva ZOO a BZ města Plzně 1994*. Plzeň: Zoologická a botanická zahrada města Plzně, 1985.

²⁰⁷ Soukromý archiv pana Martina Vobraby, strojopis – 90.léta.

²⁰⁸ Tamtéž.

Od května 1992 je zahájen projekt adopce zvířat. Výška části ročního příspěvku na zvíře vychází z jeho ročních nákladů na krmení²⁰⁹.

Do provozu byl uveden nový sklad objemných krmiv (seník). A vrtem v západní části zahrady byl získán vlastní zdroj vody, která byla rozvedena do celé jižní části zahrady²¹⁰.

9. 12. Rok 1993

Dochází k slavnostnímu otevření sukulentního skleníku, který představuje rostliny jižní Afriky, Madagaskaru, Kanárských ostrovů a kolekci plazů.

Díky dovozu šesti nových jedinců, má zahrada největší skupinu pštrosů dvouprstých ve své historii. Novými druhy, které obohatily kolekci zvířat v zoo, byly vlk hřivnatý a pušтік bradatý.

Úhynem samce a odjezdem zbylé samice se přerušuje chov makaka lvího.

Do jednoho výběhu jsou spojeny lamy a nandu. Plzeňská zahrada se tak připojuje k celosvětovému trendu. Poprvé také osazuje letitý výběh kopytníků (dnes jsou na tomto místě vlci hřivnatí) skupinou daňku²¹¹.

V březnu a v květnu se staly dvě kuriózní, poněkud nešťastné události. V březnu jeden z návštěvníků přeskočil ohradku u klece lvů a jedním z nich byl poraněn na hlavě a krku²¹². V květnu se pak někdo dostal do ubikace lišek, dvě odnesl a dvě ponechal mrtvé ve výběhu²¹³.

Tradiční oslavy dětského dne se nesly v rytmu disca na prostranství před tropickým pavilonem. K vidění byli i indiáni nebo šermíři²¹⁴.

²⁰⁹ Archiv ZOO a BZ, Články ze ZOO 1992-1995, Neobvyklá adopce, 30. dubna 1992.

²¹⁰ SLÁDEK, František. Úvodem. In *Výroční zpráva ZOO a BZ města Plzně 1994*. Plzeň: Zoologická a botanická zahrada města Plzně, 1985.

²¹¹ Soukromý archiv pana Martina Vobraby, strojopis – 90.léta.

²¹² Archiv ZOO a BZ, Články ze ZOO 1992-1995, Lev zaútočil na člověka, nedatováno.

²¹³ Archiv ZOO a BZ, Články ze ZOO 1992-1995, Místo činu ZOO, 7. května 1993.

²¹⁴ Archiv ZOO a BZ, Články ze ZOO 1992-1995, Dětský den v ZOO, nedatováno.

9. 13. Specifika přechodného období v letech 1990-1993

Koncepce dalšího vývoje zahrady se od té původní nástupem nového ředitele Ing. Františka Sládka zásadně změnila. Největší důraz je kladen na soužití a vzájemné propojení zoologických a zahradnických expozic. Z dříve existujícího botanického a výrobního střediska se stalo jedno zahradnické středisko, které obhospodařuje půdní fond i všechny porosty v zahradě.

Zahrada se také musela vyrovnat s restitučními požadavky. Nejvíce problematické pozemky a budovy byly vráceny původním majitelům s tím, že s nimi zoologická a botanická zahrada uzavřela nájemní smlouvu.

Mezi hlavní akce údržby a rekonstrukce patřily opravy všech střech, zahrnující i opravy krovů a výměny krytiny pokladny a ubikace plameňáků. Opraveny byly i obě voliéry dravých ptáků.

Změnilo se pojetí velbloudince a zrušen byl také nefunkční výběh pro slona²¹⁵. Vyčištěny byly všechny rybníky a jezírka.

Byla opravena všechna vozidla, která zoo vlastnila, a rozbité a nepotřebné kusy byly prodány či vyřazeny.

V tropickém pavilonu byl připraven rozvod teplé vody a byla zde provedena úplná rekonstrukce kotelny s plynofikací.

Provedeny byly elektrické rozvody v celém areálu zoo. Posléze se uskutečnilo i připojení jednotlivých objektů k vlastní trafostanici.

Byla zahájena změna struktury chovaných zvířat. K tomuto rozhodnutí došlo díky tomu, že u mnoha druhů převažovala zvířata z vlastních odchovů.

Hlavním cílem nové koncepce chovu bylo vytvoření párů či skupin s předpoklady k chovu. Další metou bylo vytvoření lepšího a vhodnějšího prostředí pro zvířata.

V období 1990-1994 tak bylo získáno výměnou, nákupem či deponací na 250 ks zvířat devadesátí druhů. Bylo odchováno více než 550 nových mláďat. U stepních zeber 16 jedinců, u přímorožců šavlorohých 4 jedinci, 7 kusů kočkodana Brazzova (husarského), 19 papoušků žako, kakadu a amazoňanů, 41 kusů hroznýšovitých hadů.

Svažitě expozice opustili všichni kopytníci, kromě jelena marala. Zrušen byl oborní chov zvěře.

²¹⁵ Slibovaná cirkusová slonice Bína do Zoo v Plzni nikdy nedorazila.

Od roku 1994 bylo zavedeno označování vybraných jedinců zvířat mikročipy, umožňující jejich přesnou identifikaci.

Byla také zahájena rekultivace erozí poškozených svažitých pozemků a výběhů.

Zahradnické středisko mělo velkou práci s odstraněním plevelných rostlin a také nutnými zásahy do mnoha stromů a keřů. Výrazně se tak změnil ráz zoologické i botanické zahrady. Všechny odstraněné porosty byly nahrazeny novými sazenicemi stromů, okrasných dřevin, keřů aj.

Drobné i výrazné botanické zásahy byly provedeny v celém areálu zahrady. Kvalitativní změna byla nejvíce znát na travnatých plochách a ve výbězích zvířat.

Přetrvávajícím problémem je absence vhodného značení příjezdových komunikací²¹⁶.

9. 14. Rok 1994

Od roku 1994 vycházejí pravidelně Výroční zprávy zoologické a botanické zahrady města Plzně.

Obnovuje se chov makaků lvích, příjezdem jednoho samce a tří samic. Zahájen je znovu chov velbloudů. Ty reprezentuje samec Haštal, který přijíždí v sprnu ze Zoo Ústí nad Labem a samice Goldie a Gappa ze Zoo Liberec.

Po úhynu tygra ussurijského Matěje-Caesara přijíždí jako náhrada ze Zoo Praha, hybridní samice tygra indického Mája.²¹⁷

Proběhla první větší akce klubu „IRIS“ ve spolupráci s organizací Děti Země, která se zaměřila na oslavy „Dne Země“ dne 23. dubna. Program byl spojen s různými hrami, přibližujícími život lidí i zvířat na naší planetě²¹⁸.

Ze zrušeného zookoutku ve Vrchlabí se svou matkou přijela čtyři mláďata nosála červeného. Zoo v Plzni se jim ale stane, pouze přechodnou stanicí²¹⁹.

K únoru 1994 zahrada chová na 690 kusů zvířat, která zastupují 184 druhů, z nichž je 15 ohroženo vyhubením. Zahrada se také pyšní novou moderní kotelnou za 2 miliony korun,

²¹⁶ SLÁDEK, František. Úvodem. In *Výroční zpráva ZOO a BZ města Plzně 1994*. Plzeň: Zoologická a botanická zahrada města Plzně, 1985.

²¹⁷ Soukromý archiv pana Martina Vobruby, strojopis – 90.léta.

²¹⁸ Archiv ZOO a BZ, Články ze ZOO 1992-1995, Jaro je tady příroda se probouzí, ale, 9. dubna 1994.

²¹⁹ Archiv ZOO a BZ, Články ze ZOO 1992-1995, Nestrkat prsty od klece, dne 19. dubna 1995.

rekonstruovanými a rozšířenými rozvodů vody i novými vzácnými zvířaty, klokany rudokrkými a vlky hřivnatými. Dne 15. května se narodilo mládě přímorožci šavlorohému a nechybí ani mládě pakoně modrého²²⁰.

Na začátku června se uskutečnila v zoologické zahradě akce nazvaná „Den otevřených klecí“. Pro návštěvníky byly otevřeny některé klece a připravena spousta her²²¹.

9. 15. Rok 1995

Vznikly nové projekty na pavilon ocelotů a expozici tučňáků, které se ale nerealizovaly. Na jižní straně stodoly byly strženy voliéry po pumách a rysech.

Poprvé se v zoologické zahradě podařilo rozmnožit želvy. Konkrétně kajmanky dravé a želvu bahenní.

Poprvé chová Zoo aru vojenského, damana kapského nebo sitatungy²²².

Na začátku roku vyprávěl vedoucí botanické zahrady Ing. Trávníček o zážitcích z expedice „Nová Guinea“²²³.

Mezi přírůstky patří i pět jedinců želvy ostruhaté z Afriky²²⁴. Nové voliéry dostává v roce 1995 symbolické zvíře plzeňské zoo sovice sněžná²²⁵.

V červnu se v areálu uskutečnil další tradiční dětský den, jehož patronem je rádio West. Nechyběly soutěže, ale ani ukázky starých řemesel²²⁶.

²²⁰ Archiv ZOO a BZ, Články ze ZOO 1992-1995, Děti do ZOO, 1. června 1994.

²²¹ Archiv ZOO a BZ, Články ze ZOO 1992-1995, Na děti čekala zvířata a spousta her, dne 6. června 1994.

²²² Soukromý archiv pana Martina Vobraby, strojopis – 90.léta.

²²³ Archiv ZOO a BZ, Články ze ZOO 1992-1995, Daleká nová Guinea.

²²⁴ Archiv ZOO a BZ, Články ze ZOO 1992-1995, dne 25. ledna 1995.

²²⁵ Archiv ZOO a BZ, Články ze ZOO 1992-1995, únor 1995.

²²⁶ Archiv ZOO a BZ, Články ze ZOO 1992-1995, červen 1995.

9. 16. Rok 1996

Novým ředitelem se stává Ing. Jiří Trávníček, do té doby pracující v botanické zahradě. Ve funkci vedoucího botanického střediska ho nahrazuje Jiří Feiferlík. Oba přinášejí do zahrady revoluční změny.

Botanická zahrada se dala cestou skloubit krajinnou tvorbu se zoologií, botanikou, paleontologií, etnografií a geologií.

V zoologické části vznikly a na podzim byly otevřeny tři nové terarijní expozice. Jedna představovala tropickou Afriku, druhá amazonský prales a třetí povodí řeky v Číně. Do těchto expozic bylo získáno na 30 druhů hadů.

Došlo k prvnímu odchovu makaka lvího „Vikiho“ nebo vlka hřivnatého „Venduly“. Poprvé se objevuje vakorejsek čtyřprstý a krasky červenozobé.²²⁷

10. Zoologická a botanická zahrada pod vedením Ing. Jiřího Trávníčka od roku 1996

S nástupem Ing. Jiřího Trávníčka do funkce ředitele zoologické a botanické zahrady města Plzně přišly i velké změny a hlavně rozvoj zahrady. Začaly se budovat nové výběhy pro zvířata. Staré těsné klece z dlaždic a železa se odstranily a byly nahrazeny vodními příkopy či skly. Areál se rozčlenil na několik částí, které reprezentují různé světové zoogeografické oblasti. Postupně se utvářely biotopy, představující zoologicko-botanický celek. Tak postupně vznikaly například: africká, jihoamerická, euroasijská, východoasijská či australská část.

Zahrada získala také mnoho nových zvířat, navýšil se zejména počet savců a ptáků. Mohlo zato stěhování kolekce vzácných zvířat z Arboretu Nový Dvůr u Opavy na podzim roku 1999²²⁸. Jeden ze svých nejcennějších exemplářů, pár varanů komodských, kteří jsou nejmohutnějšími ještěry světa, získává zoo v roce 1997. Nové výběhy dostaly v roce v roce 1998 medvědi.

²²⁷ Soukromý archiv pana Martina Vobruba, strojopis – 90.léta.

²²⁸ VOBRUBA, Martin, VOGELTANZ, Jaroslav. *ZOO PLZEŇ 80. let*. Plzeň: Starý most, 2006, s. 131., ISBN 80-239-6771-1.

Z výroční zprávy za rok 2000 se dozvídáme, jak probíhal rozvoj zahrady v letech 1997-2000.

Vybudovala se část naučné stezky ekologické výchovy a byla zpřístupněna návštěvníkům. Na 6 ha dosud nevyužité plochy vzniklo nové zázemí a výběhy pro zubry, pižmoně a vlky. U hlavního vchodu do zahrady se otevřelo nové veřejné WC a ze severní strany nový vstup pro návštěvníky, kteří zde mohli využít nově zřízených služeb WC, občerstvení a dětské zábavy.

Dalším bodem rozvoje bylo zavedení plynu do západní části zahrady a telefonické propojení jednotlivých pracovišť. I to se podařilo. Po částečné rekonstrukci amfiteátru zde byly upraveny prostory tak, aby sloužily sociálnímu, technickému a administrativnímu zázemí mimo prostory zahrady.

Další částečná rekonstrukce proběhla v tropickém pavilonu „Z“, která obsahovala úpravu ubikace a výběhu pro lvy.

V tropickém pavilonu se vyměnila stará, nevyhovující terária za nové expozice pro varany komodské, aligátory čínské, zvířata Afriky a Jižní Ameriky. Dále byly přestavěny ubikace opic. Jejich klece nahradilo sklo. Šimpanzi získali svůj nový výběh v roce 2000. Byl ohrazen vodním příkopem a elektrickým ohradníkem.

V blízkosti výběhu šimpanzů vznikl nový výběh pro australská zvířata, např. pštrosy, klokany, emu, aj. Botanicky byl tento prostor zahrady upraven podle horských rostlinných společenstev Nového Zélandu.

Když se opravovala expozice opic, přemýšlelo se o jejich umístění podle zoologicko-geografického členění zahrady. V nově zrekonstruované ubikaci pro plameňáky v africké části zahrady vznikly nové prostory pro kočkodany a guerézy, jejichž výběhy byly umístěny na vodou obtékaných ostrůvkách.

V orientální části zoo vznikl nový pavilón s ostrovem pro gibony. Všechny nové vzniklé venkovní expozice vhodně doplnila botanická úprava a výsadba.

Prostor ve středu zoo, který představovaly mřížové a klecové ubikace nahradila expozice tučňáků a vodních ptáků. Díky tomu se rozšířila botanická část severoamerické polopouště. Poslední rekonstrukce, které byly zahájeny ve druhé polovině roku 2000, se týkaly přestavby stodoly na prodejnu suvenýrů²²⁹ a bývalého pavilonu šelem na pavilón afrických savců. Výrazně si polepšili nosálové červení, kteří se přestěhovali z klece do volného

²²⁹ „U Lemura“

výběhu a nevhodnou voliéru opustily i nutrie, které se staly novými obyvateli jihoamerického jezírka. Nový výběh získali i dikobrazi. Nové moderní oplocení získal výběh planeňáků.

Na počátek roku 2001 je naplánováno dokončení kompletní rekonstrukce stálé expozice Zoologické a botanické zahrady města Plzně – AKVA TERA na Palackého náměstí. Jsou zde budovány zcela nové expozice a záchranné centrum pro plazy²³⁰.

10. 1. Významné události ZOO v roce 2000

V březnu bylo vybráno nové logo, které představuje plameňák v zeleno červené barvě, která má představovat část zoologickou a botanickou. Nahradilo tak staré logo sovice sněžné. Jeho autorem je Pavel Botka z Plzně. Poprvé bylo použito na trojici nových leporel zahrady.

Dne 5. dubna byla slavnostně otevřena expozice drápkovitých opic a nový vstupní areál od sídliště Vinice. Akce se účastnil i tehdejší primátor města Plzně Ing. Jiří Šneberger.

Páté výroční od svého založení oslavil časopis pro milovníky akva-tera „Skĺipkan“, který jméno ZOO Plzeň propaguje téměř po celé Evropě.

Zahrada získává nové hospodářské zázemí, které se nacházejí na začátku Kilometrovky u Kalíkovského mlýna a dříve je vlastnila firma ZUD. Slouží k chovu krmných zvířat a do budoucna pro sklad a karanténu zvířat.

Dne 7. dubna odjela do Maroka na první expedici, pořádanou přímo zahradou, čtyřčlenná výprava. Výprava se skládala z MVDr. Vítězslava Honsy (ředitel Akva-tera), Ing. Jiřího Trávníčka (ředitel ZOO), Romana Krejčího (chovatel) a Zdeňka Břízkého (chovatel). Hlavním cílem bylo získat nové bezobratlé živočichy, obojživelníky a plazi. Toto poslání selhalo a výprava přivezla pouze informace a fotodokumentaci o tamních zvířatech a rostlinách²³¹.

Dalším významným dnem byl 13. červen, kdy se slavnostně otevřel výběh šimpanzů, který patřil svým pojetím k nejhezčím, rozsáhlejším a přírodě nejbližším výběhům ve

²³⁰ VOBRUBA, Martin, VOGELTANZ, Jaroslav. *ZOO PLZEŇ 80. let*. Plzeň: Starý most, 2006, s. 131., ISBN 80-239-6771-1.

²³¹ HYKEŠ, František. *11 šťastných let Zoologické a botanické zahrady města Plzně*. Plzeň: Nava, 2010, s. 120. ISBN 978-80-7211-368-2.

Střední a východní Evropě. K tomuto dni se otevřela i expozice makaků lvích a také výběhy, skalka a skleničky se zástupci flóry a fauny Austrálie, Tasmánie a Nového Zélandu.

Další novinkou zoo je od 12. července ozvučení expozic medvědů, tučňáků a šimpanzů. Návštěvníkům v hlavní sezóně se tak nabízí komentované krmení těchto živočišných druhů.

Koncem srpna byla dokončena fasáda AKVA TERA, která nesla své nové logo od akademického malíře Pavla Žiláka. Motivem loga je šípová žabka *Dendrobates leucomelas*

²³²

10. 2. Přírůstky ZOO v roce 2000

V roce 2000 se počet zvířat v porovnání s rokem 1999 rapidně zvýšil. Savci z 91 na 130 druhů, ptáci ze 166 na 266 druhů, plazi ze 70 na 138 druhů, obojživelníci ze 14ti na 30 druhů, ryby z 36ti na 26 druhů a bezobratlí ze 74 na 155 druhů.

K nově narozeným bezobratlým patřil v roce 2000 např. druh zlatohlávka *Pachnoda masaje*. V říši plazů se nejvíce hovořilo o varanech komodských, jejichž odchov se prozatím nepodařil. Samice snesla vždy neoplodněná vejce.

Rozmnožily se želvy ostruhaté, poprvé také krajty kobercové a radost udělal i odchov chameleona obecného.

Chov savců během prázdnin rozšířili i šimpanzi, noví jedinci byli přivezeni ze ZOO Dvůr Králové a ZOO Krakow²³³.

K druhům, které odchovala Plzeňská Zoo jako první v ČR, patřili například křečík kaktusový, bodlinka čadská, perепel žlutohý a myšák hnědokřídlý²³⁴.

²³²VOBRUBA Martin. Hlavní události a důležité návštěvy v roce 2000. In *Výroční zprávy Zoologické a botanické zahrady města Plzně 2000*, Plzeň: Zoologická a botanická zahrada města Plzně, 2001, s. 4-6.

²³³Viz textová příloha č. 2.

²³⁴HONSA, Vítězslav at al. Zoologické oddělení v roce 2000. In *Výroční zprávy Zoologické a botanické zahrady města Plzně 2000*, Plzeň: Zoologická a botanická zahrada města Plzně, 2001, s. 9-13.

10. 3. Významné události ZOO v roce 2001

V lednu 2001 odstartoval 10. jubilejní ročník přednášek „Posezení s...“. Tento měsíc byl zakončen významnou událostí, kdy k 31. lednu byla slavnostně otevřena expozice studenokrevných živočichů AKVA TERA na Palackého třídě č. 5. Její rekonstrukce trvala téměř tři roky. Jejího znovuotevření se účastnil i velvyslanec JAR v ČR Dr. Noel Lehoko.

V dubnu se plzeňská ZOO připojila k celoevropské kampani „Bushmeat“ proti zabíjení lidoopů v afrických pralesích. Při této příležitosti byla u hlavní pokladny umístěna malá výstava k tématu a petice, která nasbírala 5 159 podpisů.

Dne 29.května byla slavnostně otevřena prodejna „ Suvenýry u Lemura“. V druhé etapě opravy tohoto objektu vznikne v jeho prostorách nový Madagaskarský pavilón. Součástí prodejny je expozice lemuru kata.

Hned několik smutných událostí zažila ZOO na počátku června, kdy uhynul samec pižmoně, který snědl provaz s uvázanými uzly. Také byl neznámými vandaly poškozen orientační systém a automat na granule pro kapry.

Nové expozice pum amerických a lemuru kata byly otevřeny 19. června.

Pro usek ptáků a malých savců bylo velkým úspěchem zprovoznění chovného zázemí v 1. patře pavilonů afrických savců.

Na konci srpna je při ZOO Plzeň pořádán dětský tábor „Letní univerzita juniorů Středoevropské asociace přátel ZOO“.

Při příležitosti zasedání EAZA v Praze si ZOO Plzeň prohlédli kolegové ze ZOO Münster, Poznaň, Lodž, Berlín, Duisburg, Amsterdam, Heidelberg, Curych aj.

Nový pavilón „Tajemný svět africké noci“ byl otevřen 15. září za účasti zástupců města i dalších hostů.

Pravidelné setkání Asociace vzdělávacích a propagačních pracovníků UCSZ proběhlo na půdě ZOO v termínu 18.-20. října. Zúčastnilo se jí 22 kulturně-propagačních pracovníků ze zoologických zahrad ČR a jako host paní Dana Kellnerová z ekologického domu „Lipka“ v Brně.

Dne 4. prosince byla zahájena v galerii Esprit vernisáž věnována 75. výročí ZOO v Plzni. Tvořily ji fotografie od Pavla Pecháčka pod sloganem „ Fotograf v ZOO“.

Dalším velkým dnem, který se zapíše do historie zahrady je 5. prosinec. Tento den byla slavnostně otevřena expozice „Statek konce 19. a poč. 20. století“ v areálu statku Lüftnerka. První akcí, která zde proběhla, byly ukázky tradičních staročeských vánoc 22. a 23. prosince.

Poslední událostí v roce 2001 bylo odstartování dvouletého projektu „Webkamera v ZOO Plzeň“²³⁵.

Tento rok navštívilo Zoologickou a botanickou zahradu města Plzně 241 000 návštěvníků²³⁶.

10. 4. Přírůstky ZOO v roce 2001

V roce 2001 chovala zahrada rekordních 799 druhů zvířat v 3740 kusech a velké procento se jich úspěšně množilo²³⁷.

Ze studenokrevných živočichů se podařilo odchovat 8 krokodýlů čelnatých. Množily se i želvy ostruhaté, bahenní a nádherné. Řadu plazů chovaných v plzeňské zoo rozšířili: gekončíci noční, agamy vousaté aj. Mezi nejzajímavější odchovy patří také goliáš (Goliathus goliathus), nosorožci (dynastes Herkules) a zlatohlávci (chelorrhina savagei).

Mezi nejzajímavější přírůstky mezi malými savci patří kosman zakrslý, maki trpasličí, klokánek králíkovitý aj. Z chovu ptáků přibyly tyto druhy: leskoptev stříbrná, myšák hnedokřídlý, šafránka velká aj.

Stavy velkých savců se výrazně rozšířily vzhledem k umístění do nových expozic nuktarnária a také statku z 19. století.

Přibyli lemuři kata, v „Tajemném nočním světě Afriky“ se objevili doposud v zázemí chovaní psi ušatí, lišky kapské, kočky pouštní, kočky arabské aj. Dále jsou zde zastoupeni hmyzožravci a drobní hlodavci.

²³⁵VOBRUBA Martin. Hlavní události roku 2001. In *Výroční zprávy Zoologické a botanické zahrady města Plzně 2002*, Plzeň: Zoologická a botanická zahrada města Plzně, 2001, s. 4-7.

²³⁶ TRÁVNÍČEK, Jiří. Slovo úvodem. In *Výroční zprávy Zoologické a botanické zahrady města Plzně 2002*, Plzeň: Zoologická a botanická zahrada města Plzně, 2001, s. 2.

²³⁷ Tamtéž.

Z kopytníků přibyli gorali, kteří byli umístěni v dravčí voliére, stádo ovcí mongolských, ovce brýlové, stádo jelenů timorských aj.

Chovatelsky cenné odchovy u savců byly zejména u opic. Tamarín pinčí – dvě mláďata, tamarín žltoruký – tři mláďata, kosman bělovousý – tři mláďata, kočkodan brazzův – jedno mládě, lemur vari – dvě mláďata atd.

Zemřel třicetiletý samec makaka lvího, který byl podle plemenné knihy, jedním z nejstarších žijících jedinců, chovaných v rámci EEP.

U kopytníků se podařilo odchovat vzácné přímorožce šavlorohé nebo pudu jižního.

U šelem se za chovatelský úspěch pokládá odchov čtyř mláďat vlka evropského²³⁸.

Za zmínku stojí i snaha o přírůstky u varanů komodských, která se v roce 2001 bohužel nezdařila. Dne 1. dubna nakladla samice varana 18 vajec, z nichž bylo šest oplozených inkubováno až do prosince. V půlce listopadu však jedno vejce v inkubátoru začalo zapáchat, a po pěti dnech bylo otevřeno. Uvnitř byl již plně vyvinutý mrtvý jedinec varana komodského. Stejný proces nastal bohužel i u ostatních vajec. Při příležitosti této události, vývoje vajec v inkubátoru byla použita i kamera pro přenos na obrazovku u expozice a také na webové stránky zahrady²³⁹.

10. 5. Nová expozice AKVA TERA

Vzhled nové expozice otevřené pro veřejnost od 1. února 2001 popisuje výroční zpráva zoologické a botanické zahrady za rok 2001. Celý prostor charakterizuje jako unikátní. Vstupní místnost představuje tropický prales Afriky. Žijí zde zlatohlávcí, roháči, velké mnohonožky z Tanzánie nebo krajty královské.

²³⁸ Red. Zoologické oddělení v roce 2001. In *Výroční zprávy Zoologické a botanické zahrady města Plzně 2000*, Plzeň: Zoologická a botanická zahrada města Plzně, 2001, s. 9-12.

²³⁹ TRÁVNÍČEK, Jiří et. al. Pět let chovu varanů komodských v ZOO Plzeň.. In *Výroční zprávy Zoologické a botanické zahrady města Plzně 2002*, Plzeň: Zoologická a botanická zahrada města Plzně, 2001, s. 72-76.

Jižní Ameriku reprezentují u zurčícího vodopádu a pod dohledem baziliška zeleného, magmaty třásnité, tereky, vrbozubci paví, kančící příčnopruzí a další. Na souši se pohybují raci poustevníci.

Zejména malá inšpektária umístěná v improvizovaných skalách lákají mnoho návštěvníků. Mohou si zde prohlédnout zblízka například šváby.

Prohlídka dále pokračuje do expozice mangrovů a sladkovodních biotopů jihovýchodní Asie. Na zemi zde ční kořeny, a na větvích se zde prohánějí agamy vodní nebo scinky smaragdové. Sladkovodní akvária napodobují biotopy jihovýchodní Asie a jezera Malawi. V každé z nádrží je 15 až 20 druhů ryb.

K vidění jsou dále tři typy mořských akvárií: korálový útes, tvrdé korály a prostředí pro predátory. Lidé nejvíce obdivují různé druhy mořských koníků či barevnou dravou murénu.

Od mořských akvárií vede prohlídková trasa do vlhkých pralesů. Hlavními obyvateli jsou zde tři druhy šípových žabek. Jihovýchodní Asii zastupují parosničky a po stěnách leze gekon obrovský. Střední Ameriku reprezentují bazilišci a anolisové.

V poslední „plazí“ místnosti může návštěvník vidět například baziliška hnědého, leguance, pouštní žáby, kraju zelenou.

Samostatný prostor patří skupině tří varanů *Varanus gouldi* horní. Ve čtyřech menších teráriích jsou chovány vzácné druhy ještěrek.

Pro zájemce o teraristiku a chov bezobratlých, plazů, ryb a obojživelníků je nabídnuta možnost koupě zvířat či nabídka odborné literatury. První rok provozu nového AKVA-TERA přilákal na 50 000 návštěvníků²⁴⁰.

²⁴⁰ HONSA, Vítězslav. AKVA – TERA - ZOO Plzeň.. In *Výroční zprávy Zoologické a botanické zahrady města Plzně 2002*, Plzeň: Zoologická a botanická zahrada města Plzně, 2001, s. 69-72.

10. 6. Historie statku Lüftnerka

První zmínka o zemědělské usedlosti pochází z roku 1807. Do současnosti, se z ní mnoho nedochovalo, pouze zbytek pískovcové zdi.

Historii lokality Lochotína a Vinic se zabýval plzeňský historik Fridolín Macháček. Popsal i historii statku Lüftnerka.

Místo, kde se statek nachází, bylo využíváno již od 14. Století. Zakládaly se zde hlavně vinice a chmelnice.

Na území dnešní zoologické a botanické zahrady bývaly malé vinice, které měly v 18. století více majitelů. V druhé polovině 18. století vinice koupil a rozšířil sladovník Jan Kieszl. Po jeho smrti v roce 1805 se rodinné pozůstalosti věnovala jeho dcera Alžběta s manželem Hynkem Pytlíkem. Když Hynek v roce 1829 zemřel, Alžběta pozemky rozprodávala. Touto cestou koupil pozemek se statkem Lüftnerka purkmistr města Brna Jan Ritschl. V roce 1841 prodává pozemek se statkem panu Josefu Lüftnerovi manželkou Rosálií.

Josef Lüftner byl plzeňský podnikatel, který vlastnil také dům v Saské ulici č. p. 71. Zde provozoval sladovnu a sklep pro pálení lihovin. Dokonce měl pronajatý i Panský pivovar u Mlýnské strouhy. Uvažoval, že by statek Lüftnerka proměnil v pivovar, ale plzeňský magistrát jeho záměr zamítl. Proto zde provozoval jenom palírnu. V letech 1844-1845 nechal přistavět ke statku další budovu. Kupoval další pozemky v okolí, také budovu zámečku u Radčic a les, který ho obklopoval. Na Lochotíně provozoval také cihelnu. Zemřel roku 1877.

Do dnešní podoby přestavěl Lüftnerku až další její majitel Josef Klotz v roce 1898. Ten koupil od dědiců Josefa Lüftnera mimo jiné i cihelnu. V ní vyráběl cihly, které jsou pod značkou „Klotz“ známé dodnes.

V roce 1915 koupilo statek Okresní zastupitelství plzeňské za 210 000 Kč. Než se stal součástí plzeňské zoo, sloužil zejména školním účelům. Studenti Vyšší školy hospodářské v Plzni se zde učili základům zemědělství a chovu domácích zvířat. Pro potřeby plzeňské zoo sloužil jako odkladiště materiálu a karanténa zvířat²⁴¹.

²⁴¹ Hykeš, František. *11 šťastných let Zoologické a botanické zahrady města Plzně*. Plzeň: Nava, 2010, s. 120. ISBN 978-80-7211-368-2.

10. 7. Významné události ZOO v roce 2002

První větší událostí v roce 2002 bylo otevření nového pavilonu pro ptáky australského buše se dvěma expozičními prostorami a zimovištěm zimních ptáků. Slavnostně byl veřejnosti otevřen dne 19. února. Návštěvníci zde mohou shlédnout letouny soví, amadliny Guldové, kukačky bažantí a asi dalších patnáct druhů živočichů. Pavilon doplňují naučné tabule o přírodě a domorodcích na australském kontinentu.

Statek Lüftnerka žil bohatým kulturním životem po celý rok. Při oslavách Velikonoc ožil pestrým programem pro veřejnost na tři dny.

Publikace vázající se k plzeňské zoo byly doplněny moderním a přehledným průvodcem po zoologické a botanické zahradě. V knize jsou mimo jiné i zajímavosti ze života jednotlivých zvířat.

Zahrada se zapojila do celosvětové kampaně Rainforest 2002 na záchranu Atlantského deštného pralesa. Cílem této kampaně je zakoupení biokoridorů, které spojují jinak již oddělené části deštného pralesa.

Velmi významným dnem pro rok 2002 byl datum 2. května, kdy byla přivezena po karanténě v pražské zoo samice lva berberského „Zuoina“, původem z Maroka²⁴². Samec Vilík k ní byl získán později, deponací ze Zoo Kopeček u Olomouce

Koncem května přijela do plzeňské zahrady další, nová, vzácná obyvatelka, čínská levhartice „Nuriko“, jejíž kmotrou se později stala paní MUDr. Milada Emmerová a svůj nový domov našla levhartice pod skalní stěnou u statku Lüftnerka.

Nově vytvořený sál statku Lüftnerka byl využit 22.-24. května při zasedání Valné hromady Unie českých a slovenských zoo. Jako čestný host se jí účastnil i prof. Zdeněk Veselovský. Tato akce byla spojena i se slavnostním otevřením nové expozice lvů berberských.

Během letních měsíců se proměnila původní voliéra dravců u hlavního vchodu ve voliéru pro racky, nesyty, pelikány a další zástupce z říše ptáků.

Do třetice velké vítání nových zvířat, tentokrát šimpanzů, proběhlo 6. srpna. Po karanténě v pražské zoo přicestovaly tři šimpanzí samice z holandské Burger's zoo Arnhem., nejstarší dvaatřicetiletá „Zwartje“ a její dvě dcery „Zizwa“ (15 let stará) a Zedoenjou (8 let

²⁴² Viz. textová příloha č. 3

stará). Skupina plzeňských šimpanzů, se rozšířila na šest jedinců. Fredy, nejstarší samec uhybnul a zůstal již desetiletý samec Bask a pět samic.

Přišlo datum 12. srpna 2002 a s ním povodně, působící zkázu na mnoha místech ČR. Ani zoologická a botanická zahrada v Plzni, není ušetřena. Více o této události píše ve své knize „Jedenáct šťastných let Zoologické a botanické zahrady města Plzně pan František Hykeš: *V pondělí 12. srpna zasáhly zahradu přívalové deště, které přeplnily vodou všechny vodní nádrže a příkopy a vážně poškodily stabilitu svahů pod statkem Lüftnerka. Rozvodněná Mže, jež kulminovala 13. srpna v odpoledních hodinách z lochotínských luk, vytvořila jedno obrovské jezero, však naštěstí zahradu zasáhla jen okrajově. Zaplaveny byly pouze obě australské expozice a proto byli evakuováni klokani, pštrosi emu a několik dalších zvířat. Zcela evakuováno muselo být hospodářské zázemí u Kalikovského mlýna. Pro návštěvníky byla zahrada znovu přístupná již 15. srpna. Po vichřici s rozsáhlými polomy v roce 1998 to bylo druhé nejzávažnější ohrožení zoo v její lochotínské historii. Vichřice ovšem řádila i v roce 2002. Koncem října způsobila pád asi dvaceti stromů a poškodila několik střech²⁴³.*

Pražská zoologická zahrada byla postižená záplavami ještě více, proto jí plzeňská zoo nabídla pomoc při ubytování zvířat z postižených částí zahrady v Praze. Do Plzni tak přijeli například pelikáni, čápi, tetřivci, kvakoš noční a další.

Počátkem září se stal statek Lüftnerka dějištěm dvojnásobné oslavy narozenin. Svě osmdesátiny zde v kruhu rodiny a přátel oslavil pan Ing. Karel Kaňák, přední český dendrolog a pan Miroslav Vaňousek, zakladatel plzeňské botanické zahrady.

Počátkem října začínají práce na rekonstrukci svahu, teras a opěrných zdí, pod statkem Lüftnerka. Pokládají se základy budoucí expozice tygrů usurijských.

V listopadu získala zahrada formou deponace, výměny či nákupu, nové živočišné druhy. Vůbec poprvé zoo získala seriemu rudozubou, bažanta preláta, žlunu větší, lenochoda dvouprstého a hadilova písáře.

Tento rok nechybí zahraniční expedice, kterou absolvoval se společností ZOOGEOS Bohemia, ředitel zoo Plzeň Ing. Jiří Trávníček a další zoologové z ČR na Srí Lanku. Tato expedice trvala 23 dní a měla za cíl zdokumentovat přírodu Srí Lanky pro putovní výstavu po celé ČR. Také se zaměřila na sběr přírodnin pro muzea, ale i pro Zoo Plzeň.

²⁴³ Hykeš, František. *11 šťastných let Zoologické a botanické zahrady města Plzně*. Plzeň: Nava, 2010, s. 120. ISBN 978-80-7211-368-2.

Samozřejmě také vyvinula snahu o navázání dobrých kontaktů na Srí Lance pro případnou spolupráci.

Dne 19. prosince byla otevřena expozice australských nočních savců a přivítání noví obyvatelé zoo, pásovec štětinatý a lenochod dvouprstý²⁴⁴.

10. 8. Přírůstky ZOO v roce 2002

Nejvýznamnějším chovatelským úspěchem roku 2002 byl umělý odchov orla stepního a národní prvoodchov jelena timorského.

Mezi zástupci bezobratlých byly nejvzácnější přírůstky pořízené při expedici na Kostarice. Je to například druh sklípkana *Sphaerobothria hoffmanni*, který byl následně poprvé v ČR i odchován. Dařilo se dále odchovat zajímavé kobyly, zdržující se na ananasových listech, několik druhů švábů a mnohonožek.

V září došla pro expozici AKVA TERA také vzácná zásilka z Madagaskaru, obsahující čtyři druhy kudlanek. Koncem roku 2002 získala AKVA TERA také tři zástupce plžů a jeden druh plochulí ze Srí Lanky.

V srpnu se pro návštěvníky úspěšně zpřístupněno i zázemí AKVA TERA.

Mezi obojživelníky se odchov bez problémů dařil. Množily se rohatky, rosničky i pralesničky. Mezi želvami byl zaznamenán úspěšný odchov želvy ostruhaté, nádherné, bahenní a nových druhů želv *Testudo horsfieldii* a tereky *Polomedusa Subrufa*.

Vylíhli se také dva krokodýli čelnatí. Ze čtyřiceti šesti druhů chovaných hadů se podařilo odchovat pouze jeden druh, korálovku *Lamropeltis ruthveni*. Hlavním důvodem nízkého odchovu hadů je pohlavní nedospělost u většiny chovaných druhů.

Samostatnou kategorií, kterou zmiňuje výroční zpráva zoologické a botanické zahrady je chov a odchov ptáků a malých savců.

Nové druhy byly získány pro expozici australských ptáků. Mezi druhy, které zde může návštěvník vidět jako na jediném místě v celé ČR patří tabon lesní, kukačka bažantí nebo panenka běloprsá.

²⁴⁴ VOBRUBA Martin. Hlavní události a návštěvy roku 2002. In *Výroční zprávy Zoologické a botanické zahrady města Plzně 2003*, Plzeň: Zoologická a botanická zahrada města Plzně, 2003, s. 4-7.

V blízkosti výběhu lam byl postaven skleníček pro menší jihoamerické hlodavce, které zde zastupují morčata divoká, činčily vlnaté a jiní zástupci tohoto biotopu.

Kur domácí a holubi jsou nově k vidění v prostorách dětského koutku, kde pro ně bylo vymezeno místo a postaven holubník.

Dále byl ve voliére afrických ptáků zbudován rybníček, který se stal novým domovem pro pelikány rudohřbeté, kolpíky africké nebo ibise posvátné.

Pracovalo se i na dokončení voliér v zázemí pro malé savce a ptáky, neboť je velmi důležité pro jejich úspěšný odchov.

U skupiny malých savců bylo rozmnoženo hned několik chovaných druhů. Jmenovitě sameček komby garnetovy, bodlíni ježkovití i telfairovi, kosmani zakrslí, kaloni slámožlutí, indičtí a mnoho dalších²⁴⁵.

10. 9. Významné události ZOO v roce 2003

Tento rok je opravdu významný v historii plzeňské ZOO, už jen tou skutečností, že návštěvnost poprvé za její existenci překročila hranici 300 000 návštěvníků za rok.

V roce 2003 byly otevřeny v zoologické zahradě hned dvě restaurace. Ta první 4. března ve stylu sibiřského srubu s výhledem na tygří výběh či ohrady kopytníků, která je spíše jakým si občerstvením. Druhá, opravdová restaurace ve stylu Afriky, byla otevřena 8. dubna a pojmenována byla svahilsky Kiboko – v češtině toto slovo znamená hroch.

Zoo se ještě v březnu pouští do nejrozsáhlejší reklamní kampaně ve své historii, ve kterém se objevuje slogan „Docela jiný svět“. Mezi propagačními prostředky, které navrhovala společnost West Media, patřily billboardy, reklamní lavičky, televizní a rozhlasové spoty atd. Na billboardech se nacházely například slogany o pumě: „Puma není jen teniska“ nebo „Tučnáci nejsou jen hokejisté“.

Mezi nové expozice otevřené v průběhu roku se řadí společný výběh gueréz angolských a sitatung, také výběhy wapiti kalifornských či haflingů.

²⁴⁵ HONSA, Vítězslav at al. Zoologické oddělení v roce 2002. In *Výroční zprávy Zoologické a botanické zahrady města Plzně 2002*, Plzeň: Zoologická a botanická zahrada města Plzně, 2003, s. 15-19.

Při oslavách Velikonoc na statku Lüftnerka byla pro návštěvníky připravena výstava „Člověk a životní prostředí“. Při této příležitosti byl zahájen projekt IRIS, který si dal za úkol tvořit komplexní program osvětových výchovně vzdělávacích a kulturních aktivit v rámci a pod hlavičkou zoologické a botanické zahrady.

V květnu bylo uvedeno do provozu pět nových, orientačně-naučných zvukových digitálních informačních panelů firmy DARUMA. Jsou určeny pro tropický pavilon, a pro australskou, neotropickou, etiopskou a palearktickou oblast. Řadu informací nejen o zvířatech chovaných v ZOO si mohou návštěvníci vyslechnout v češtině, němčině a angličtině.

V červnu byl slavnostně otevřen Dinopark v horní části zoo. Návštěvníkům nabídl tři desítky modelů pravěkých ještěřů. Největší model představuje 23 m dlouhého a 7 m vysokého Apatosaura. Celý projekt má funkci zábavnou, ale i vzdělávací. V souvislosti se zavedením výběrů dvou okruhů, ZOO a Dinoparku, byly u vchodů umístěny turnikety.

Na začátek prázdnin připravila zahrada spolu se Střediskem volného času dětí a mládeže v Bolevci, první ročník přírodovědného příměstského dětského tábora „Deset dnů s kamarády ze zoo“. Probíhal na statku Lüftnerka a zúčastnilo se ho asi 50 dětí. Další aktivitu, kterou pro děti a mladé lidi uspořádala zoologická a botanická zahrada, je „Prázdninová štafeta“, putování po plzeňských turistických cílech.

Za přispění American Chance Casinos z České Kubic a Státního fondu životního prostředí ČR začal v září vycházet čtvrtletník „IRIS“ o plzeňské zoologické a botanické zahradě, ale také o přírodě a ekologii. Je bezplatný a určený především čtenářům ve školách a v knihovnách Plzeňského kraje.

Milým přírůstek pro zoologickou zahradu v Plzni byla dvě medvědí mláďata z Večerníčku, Eliška a Honzík. Přivezena byla 15. září za širokého zájmu veřejnosti. Patronkou Elišky se stala známá herečka Helena Růžičková.

Září 2002 je spojeno s mnoha známými tvářemi, které zoologickou navštívili. Například zpěvák Petr Janda s Milanem Broumem u příležitosti koncertu v letním Amfiteátru pokřtily i 292. mládě želvy ostruhaté jménem Olympic. Lucie Bílá navštívila lemury a Martin Dejdar pokřtil mládě guerézy angolské Dardej.

Nový druh „nočních“ setmělých prohlídek po expozicích nabídla zoo jako novou službu pro návštěvníky zahrady.

Díky štědrému financování od Nadace Duhová energie ČEZ se mohlo v říjnu začít pracovat na vybudování expozice pro irbisy – levharty sněžné, kteří najdou nový domov pod statkem Lüftnerka, a také pokračovat v realizaci naučné expozice třetihor.

Příspěvek 3 miliony Kč do Útvaru investic Magistrátu města Plzně umožnil začít druhou fází přestavby původní stodoly, ve které již funguje prodejna U Lemura. V této druhé fázi bude vybudováno podkroví, ve kterém vznikne nová expozice, přibližující jedinečnou přírodu Madagaskaru.

Do nového výběhu se mohl nastěhovat 19. prosince i samec tygra ussurijského „Mauglí“. Vzhled jeho nového domova popisuje ve své knize Jedenáct šťastných let zoologické a botanické zahrady města Plzně i pan František Hykeš: *„Ubikace je situována do západní opěrné zdi pod statkem a má celkem tři boxy. Jeden pro samce o ploše 18 m², porodnu a jeden pro samici s výměrou 22 m². Všechny mají podlahy s možností temperace. Součástí ubikace je i klecová blokace, obslužná chodba pro ošetřovatele a místnost pro rozmrazování masa. Střecha vytváří prostornou vyhlídku pro návštěvníky. Venkovní výběh měří 1 350 m² a lze v něm oddělit samce od samice, neboť tygři ussurijské nejsou párová zvířata. Na rozdíl od lvů jsou tygři samotářská zvířata. Výběhem protéká umělý potok, napájený vodou z vlastního zdroje, který ústí do bazénu o výměře 150 m², jeho největší hloubka je 2,5 m. Výběh je ohrazen čtyři metry vysokým plotem z pletiva, před nímž je elektrický ohradník (9 000 V). Představu Sibíře umocňuje i výsadba, při níž bylo využito co nejvíce autentických rostlin. Desetiletý samec Mauglí pochází z pobaltské Litvy a devět let prožil v olomoucké zoo.... Ve volné přírodě žije tygrů ussurijských nejvýše něco přes 500 a patří tak k třetímu z nejhroženějších pěti poddruhů tygra“²⁴⁶.*

Do konce roku se stihly uvést do života i nové webové stránky na adrese www.zooplzen.cz.

Vzhledem k chybějícímu archivu i knihovně zoologické a botanické zahrady, se na tomto nedostatku začalo na sklonku roku 2003 intenzivně pracovat. Knihovna by měla sloužit zejména jako informační a odborné zázemí zaměstnanců ZOO a BZ. Archiv by měl pojmout veškerý materiál související s historií zahrady a uchovat ho příštím generacím.

²⁴⁶ Hykeš, František. *11 šťastných let Zoologické a botanické zahrady města Plzně*. Plzeň: Nava, 2010, s. 120. ISBN 978-80-7211-368-2.

Projekt „IRIS“ byl ve svém premiérovém roce úspěšný. Díky němu se uskutečnilo v areálu zoo, především na statku Lüftnerka, hned několik akcí. Například, velikonoční oslavy, slavnosti květů spojené s prohlídkou botanické zahrady a módní přehlídkou svatebních šatů, loučení s létem, doplněné ukázkami lidových řemesel, a výstavou jiřin od pěstitele Václava Hucla. Mezi akce spojené s projektem IRIS patří i tzv. běh po šesti „Kilometrovka“, určený pro pány a dámy v doprovodu svých domácích mazlíčků. Poslední akcí v roce byl bohatý adventní a vánoční program, probíhající převážně na statku Lüftnerka.

Pro financování těchto akcí získává Zoologická a botanická zahrada města Plzně, prostředky od odboru školství, mládeže a tělovýchovy Magistrátu města Plzně, odboru životního prostředí Plzeňského kraje, městského obvodu pro Plzeň 1, Nadace 700 let města Plzně a odboru kultury a památkové péče Plzeňského kraje²⁴⁷.

10. 10. Přírůstky ZOO v roce 2003

V červnu přišla výměnou ze ZOO Kolombo (Srí Lanka) velmi vzácná cejlonská zvířata – kur cejlonský, ratufa, zmiže řetízková a želva *Geochelone elegans*.

Podářilo se také odchovat po pětileté přestávce pět mláďat pelikána chilského.

Ale nejvýznamnějším přírůstkem roku 2003 se stala samice šimpanze „Bamia“. Časopis IRIS o jejím narození píše: „V úterý 23. září se po dlouhém očekávání narodilo v plzeňské zoologické mládě šimpanze. Rodiči se stali zkušená třiatřicetiletá Zwart a desetiletý Bask, narozený ve Dvoře Králové nad Labem. Mládě dostalo jméno Bamia – ve svahilštině „plod ibišku“ nebo „prst mladé ženy“. Jediné šimpanzí, historicky doložené mládě přivedly na svět před více než dvaceti lety populární Tonda se svou třetí družkou Corinou. Nebylo však odchováno do dospělosti. Pozdější pár, Fredy a Gina, zůstal bez potomků. Nyní je v plzeňské zoo včetně opičtího miminka 7 šimpanzů, což je po zoo v Liberci druhá největší skupina v ČR.... Patronem šimpanze Baska je Český rozhlas Plzeň, na chov každoročně přispívají i děti z 57. MŠ v Plzni“²⁴⁸.

²⁴⁷ VOBRUBA Martin. Významné události v roce 2003. In *Výroční zprávy Zoologické a botanické zahrady města Plzně 2004*, Plzeň: Zoologická a botanická zahrada města Plzně, 2003, s. 4-9.

²⁴⁸ Mládě roku. IRIS, 2003, roč. 1., č.2., s 5.

V expozici AKVA TERA byl zaveden nový projekt, v jehož rámci se uskutečnily pravidelné výstavy, obměňované zhruba po dvou měsících. V roce 2003 proběhla výstava sklípkanů, brouků, strašilek a švábů, žab, hadů, kudlanek, štírů a opět sklípkanů pro velký zájem veřejnosti. Zvířata, která byla vystavována, zapůjčili i soukromí chovatelé.

V říši plazů přibýlo 33 nových druhů, například dráček *Draco lineatus*, *Tropidophorus apulus* a další. Mezi významné odchovy patří horské ropušky *Melanophryniscus stelzeri*. Množila se také želva *Geochelone sulcata* a krokodýl čelnatý.

Na úseku malých savců a ptáků bylo zaznamenáno množství více či méně významných odchovů. Poprvé se podařilo odchovat mláďata u klokana rudého, kaloně zlatého, křečka bavlníkového, čírky úzkozobé, bažantů ušatých, mandžuských, sečuánských, pestrých, holuba hřivnáče, holoubka diamantového, drozda sibiřského a dalších druhů. Z řad druhů ohrožených vyhoubením se narodila mláďata, například klokánkovi králíkovitému, kaloňovi indickému, kombě senegalské, bodlínovi ježkovitému, křečkovi myšímu, polnímu, moko skalní, morčeti bolivijskému a dalším.

Ve správní budově bylo vybudováno zimoviště s třinácti voliérymi, které bude sloužit v letním období především pro odchov hrabavých ptáků.

Z větších a velkých savců se mimo mláďe roku – šimpanzí samičku Bamiu - narodil sameček guerézy angolské. Kosmani běločelí přivedli na svět čtyři mláďata, z nichž tři přežila. Dobře se o svá tři mláďata starali i zamaríni žlutorucí. Množily se také antilopy jelení, muntžaky, pud jižní a goral tmavý.

Prvodochov v rámci ČR se podařil u wapiti kalifornského.

Chov šelem se rozšířil o tygra ussurijského a také o čínského levharta ze Zoo Cottbus v Německu. Zástupce malých šelem doplnila poprvé v plzeňské zoo chovaná kočka krátkouchá.

Chov kopytníků získal nové zástupce v ovci, kamerunské a somálské, vodušce červené či plemeni domácího skotu Watusí²⁴⁹.

²⁴⁹ HONSA, Vítězslav at al. Zoologické oddělení v roce 2003. In *Výroční zprávy Zoologické a botanické zahrady města Plzně 2003*, Plzeň: Zoologická a botanická zahrada města Plzně, 2004, s. 19-27.

10. 11. Významné události ZOO v roce 2004

Stavební činnost mírně poklesla, převažovala snaha dokončit rozestavěné projekty a otevřít nové menší zoologicko-botanické expozice. Také se budovaly inženýrské sítě, aby byla pokryta všechna místa, stále se rozrůstající zahrady. Počet druhů se v roce 2004 oproti letům dřívějším navýšil a zástupci města i ZOO měli tu čest v prosinci přivítat návštěvníky s číslem 300 000. Dokončeny byly expozice pro irbisy, kosmany zakrslé, ledňáky obrovské, terárium pro velké indonéské plazy, expozice vodní drůbeže a chlívek pro přestická prasata. Dokončena byla rekonstrukce pavilónku pro kapybary a zpřístupněna expozice flóry středního a východního palearktu v blízkosti tygřího výběhu.

Víkendové a doprovodné akce zoologické a botanické zahrady zahájil masopust, tradice obnovená v Plzni téměř půl století trvajícím odmlce. Průvod šel od sídliště Vinice přes statek Lüftnerka a Kilometrovou do Staré sladovny ve středu města. Objevují se tradiční zvyky jako je stínání kohouta či topení Bakchuse.

Ministerstvo vnitra v březnu schválilo stanovy Sdružení přátel Zoologické a botanické zahrady města Plzně IRIS. Znamenalo to počátek oficiálního vyvíjení činnosti této organizace. Prvním předsedou tohoto občanského sdružení byl zvolen pan Milan Pták, podnikatel a fotograf.

Jako reklama pro plzeňskou zoo, slouží v roce 2004 i jedna tramvaj polepena ilustračním potiskem.

Nejvýznamnější událostí v roce 2004 bylo slavnostní otevření japonské zahrady Šówa-en, ke kterému došlo 12. června²⁵⁰.

Koncem června se otevřelo nové akvárium pod Sibiřským srubem. Nalezneme v něm jesetery a další východoasijské ryby. Novinkou, která se objevuje v plzeňské zoo po třiceti letech, je expozice korovců jedovatých, otevřená koncem srpna. Nachází se ve vstupní části sukulentního skleníku.

V prázdninových měsících se mohli návštěvníci kochat v expozici varanů, kam bylo kromě těchto impozantních zvířat, umístěno na 170 tropických motýlů sedmnácti druhů.

Na podzim si prohlédly zoologickou zahradu v Plzni dvě významné návštěvy. Tou první byl na konci září ministr životního prostředí RNDr. Libor Ambrozek. A koncem října

²⁵⁰ Viz. textová příloha č.4.

pocila zoo svoji návštěvou paní Lee Durellová, manželka a vdova po proslulém přírodovědci a zakladateli proslulé britské zoo na ostrově Persey, panu Garaldu Durellovi. Přivezla s sebou i deset kriticky ohrožených samců kaloně zlatého.

Výstava, která vznikla z prací zaslaných do soutěže časopisu IRIS „Zvířátka vašima očima“, byla slavnostně zahájena 11. listopadu. Zázemí pro vystavované kresby poskytla 1. československá galerie výtvarného projevu Paletka. Do soutěže zaslalo své kresby na 514 dětí.

Na základě vydání havarijního výměru, který se týkal krovů a střechy dolní budovy statku Lüftnerka, byla zahájena výměna krovů i střešní krytiny. Na tento účel uvolnilo město Plzeň 3 miliony korun z rezervního fondu.

Od 30. října se zúčastnil Ivo Ťet'ál, zoolog v ZOO Plzeň a ing. Jiří Trávníček dvacetišestidenní expedice po pralesích a rukou civilizace nedotčených koutech Venezuely.

Prezentaci zoologické a botanické zahrady v Plzni umožnila i výstava fotografií od Jaroslava Vogeltanze a Milana Ptáka. Fotografie byly pod názvem „Svět bez mříží“, vystaveny v mázhausu plzeňské radnice po 14 dní na přelomu listopadu a prosince.

Díky finanční pomoci Nadace Duhové energie ČEZ, byla v polovině prosince otevřena expozice irbisů (levhartů sněžných). Nastěhovali se do ní dva mladí samečci, dovezení z berlínského Tierparku.

S velkou slávou byla 22. prosince přivítána krásná, 4,5 roku stará tygřice Tsamara, která opustila svůj domov v kanadském městě Calgary, aby se stala partnerkou tygra Mauglího.

Pořádal se také tradiční ročník „Štědrých Vánoc“, do kterého přispěla největším peněžním obnosem ZŠ a MŠ ve městě Touškov (30 000 Kč), dále přispěla 31. ZŠ v Plzni nebo i vzdálená ZŠ Komárov.

Byla opravena pravěká vesnice. Objekty dostaly nové rákosové střechy.

Dinopark se těšil velké přízni návštěvníků a v roce 2004 se rozrostl i počet vystavených modelů dinosaurů. Celkem jich mohli návštěvníci shlédnout 38 v devatenácti různých scénách. Novinkou bylo, že tři modely byly roboticky vybavené, schopné se hýbat.²⁵¹

²⁵¹ Hykeš, František. *11 šťastných let Zoologické a botanické zahrady města Plzně*. Plzeň: Nava, 2010, s. 120. ISBN 978-80-7211-368-2.

10. 12. Přírůstky ZOO v roce 2004

Mezi studenokrevnými živočichy bylo nejvíce radosti z nových druhů, přivezených z expedice v Chile. Výstava uspořádaná bezprostředně po návratu z této expedice měla úspěch. Vystaveno zde bylo hned 13 blíže neurčených chilských sklípkanů, štíři, strašilky, kobylka a další zajímavé druhy zvířat.

Na úseku plazů přibily nové přírůstky zejména díky zabaveným nelegálním zásilkám. Z nich se v Plzni zabydlely například málo známé druhy varanů (*Varanus macraei*, *V. boehmei* a jiní), vzácní chameleóni (*Chameleón deremensis*) z Tanzánského pohoří Usambara, vzácné druhy vodních želv (*Batagur baska*), také želva barmská²⁵² a želva obrovská. Z nových druhů hadů přibyla užovka perská.

Samice varana komodského podstupuje pravidelná sonografická vyšetření, aby se zjistilo, zda a kdy je nejvhodnější odpáření.

Novými přírůstky v říši ptáků jsou tři pštrosi dvouprstí, darování od soukromého chovatele a ve stejném počtu nově narození plameňáci chilští. Dalším vzácným darem od soukromého chovatele je pár kachen havajských. Nově chovaným druhem se staly madagaskarské kachny z Tierparku Cottbus. Tento druh je ohrožen vyhoubením. Tierpark Berlín dodal do plzeňské zoo samce supa bělohlavého a sounažce nádherného. Mezi hrabavými ptáky byl odchován například kur cejlonský či křepelky madagaskarské. Poprvé byla v Plzni odchována mláďata perepelů černohrdých, dovezených v roce 2003 z Indonesie. U bahňáků byl odchována dvě mláďata dytíků úhorních. Ta putovala do Tierparku Lohberg a Wildlife Breeding Centre Sharjah ve Spojených arabských emirátech. U měkkozubých ptáků se poprvé podařilo odchovat dvě samice holuba zlatočelého, který se v zajetí velmi špatně množí. Z papoušků byla poprvé v ČR odchována mláďata papoušička oranžohlavého. Rovněž poprvé bylo odchováno mládě u myšáka dlouhoocasého a čtyři mláďata u sov králičích. U zpěvných ptáků se podařilo poprvé odchovat špačky rudokřídlé, laločnaté a astrildy vlnkované.

²⁵² Jediný exemplář v prostředí EAZA

Z nově chovaných malých savců mohu jmenovat noháče kapské, krysu skalní či morče bažinné. Z druhů, které jsou ohrožené vyhoubením, se podařilo odchovat tarbíky velké, bodlinatky turecké a křečky myší.

U primátů došlo k rozšíření o další chované druhy. K nejvýznamnějšímu z těchto nových druhů patří pár tamarínů vousatých, chovaných v rámci EEP. Nový domov v plzeňské zoo získaly i malpy hnědé, tamaríni sedloví, lemuři rudočelí, mirikina bolivijská a kosman bělovousý.

K nejvýznamnějšímu odchovu došlo u makaka lvího, který patří mezi ohrožené druhy. Množil se i lemur kata, kočkodan brazzův a další zástupci primátů.

U kopytníků přibyla ovce aljašská a úspěšně se odchovaly zebry champannovy, wapiti kalifornští i další, každoročně se množící druhy kopytníků.

U šelem se podařilo odchovat šakala čabakového či mangustu liščí. U nosálů červených se podařilo odchovat a exportovat 9 mlád'at. Ve zbylé skupině propukla neznámá infekce, které podlehl kromě dvou samců, všechna zvířata. Starší samec v průběhu roku také uhynul.

Ve věku 15 let uhynula i samice ocelota velkého (zbyli ještě dva samci). Další nepříjemná událost se stala 2. prosince, kdy utekl z expozice nový samec psa ušatého, dovezený ze Zoo Dvůr Králové nad Labem. Za dva dny byl bohužel nalezený mrtvý, zřejmě po srážce s motorovým vozidlem, v blízkosti hlavního vchodu.

10. 13. Významné události ZOO v roce 2005

Rok 2005 byl jak po stránce rozvoje zahrady, tak z hlediska chovatelského velice úspěšný. Tomu, že je v zahradě na co se dívat, odpovídá i v historii nejvyšší návštěvnost 321 000 osob.

Byla dokončena rekonstrukce spodní budovy statku Lüftnerka, která byla slavnostně otevřena 19. prosince. V exteriéru opravené budovy byly otevřeny dvě nové expozice. Jedna představuje způsob života na přelomu 19. a 20. století a druhá pohyblivý model domu z počátku 20. století. V oblasti „Jižní Afrika“ se otevřely nové expozice lam, nandu a kapybar. V oblasti „Severní Ameriky“ se začalo pracovat na nových výběžích pro kopytníky, rysy a urzony. V centrální části zoologické zahrady byl otevřen nový pavilón

pro tamaríny vousaté, sedlové a vačice krysí. Dokončena byla i blokační klec pro sněžné levharty. Kolaudace se na konci roku dostalo i nové karanténě a zázemí pro ředitelství zoologické i botanické zahrady vzniklo v části zrekonstruované budovy amfiteátru²⁵³.

Novinkou Dinoparku v roce 2005 je 3D kino s původním filmem o vzniku života na Zemi. Při oslavách Velikonoc na statku Lüftnerka, vznikla z rukou panů Miroslava Volfa, Daniela Jedličky a Jakuba Jedličky nejdelší naplétaná pomlázka ČR s délkou 41,38 metrů. Potvrzení, že je opravdu rekordní, dokazuje její zapsání do Českého seznamu rekordů a kuriozit.

Velký prosklený inkubátor, který byl instalován do tropického pavilónu, umožňuje návštěvníkům sledování líhně plazů, hadů a želv.

Plzeňská zoo hostila v tomto roce hned dvě odborná jednání. To první, zasedání TAG small Mammals a TAG small Carnivores – skupiny pro dohled nad chovy malých savců a šelem, probíhalo 11.-15. května a zúčastnilo se ho 26 zoologů ze sedmi zemí světa. Plzeň byla vybrána proto, že právě zde se specializují na tyto skupiny živočichů a vykazují evropský uznávané chovatelské výsledky. Ve dnech 21.-23. října proběhlo setkání skupiny BAG Kleinesäugetiere, při kterém se sešlo 25 zástupců zoologických zahrad, ale i z řad soukromých chovatelů.

Nepřímo závisle na těchto setkáních byly vydány Evropské plemenné knihy pro madagaskarské poloopice, maki tlustoocasého a trpasličího.

V květnu se v zoologické a botanické zahradě jako vzpomínka na otevření zahrady šow-en konaly poprvé dny „Japonské kultury“. Představovaly hlavně ukázky z japonské kultury ale například i japonské kuchyně.

V červnu se zahrada stala dějištěm folklórního festivalu. Byla sem umístěna jedna ze scén festivalu, kde zatančily i taneční skupiny ze Zimbabwe.

Na sklonku června přibylo v zoologické zahradě osm pískovcových soch představujících varana, sklípkanu, kudlanku, pelikána, páva, tygra, ptáka a akvária. Vytvořeny byly při konání prvního kamenosochařského sympózia ve spolupráci se Soukromou střední umělecko-průmyslovou školou Zámeček v Plzni. Každá socha bude mít v zahradě své místo.

²⁵³ VOBRUBA Martin. Nejvýznamnější události v roce 2005. In *Výroční zprávy Zoologické a botanické zahrady města Plzně 2005*, Plzeň: Zoologická a botanická zahrada města Plzně, 2006, s. 4-9.

Známost tvář Terezy Maxové mohli vidět návštěvníci druhou červnovou sobotu. Uskutečnil se zde druhý ročník jejího charitativního projektu „Život rozkvétá dětem“. U tropického pavilonu byl postaven jarmark, kde děti prodávaly své vlastní výrobky.

V září byl statek Lüftnerka doslova plný jiřin. Nemám na mysli nositelky dívčího jména, ale květiny. Vystavoval zde opět Vlastimil Hucl, ale i další přední pěstitelé, těchto obdivuhodných květin. Návštěvníci si mohli prohlédnout na 150 druhů jiřin různých barev a květenství.

Ve dnech 10.-11. září proběhl také v areálu statku „Festival řemesel k užítku i potěšení“. Bylo zde k vidění nepřehledné množství starých řemesel. Veleúspěšná byla například kuchyň našich prababiček, kde napekli přes 900 malých koláčků, 11 plechů velkých koláčů, a vdolků i bramboráků usmažili přes tisíc kusů.

Novinkou, která má vést k posílení a propagaci environmentální výchovy, je školní výuková pernamentka. Pro školy, které se rozhodnou ji koupit, jsou připraveny i úplně nové výukové programy. Odborný výklad poskytují jak pracovníci zahrady, tak žáci katedry biologie FPE ZČU.

Mezi velmi tragické události v historii zoo se zařadí i požár dřevěné stáje kopytníků, který vypukl koncem října. Bohužel při něm uhynulo celé stádo antilopy jelení, celkem 16 kusů zvířat. Zůstal pouze mladý samec, který byl umístěn v jiné stáji. Tato událost odstartovala novou výstavbu stájí pro africké kopytníky²⁵⁴.

Každoročně pořádaná expedice se tentokrát konala do Turecka ve dnech 8.-30. dubna. Turecko bylo vybráno proto, že flóra a fauna, která se zde vyskytuje, zasahuje do tří zoogeografických oblastí (palearktické, orientální a etiopské). Z této části světa chybí v plzeňské zoo zástupci zejména bezobratlých živočichů. Expedice se zúčastnilo pět osob ze ZOO Plzeň, mimo jiné kurátor plazů a bezobratlých MVDr. Vítězslav Honsa a ing. Jiří Trávníček. Expedice zdokumentovala život bezobratlých ve 22 tureckých lokalitách a do expozice Akva-tera dovezla zajímavé zástupce bezobratlých živočichů²⁵⁵.

²⁵⁴ Hykeš, František. *11 šťastných let Zoologické a botanické zahrady města Plzně*. Plzeň: Nava, 2010, s. 120. ISBN 978-80-7211-368-2.

²⁵⁵ TRÁVNÍČEK, Jiří. Expedice Turecko 2005. In *Výroční zprávy Zoologické a botanické zahrady města Plzně 2005*, Plzeň: Zoologická a botanická zahrada města Plzně, 2006, s. 76-79.

10.14. Přírůstky zoo v roce 2005

Nejvýznamnějším přírůstkem v roce 2005 jsou dvě mláďata tygra usurijského. Dvě samičky se narodily 30. května a obě se měly čile k světu. Jejich matka Tsamara se o ně pečlivě stará. Dne 21. června byla tygří mláďata pokřtěna jmény Bella a Berry. Naposledy se tygři v plzeňské zoo narodili před dvaceti lety.

Dalším skvělým chovatelským úspěchem je rozmnožení vzácného druhu varana (*Varanus beccari*).

Poprvé v historii se povedl odchov arry vojenského.

Zajímavými přírůstkami do chovů plazů v plzeňské zoo jsou tři páry chameleóna obrovského nebo pár málo chované užovky čínské.

Mezi ptáky přibýlo několik nových druhů. Například husa labutí ze ZOO Ostrava, vzácné husy Rossovy se Severní Ameriky a kardinálové červení. Poprvé byla odchována mláďata u křepelů korunkatých a frankolínů obecných, holuba dvoubarevného či bulbula černohlavého.

Ze skupiny malých savců jsou v Plzni poprvé chovaní vakoplšící létaví.

Poprvé se podařilo odchovat klokana druhu parma. Kriticky ohrožený druh kaloně zlatého odchoval pět mláďat. Dvě mláďata se narodila i kombám garnettovým, které rozmnožuje zoologická zahrada v Plzni jako jediná na světě.

V novém výběhu asijské expozice přibyl nový druh, syslů dlouhoocasých. Novým obyvatelem Zoo je i dosud nepopsaný druh bodlinek z Keni, které přivezl Dr. David Modrý. Cenný byl i pár rypoše stříbřitého, který bohužel uhynul.

V madagaskarském pavilónu se poprvé vylíhnuly želvy pavoučí, gekoni (*Blaesodactylus sakalava*), 2 felsumy Stadingovy a další zajímavá zvířata.

Mezi nové přírůstky u primátů patří mláďata kosmana bělovouseho, tamarína sedlového, žlutorukého. Dále se povedlo rozmnožit makaka lvího, guerézu angolskou, či šimpanze učenlivého, jehož mládě ale zemřelo.

Rozmnožil se také pásovec štětinatý, jehož mládě se stalo významným přírůstkem.

Z kopytníků se poprvé povedlo rozmnožit osla domácího, zebra chapmanovu, lamu huanako, muntžaka malého, vodušku lečve a další.

Mezi kočkovité šelmy přibyl samec vlka hřivnatého a také rok stará samice ocelota velkého. Ta by měla udržet chov ocelotů v plzeňské zoo. Vlk evropský odchoval tři štěňata. Do páru k samici psa ušatého přibyl samec ze Zoo Dvůr Králové nad Labem²⁵⁶.

AKVA TERA – světová výstava sklípkanů

Výroční zpráva zoologické a botanické zahrady popisuje celou výstavu: „Dne 21. ledna 2005 byla zahájena v AKVA-TERA na Palackého třídě „Světová výstava sklípkanů“. Proč právě světová? Jak je nám známo, nebylo nikde veřejně vystavováno tolik druhů sklípkanů pohromadě. Zahajovalo se na sto druhích. Výstava měla za cíl ukázat návštěvníkovi druhy sklípkanů z různých oblastí světa. Monografické rozdíl mezi nimi a přiblížit způsob jejich života. Sklípkaní se ukázali jako velmi populární a jejich atraktivita přilákala velké množství návštěvníků. To nás zavazovalo k rozšiřování vystavovaných druhů... Jistě zajímaví jsou pro návštěvníky sklípkaní *Brachypelma boehmei*, *Chromatopelma cyanopubescens*, *Avicularia versicolor*, kteří jsou nejbarevnější a největší *Theraphosa blondi*. Oproti tomu odborníky lákají naše nevzácnější druhy, což jsou všechny druhy z expedic do Chile a Kostariky.

Do konce roku se nám podařilo docílit velmi slušného genofondu. Na konci roku jsme měli na 176 druhů, z čehož je 154 druhů majetkem zoo a zbytek zapůjčené exponáty.

Ač se původně plánovalo, že výstava potrvá do konce roku 2005, tak pro poměrně velký návštěvnícký zájem, jsem se rozhodli vřadit sklípkaný v podstatě jako stálou expozici AKVA-TERA²⁵⁷.

10. 15. Významné události ZOO v roce 2006

Rok 2006 je rokem jubilejním ze všech stran. Zoologická zahrada v Plzni slaví 80. let od svého založení. Botanická zahrada má 45. narozeniny a 25 let uplynulo od doby, kdy se tyto dvě zahrady sloučily v jednu.

²⁵⁶ HONSA, Vítězslav at al. Zoologické oddělení v roce 2005. In *Výroční zprávy Zoologické a botanické zahrady města Plzně 200*, Plzeň: Zoologická a botanická zahrada města Plzně, 2006, s. 18-35.

²⁵⁷ Tamtéž.

Dne 6. září se slavily nejen narozeniny, ale také se otevíraly nové expozice v rámci zoogeografické oblasti Severní a Jižní Ameriky. František Hykeš o nových expozicích píše: „*V září otevřené zoo-botanické expozice Jižní a Severní Ameriky představují svým pojetím mezi ostatními expozicemi plzeňské zoologické a botanické zahrady absolutní novum. A to hned z několika hledisek. Botanické zahrady jsou plnohodnotnou součástí zoologické expozice s vysokou vypovídající schopností o flóře daných kontinentů i jejího využití ve prospěch jejich obyvatel. Základní informace, obsažené na jmenovkách představujících zde chovaná zvířata a umístěných u nejpozoruhodnějších rostlinných zástupců oblasti, doplňují globálnější údaje na čtyřech velkoformátových naučných tabulích. Informace se neomezují pouze na svět zvířat a rostlin, ale vypovídají i o světě lidí, kteří charakteristický kolorit jednotlivých částí Ameriky dotvářejí*“²⁵⁸.

V červnu byl otevřen sibiřský ptačí srub, s ním sousedící orlí voliéra a zemní svišťárium. Zahájeny byly i nové rekonstrukce a výstavby. Na statku Lüftnerka se začalo budovat středisko ekologické výchovy a staročeská restaurace, zahájila se poslední etapa výstavby Madagaskarského pavilónu. Postupně vznikal nový pavilón afrických kopytníků a euroasijské nokturnárium. V tomto roce byla opět překonána maximální dosavadní návštěvnost počtem 335 000 návštěvníků²⁵⁹.

Výroční založení zoologické zahrady se oslavovalo již v březnu na reprezentačním plesu Zoologické a botanické zahrady města Plzně v Měšťanské Besedě. Prodávaly se zde cihličky v hodnotě 50 Kč. Výtěžek z této akce je určen pro nově budované stáje afrických kopytníků.

Dinopark se může pochlubit druhohorním stromem tzv. volení vznešenou, která byla doposud k vidění pouze na dvou místech v České republice.

Od května jsou barevně označeny jmenovky u expozic i geografické členění jednotlivých oblastí. Návštěvníci se tak mohou lépe orientovat.

²⁵⁸ . Hykeš, František. *11 šťastných let Zoologické a botanické zahrady města Plzně*. Plzeň: Nava, 2010, s. 120. ISBN 978-80-7211-368-2.

²⁵⁹ TRÁVNÍČEK, Jiří. Úvodní slovo ředitele. In *Výroční zprávy Zoologické a botanické zahrady města Plzně 2006*, Plzeň: Zoologická a botanická zahrada města Plzně, 2007, s. 4.

VOBRUBA Martin. Nejvýznamnější události v roce 2006. In *Výroční zprávy Zoologické a botanické zahrady města Plzně 2006*, Plzeň: Zoologická a botanická zahrada města Plzně, 2007, s. 6-15.

První peníze, které zoologická a botanická zahrada získala z evropských fondů, byly použity na vybudování nového parkoviště před budovou Amfiteátru. Stavba probíhala od května do srpna 2006, pod rukama pracovníků firmy Strabag a.s..

Další dotace s evropských strukturálních fondů, určených na rozvoj cestovního ruchu v Plzeňském kraji, získala zahrada k účelům své propagace. Částka 3 000 000 Kč umožnila zahájit nevídanou reklamní kampaň.

Lüftnerka v letošním roce hostila od 17. do 21. května sympozium kovářů a podkovářů z celé ČR. Některé jejich výrobky se staly součástí umělecké výzdoby zoologické zahrady. Od června do konce října nabízí zoo pro své návštěvníky ukázky sokolnictví pod vedením pana Milana Záleše. Kolekce jeho dravců čítá na 40 ptáků. Nejpozoruhodnější mezi nimi jsou orli královští, kamčatští a mořští. Ukázky sokolnictví probíhají v prostorách amfiteátru dvakrát denně.

Dalším lákadlem je možnost svézt se do ZOO vláčkem. Svou první jízdu odjel vláček z náměstí Republiky, až ke vchodu do zahrady dne 15. června. Tři vagónky pomalované zvířaty, každý pro dvanáct lidí, často nemohou všechny zájemce o jízdu uspokojit.

Dne 11. srpna opouští zoologickou zahradu tygr ussurijský „Mauglí“. Cestuje směrem do ZOO Praha, která se stane jeho stálým domovem.

K 80. výročí založení zoo v Plzni vychází první kniha o její historii pod názvem „80 let plzeňské ZOO“. Jejím autorem je pan Mgr. Martin Vobruba.

Výstava jiřinek byla tento rok konána na statku Lüftnerka v rámci výstav, pořádaných celostátní organizací pěstitelů jiřin a mečíků DAGLA. Nejznámějším pěstitelem byl Svatopluk Masopust ze Lnář. Do hobby magazínu „Dobrá rada nad zlato“ přijela točit reportáž z této výstavy i Česká televize s herečkou Jiřinou Bohdalovou.

V zoologické a botanické zahradě si mohou návštěvníci nové projít environmentálně zaměřenou trasu. Tvoří ji informační tabule zaměřené na různá problémová témata. například o plameňácích, včelách aj.

Úctyhodný příspěvek ve výši 455 000 Kč dostal od plzeňských pivovářečnicků projekt plzeňské zoologické a botanické zahrady „Český rok na vsi – oživlý statek Lüftnerka“.

V prosinci 2006 se uskutečnila na půdě zoo Plzeň a sněmovního sálu plzeňské radnice, Odborná konference pro pedagogické pracovníky na téma „Podíl zoologických zahrad při environmentální výchově a osvětě dětí a mladé generace. Byla prvním svého druhu a

funkce pořadatele se ujala Zoologická a botanická zahrada města Plzně ve spolupráci s Ministerstvem životního prostředí ČR²⁶⁰.

10. 16. Přírůstky ZOO v roce 2006

Významné odchovy u studenokrevných živočichů se uskutečnily hned u dvou druhů varanů.

Prvním druhem, který odchoval v roce 2006 devět mlád'at je stromový varan černý. Neméně významný je odchov dvou mlád'at varana modrého, který byl zaznamenán poprvé v ČR. Počátkem roku zemřela na poškození vaječníku, samice varana komodského.

U hadů je nejvýznamnějším odchovem devět mlád'ata krajty zelené.

Akva-tera nabídla návštěvníkům v sezóně tři výstavy, s tématy: „Mlád'ata, aneb i toto bylo vajíčko“, „Obojživelníci Afriky“ a „Expedice Uzbekistán“.

V rámci poznávání a získávání nových studenokrevných živočichů, proběhla v roce 2006 expedice do Uzbekistánu a národních parků Portugalska.

Do kategorie ptáků, chovaných v plzeňské zoo nově přibyl pár tinam inambu od soukromého chovatele z Belgie.

Poprvé v historii zoo vyvedla své mlád'ata husy kuří, křepelky černoprsé, jeřáb královský a výr africký.

Pro novou sibiřskou expozici byla od zoo Innsbruck darována samice jeřábka lesního. Do australské expozice přibyla nově čejka laločnatá. Dalším novým druhem, který je možno v zoologické zahradě vidět, je pár výřečků malých.

V rámci EEP získala Plzeň samce holuba růžového ze ZOO Antverpy a samici hrdličky sokolské ze ZOO Arnhem.

V říši ptáků je velmi cenný prvoodchov sojkovců chocholatých a timálií černohlavých.

K novým malým savcům v plzeňské zoologické zahradě přibyli z Madagaskaru dovezení bodlíni bezocasí a bodlín páskovaný. Obnoven byl chov ježků ušatých.

²⁶⁰ VOBRUBA Martin. Nejvýznamnější události v roce 2006. In *Výroční zprávy Zoologické a botanické zahrady města Plzně 2006*, Plzeň: Zoologická a botanická zahrada města Plzně, 2007, s. 6-15.

Z prostorových důvodů byl omezen chov drobných hlodavců. Chov, který přetrval, se bude specializovat na druhy žijící v Africe a na Blízkém východě, které jsou kriticky ohroženy.

Poprvé bylo odchováno hned několik druhů. Například tarbíkomyš Merriamova, myš travní, pískomilové pouštní aj.

Z kriticky ohrožených druhů v expozici Madagaskar se podařilo odchovat štikovce (*Pachypanchax sakaramyl*) či ohrožený druh cichlid (*ptychochromis oligacanthus*).

Mezi nejvýznamnější přírůstky patří mládě tamarína vousatého, poprvé úspěšně odchované v historii zoo Plzeň. První mládě vyvedly i mirikiny bolivijské.

V chovu kopytníků došlo v roce 2006 k nemalým změnám. Jednalo se zejména o redukci a přesuny zvířata v rámci zoo i do jiných chovných zařízení. Do nově vzniklých expozic, se umístili goralové tmaví, lama huanako, nandu pampový a nový společný prostor obývají kapybary.

Nemilou událostí byl úhynem srnčíka korejského, kterého chovala plzeňská zoologická zahrada jako jediná v celé Evropě. Uhynul i pudu jižní, chovaný v rámci EEP.

Mezi úspěšné odchovy patří rozmnožení ovce aljašské, k němuž došlo poprvé v historii zoo nebo odchov zubra.

Plzeňská zoologická zahrada se také zapojila do reintrodukce přimorožců šavlorohých do volné přírody, v tomto případě do národního parku Dghoumes v Tunisku.

V sekci šelem odchovala poprvé přirozeně svá mláďata liška kapská. Bohužel samice na podzim uhynula a stejně tak jako uhynuly i samice kočky bažinné a krátkouché.

Úspěchem bylo narození samečka ocelota velkého, který dostal jméno Mino.

Medvědice Mišta musela kvůli konfliktům s medvědicí Eliškou opustit zoo a přesunout se do hradního příkopu hradu Točnick. Stěhoval se také samec levharta sněžného „Makan“ do zoo Ústí nad Labem a samec levharta čínského byl zapůjčen do zoo Liberec.

Čeled' lasicovitých rozšířil skunk pruhovaný. Po šestileté přestávce se narodila a úspěšně odchovala tři mláďata vlka hřivnatého²⁶¹.

²⁶¹ KONÁŠ, Jan at al. Zoologické oddělení v roce 2006. In *Výroční zprávy Zoologické a botanické zahrady města Plzně 2006*, Plzeň: Zoologická a botanická zahrada města Plzně, 2007, s. 22-48.

10. 17. Významné události ZOO v roce 2007

Rok 2007 opět přináší rekordní návštěvnost do plzeňské zoo. Číslo 402 000 návštěvníků za rok vypovídá samo o sobě o tom, že zahrada má co ukázat. V žebříčku agentury CzechTurism se stává desátým nejnavštěvovanějším turistickým cílem v ČR²⁶².

Dne 13. února je slavnostně otevřeno Environmentální centrum Lüftnerka. Tvoří ho velký přednáškový sál a dvě specializované učebny, vybavené moderní audiovizuální technikou. Určený je především pro výuku dětí a studentů.

Vydařený byl i další ročník konání masopustu. Zúčastnil se ho rekordní počet masek, které své putování zakončily na náměstí Republiky, symbolickým převzetím klíčů od města Plzně, z rukou primátora Ing. Pavla Rödla.

Návštěva televizního štábu ČT 1 zavítala do plzeňské zoo, kvůli natáčení prvního dílu pořadu „O zvířatech a lidech“. Nejvíce času strávil štáb u expozice varanů komodských.

Výstava, která souvisela s kampaní Evropské unie zoologických zahrad a akvárií ve prospěch ohrožených nosorožců, proběhla od poloviny února do poloviny dubna se výstavní síni Paletka. Pod názvem „Nosorožci malovaní srdcem“, zde byly vystaveny práce z více než třiceti škol z ČR, SR a Německa.

Tradiční Velikonoce probíhaly v rámci projektu Rok na vsi. Zahájeny byly na Zelený čtvrtek „rajráním“ na plzeňském náměstí.

Dne 15. dubna přišlo na svět 400. mládě želvy ostruhaté, vedené na seznamu CITES²⁶³. Želva ostruhatá se stala živočichem, který dal zoologické zahradě v Plzni nejvíce mláďat od jednoho druhu v její historii.

Sdružení přátel zoologické a botanické zahrady města Plzně IRIS pořádalo oslavy Dne Země. Při této příležitosti byla vyhodnocena soutěž školních dětí a jejich rodin ve sběru hliníku, ve které mezi sebou soupeřila města Plzeň, Horšovský Týn, Domažlice a Tachov.

Obě mladé tygřice Bella a Berry musely opustit svůj domov a vydaly se vytvořit další chovné páry. Berry koncem dubna odjela do Zoo Curych, kde bohužel při páření se samcem zemřela. Její sestra Bella odjela začátkem května do Zoo v Lipsku, kde na ni čekal tříletý samec Tomak.

²⁶² TRÁVNÍČEK, Jiří. Úvodní slovo ředitele. In *Výroční zprávy Zoologické a botanické zahrady města Plzně 2007*, Plzeň: Zoologická a botanická zahrada města Plzně, 2008, s. 4.

²⁶³ Mezinárodní konvence o obchodování s živočichy ohroženými vyhoubením

Nová restaurace vznikla na statku Lüftnerka a ukončila tak stavební činnost na budovách statku. Za 3 900 000 Kč vznikla kuchyň, zázemí pro hosty (venkovní i vnitřní) a další potřebné vybavení.

V roce 2007 proběhlo na půdě zoologické zahrady další sochařské sympózium žáků Soukromé střední umělecko-průmyslové školy Zámeček. Během sympózia vzniklo osm pískovcových soch, které v budoucnu ozdobily okolí pavilónu afrických kopytníků a přírody Madagaskaru.

Květy karafiátů rozzářily prostory zahrady v polovině června. Představil je zde v rámci Mezinárodního roku hvozdíků pěstitel těchto květin Peter Pošefka.

Příběh druhohorního gigantosaura, vypráví film v novém 3D kině, který lze shlédnout v rámci návštěvy Dinoparku.

Nová samice lva berberského přijela do Plzně 11. června. Tato lví krásna žila do té doby v Zoo v Neuwiedu a vystřídala původní lvici Zuoinu, která bohužel nepřivedla na svět žádného potomka a byla přemístěna do francouzského Montpellieru.

Již tradiční výstava jiřinek byla spojena s osobnostmi Bedřicha Smetany a Boženy Němcové, kteří ve svém životě oslavovali tyto květiny. Ztvárnili je plzeňský výtvarník a pedagog Karel Švuger s manželkou Kateřinou.

Nová expozice želv „Želví archa“ vznikla v prostorách uvolněných po aligátorech čínských v tropickém pavilonu. Soustředí se zde suchozemské i vodní druhy želv z jihovýchodní Asie. Mnoho z těchto druhů, jsou ohrožené vyhoubením nebo se vyskytují pouze na farmách. Jejich žalostné stavy zapříčinil úbytek přirozeného biotopu a lov pro čínský želví trh. Jedním z cílů při vytváření této expozice bylo upozornění na tyto skutečnosti.

Přichází slavný den 24. září 2007 je otevřen „Dům afrických kopytníků“. Je unikátní tím, že je prvním pavilonem postaveným na zelené louce. Jeho otevření se zúčastnily i dcery Ing. Josefa Vágnera, zakladatele safari v zoo Dvůr Králové. Právě jeho přínos pro plzeňskou zoo, Dům afrických kopytníků, připomíná.

Rok 2007 vyhlásila Evropská asociace zoo a akvárií Rokem pomoci přírodě ostrova Madagaskaru. Plzeňská zoologická a botanická zahrada se k tomuto témaru velmi výrazně připojila. Prvním krokem bylo vydání knihy Ing. Tomáše Peše a Jaroslava Vogeltanze „Madagaskar“. Tato krásně barevná kniha předkládá čtenářům především fotografie madagaskarské přírody, ale i zvířat a rostlin, které se nacházejí v expozicích i zázemí

plzeňské zoo. Vrcholem pro rok pomoci Madagaskaru, bylo otevření nového pavilonu „Madagaskar“. Od 13. listopadu tak mohou návštěvníci vidět přírodní bohatství tohoto unikátního ostrova.

Tygřice Tsamara má nového partnera. Je jím sedmiletý samec Uchi, jehož matka žila ve volné přírodě. Je to cenný samec, který doposud žil v nizozemském Rhene.

V novém environmentálním centru na Lüftnerce se v prosinci uskutečnila druhá konference pro pedagogické pracovníky, která měla podpořit projektové vyučování se zaměřením na přírodu.

Asi dva a půl miliónu získala zoologická zahrada z evropských strukturálních fondů na svoji propagaci v roce 2007. Díky této štědré částce vznikl tištěný průvodce pro expozici Akva-tera a také botanickou zahradu. Hlavní část prostředků byla profinancována ve dvou DVD filmech. První z nich je určený zejména pro české návštěvníky zahrady a představuje jakousi komentovanou procházku po zoologické a botanické zahradě. Ten druhý je určen zahraničním turistům, protože je doprovázen anglickými a německými titulky. Zachycuje proměny a atmosféru zahrady od jara do podzimu.

Kromě těchto počinů byly peníze použity na úpravu webových stránek či historicky první návštěvnický průzkum²⁶⁴.

10. 18. Přírůstky ZOO v roce 2007

Významných přírůstků byl v roce 2007 opět dostatek. Mezi ty nejvýznamnější patří odchov druhu želvy egyptské, kterou doposud v ČR odchovali pouze v Zoo Brno. Poprvé se také podařil přirozený odchov arry vojenského. U hrdliček sokorských a holubů růžových, kteří už vymizeli z volné přírody, se podařilo odchovat hned několik mláďat. Jako první v ČR chová plzeňská zoo mangusty tmavé.

Do nového pavilónu afrických kopytníků byl poprvé v historii získán buvolec běločelý. Do tropického pavilónu přišel místo aligátorů čínských jiný chovatelsky méně náročný druh krokodýla siamského.

²⁶⁴ Hykeš, František. *11 šťastných let Zoologické a botanické zahrady města Plzně*. Plzeň: Nava, 2010, s. 120. ISBN 978-80-7211-368-2.

Na úseku studenokrevných živočichů je největším úspěchem odchov varana (*Varanus boehmei*), kterého se podařilo odchovat poprvé v historii zoo. Množily se i další druhy stromových varanů.

Velké ztráty zaznamenal chov sklípkanů, který postihla blíže neurčená choroba, a tak vzácné sbírky Akva-tera výrazně prořídly.

Mezi nové druhy, které obohatily druhy ptáků, patří volavka rusohlavá, ibis hnědý, husice orinocká a kachna bronzokřídlá. Poprvé v ČR se vylíhlo mládě nesytů afrických.

Uměle se podařilo poprvé odchovat mládě křepeličky supí. Poprvé v historii zoologické zahrady se objevuje na seznamu chovaných zvířat stepokur kirgizský a hnědobřichý.

Dalšími druhy, které byly zapojeny do reintrodukce do volné přírody, bylo šest mláďat sovy pálené, vypuštěné na Českomoravské vrchovině a čtyři samičky sýčka obecného, které byly vypuštěny do CHKO Poodří.

Kategorii pěvců v plzeňské zoo rozšířily poprvé rozmnožené panenky hnědoprsé a kystráček modrolící.

Nové druhy malých savců byly přivezeny pro nové expozice. Patří mezi ně sysli páskovaní, a křečci skákaví, jeden z nejvíce ohrožených druhů hlodavců na Madagaskaru.

Rozmnožil se vyhubením ohrožený pískomil arabský. Úspěšný byl i odchov u myší malookých, krys velkých, pískomilů malých, andersonových a perských.

Naopak uhynul poslední exemplář morčete lasicovitého a existuje oprávněná obava že jde o poslední exemplář v celé Evropě.

Chov primátu přišel, deponací lori ryšavých do Ostravy a úhynem outloňů malých, o další dva druhy. Odchovat potomky se podařilo téměř všem chovaným druhům opic. Největší ztrátou je úhyn samce gueréz Tima. U tohoto vzácného poddruhu je velmi náročné sehnat nepřibuzného samce do chovaného páru. Trápení také přineslo uhynutí malé šimpanzice, o kterou se matka „Maryška“ odmítla starat a způsobila jí smrtelná zranění.

Hezkým a cenným přírůstkem byla samička ocelota velkého a mládě rysa červeného, poprvé odchovaného v Plzni.

K novým druhům šelem, chovaných plzeňskou zoologickou zahradou se zařadily mangusta jižní a mangusta tmavá. Naopak byl ukončen chov mangust žíhaných²⁶⁵.

²⁶⁵ BEZDĚKOVÁ, Jana at al. Zoologické oddělení v roce 2007. In *Výroční zprávy Zoologické a botanické zahrady města Plzně 2007*, Plzeň: Zoologická a botanická zahrada města Plzně, 2008, s. 24-49.

Madagaskarský pavilón

Madagaskarský pavilón upoutá návštěvníky více než padesáti druhy živočichů všech skupin. K jeho obyvatelům se konkrétně vyjadřuje výroční zpráva z roku 2007: „*K obyvatelům madagaskarského pavilónu patří samičky vari černobílého, vari červený, dva samci lemura rudočelého (dovezeni ze zoo Jihlava). V noční části žijí dva druhy poloopice, maki trpasličí a tlustoocasý. Pro oba vede Ing. Peš plemenné knihy (ESB). Dále jsou zde umístěni zástupci letounů – kaloni zlatí z ostrova Rodriguez a ohrožený křeček skákavý. Šelmy zastupuje galidie tenkopruhá. Posledními savci v nokturnáriu jsou bodáni, hmyzožraví endemiti – bodlín Telfairův, bezocasý a ježkovitý. Svět ptáků prezentují papoušci vasa velký a malý či křepelka madagaskarská. Výrazné zástupce mají v pavilónu plazi: želva paprscitá, několik druhů chameleónů, leguáni, gekoni a felmuzy, ještěrkovci či ještěři ploskorepové. V noční části žijí i dva druhy madagaskarských hroznýšů, obrovští syčiví švábi či pavouk rodu *Nephila*. Endemické rybky obývají nasvícené akvárium“²⁶⁶. Pavilón je zasvěcený památce Geralda Durrella, který se zasloužil o popularizaci problematiky ojedinělé madagaskarské přírody.*

10. 19. Významné události ZOO v roce 2008

Rok 2008 představuje další veleúspěšný rok, kdy byly odchovány vzácné druhy zvířat, otevřeny nové pavilóny a zahájena stavba dalších. Také byla překonána dosavadní návštěvnost a vytvořen nový rekord s číslem přes 405 000 návštěvníků za rok²⁶⁷.

V tomto roce přichází Evropská asociace zoo a akvárií (EAZA) s novou kampaní pro záchranu obojživelníků. Plzeňská zoologická zahrada nezůstává vůči této výzvě lhostejná a aktivně se do kampaně zapojuje. Na prvomájové akci „May day“, představují

²⁶⁶ BEZDĚKOVÁ, Jana at al. Zoologické oddělení v roce 2007. In *Výroční zprávy Zoologické a botanické zahrady města Plzně 2007*, Plzeň: Zoologická a botanická zahrada města Plzně, 2008, s. 24-49.

²⁶⁷ TRÁVNÍČEK, Jiří. Úvodní slovo ředitele. In *Výroční zprávy Zoologické a botanické zahrady města Plzně 2008*, Plzeň: Zoologická a botanická zahrada města Plzně, 2009, s. 4.

zainteresované školy svoji projekty, týkající se problematiky obojživelníků, a také nabízejí své rukodělné výrobky.

Vzdělávací funkci v oblasti života obojživelníků vykonávají drobná jezírka a akvária (v blízkosti výběhů zubrů), kde mohou návštěvníci shlédnout jejich život od vajíček přes pulce až po dospělé jedince.

Tématikou žabí kampaně se zabývala i táborová hra příměstského tábora „Deset dnů s kamarády ze zoo“. Ten se pro velký zájem dětí konal ve dvou bžících.

Plzeňská zahrada nepřestává svým obdivovatelům a návštěvníkům nabízet nové a nové živočišné a rostlinné druhy. Zcela novou expozici představuje 10. března otevřený pavilón Sonorské pouště. Postupně vznikl z nevyhovující staré stáje v geografickém celku Severní Amerika. Obraz pouště a Skalistých hor, dokresluje vhodně zvolená flóra. Najdeme zde i jednoho z nejjedovatějších ještěřů světa korovce. Ze zástupců ptáků, zde můžeme spatřit například kukačku kohoutí a turaka červenokorunkatého a fialového aj. Náklady na vybudování tohoto pavilónu činily 3 000 000 Kč a podílel se na nich Plzeňský kraj, město Plzeň, Nadace ČEZ a menším obnosem samotná zoologická a botanická zahrada.

V roce 2008 byla úspěšně dokončena horní část expozičního celku Severní Ameriky.

Cenné vzájemné kontakty byly získány v Egyptě s tamní káhirskou zoo, jejíž zástupci zavítali na oplátku i do plzeňské zoologické a botanické zahrady.

Další výlet zástupců zoo Plzeň vedl na mezinárodní sympóziu k ochraně sukulentů do Monaka. Zde předal pan Ing. Jiří Trávníček a Ing. Tomáš Peš princovi Albertovi II. jako symbol mezinárodní spolupráce v ochraně přírody, malý tassilský cypřiš.

Dne 29. září byla slavnostně otevřena nová unikátní expozice „Česká řeka“ pod statkem Lüftnerka.

Akva-tera na Palackého třídě zrekonstruovala jedno mořské akvárium a vytvořila novou expozici pro teju krokodýlovitou.

Svoji přednáškovou a výukovou činnost plnilo i Environmentální centrum. Z nabízených výukových programů byl největší zájem o témata Naše příroda, Savci a Cesta do Afriky. V rámci projektu „Výuka přírodopisu a environmentální výchovy v prostředí botanických zahrad“ vytvořila plzeňská zoologická a botanická zahrada pět výukových programů. Ty poté absolvovalo na 849 žáků ze 47 škol.

Podzim byl již tradičně spojen s výstavami. Tentokrát to byla výstava v Mázhauzu plzeňské radnice, která představovala historii ožívování tradic na statku Lüftnerka. Svě

fotografie zde vystavoval Miroslav Volf, Milan Pták a Jaroslav Vogelanz. Každý den výstavu doprovázely ukázky starých lidových řemesel a rukodělných činností.

S prosincem přišel nový začátek, zahájení největší investiční akce v celé historii plzeňské zoo. Na projekt afrických a asijských expozic, které razantně změní asi jednu třetinu současné plochy zoo, bylo získáno 135 000 Kč z Evropských fondů. Této zcela nové části zahrady, budou vévodit žirafy, nosorožci a hrošící liberijští. Vystaveno bude celkem 12 nových objektů. Tuto nevídanou akci slavnostně zahájili představitelé plzeňské politické scény 23. prosince 2008.

Ze slavných osobností navštívil zoologickou zahradu například návrhář Osmany Laffita, který se stal kmotrem nosálů červených a Jan Saudek, který s potěšením pokřtil nejlodnějšího samce želvy ostruhaté jménem Frey²⁶⁸.

10. 20. Přírůstky ZOO v roce 2008

Nejvíce obdivovanými mláďaty se v roce 2008 stal sameček a samička irbisů čili levhartů sněžných. Na svět je přivedla matka Jamile 8. května.

Chovatelským unikátem afrického pavilónu je odchov bulbula čárkovaného. Plzeňská zoologická zahrada je první v Evropě, komu se podařilo tohoto vzácného opeřence rozmnožit.

V expozici Akva-tera se symbolem ochrany přírody Madagaskaru staly malé parosničky madagaskarské „mramorované“. S rokem ochrany obojživelníků byla spojena i výstava tropických žab.

Z nových přírůstků v expozici Akva-tera jmenujeme, užovku pruhovanou, pralesní agamy, zajímavého leguánka (*Leiocephalus schreibersi*).

V kategorii ptáků se poprvé v plzeňské zoo rozmnožily volavky rusohlavé, kachny žlutozobé, křepelky křovinné a odchoval se také vzácný polák malý.

Mezi nové druhy se zařadil dovezený kladivouš africký, odchovaný v Zoo Dvůr Králové. Dalším nováčkem mezi hrabavými ptáky je křepel horský. Do chytaných asijských voliér se vrátí i kriticky ohrožený druh české fauny dytík úhorní.

²⁶⁸ Hykeš, František. *11 šťastných let Zoologické a botanické zahrady města Plzně*. Plzeň: Nava, 2010, s. 120. ISBN 978-80-7211-368-2.

Za úspěch se považuje i rozmnožení křepelek madagaskarských a poprvé také dytíka kapského

Z pěnkavovitých pěvců se poprvé rozmnožili čížci ohniví, endemité z Venezuely ohrožený vyhoubením.

Zastoupení malých savců v plzeňské zoo se rozrostlo o mnoho druhů. Přibyl kuskus severní, vakoveverky létavé a páskované. Nové jsou chováni i kaloni Wahlbergovi.

Velmi vzácný byl odchov veverek rudonohých a získání jihoasijského hlodouna malého.

Na úseku primátů se rozmnožili například lemuři kata. Jedna ze samic přivedla na svět zdravá a životaschopná dvojčata. Ze zoo Rotterdam byla dovezena samice lemura rákosového, která je majetkem vlády Madagaskaru a své místo dostala v zázemí nového pavilónu Madagaskar.

Poprvé chová zoo Plzeň lvíčka zlatohlavého.

Na úseku šelem došlo k ukončení chovu několika druhů zvířat. Patří mezi ně kočka amurská a bažinná. Deponováni byli ocelotí velcí a kočka arabská.

Zoo Plzeň naopak některé nové druhy získala. Byla mezi nimi liška šedohnědá, tchořík skvrnitý a zorily.

Lvice Lekysha porodila dvě samičky, ty bohužel po třech dnech uhynuly, vzhledem k tomu, že se jejich matce nevytvořil dostatek mateřského mléka²⁶⁹.

Česká řeka

Náměty pro vybudování expozice „Česká řeka“ vznikly již v roce 2000. Při tvorbě stavebního projektu se narazilo na několik problémů. Jedním bylo velké převýšení celé expozice, další úskalí představovala skutečnost, že celá východní terasa pod statkem Lüftnerka se v povodních v srpnu 2002 utrhla a zřítíla. Řešila se mimo jiné otázka umístění filtrace, krmného zázemí a karantény nebo odběru vody pro celou expozici. I přes všechny potíže se nakonec k projektu přistoupilo. Pro pana ředitele zoologické zahrady je tento projekt srdeční záležitostí a proto se k němu vyjadřuji v časopise IRIS těmito slovy: „*Na všech jedenáct akvárií bylo použito více než 300 kubíků betonu a 40 tun armovacího*

²⁶⁹ BEZDĚKOVÁ, Jolana at al. Zoologické oddělení v roce 2008. In *Výroční zprávy Zoologické a botanické zahrady města Plzně 2008*, Plzeň: Zoologická a botanická zahrada města Plzně, 2009, s. 21-55.

železa. Skla o tloušťce až 36 mm na ně bylo spotřebováno za téměř 2 000 000 Kč. S celým atypickým, mimořádně náročným a unikátním stavebním dílem se skvěle vyrovnala firma REKOS pana Václava Kepky. Českou řeku tvoří, jak již bylo zmíněno, 11 akvárií, sestavených podle jednotlivých rybích pásem. Výškový rozdíl mezi začátkem a koncem expozice je přibližně osm metrů. Tohoto převýšení jsme využili pro vytvoření potůčku, který akvária napájí a zároveň budí iluzi řeky Úhlavy. Naši zahradníci je osázeli originálními rostlinami a dřevinami pocházejícími z původních biotopů této řeky. ... Tím nejpodstatnějším v celé expozici jsou samozřejmě ryby. Návštěvníkům je jich představeno na 40 druhů. Naši zoologové poměrně složitým způsobem sháněli povolení k jejich odchytu a chovu. Stejně to bylo i u ostatních zvířat. Nakonec se jim to, s výjimkou perlorodky říční, podařilo, takže návštěvníci mohou spatřit tak vzácné exponáty jakými jsou např. střevle potoční, vranky obecné a mihule potoční. Nejzajímavější rybou v České řece je sumec Drahoš²⁷⁰.

Procházka expozic je pojata jako cesta po turistické stezce údolím řeky Úhlavy. Její součástí je i zajímavá část představující historii českého rybníkářství.

Celý projekt „Česká řeka“ přišel na 10 500 000 Kč. Sedm miliónu uvolnili poslanci ze státního rozpočtu, 900 000 město Plzeň a zbytek uhradila zoologická a botanická zahrada z vlastního rozpočtu²⁷¹.

10. 21. Významné události ZOO v roce 2009

Rok 2009 se nesl v duchu intenzivní výstavby asijských a afrických expozic a také hojně návštěvnosti, která se poslední den v roce zastavila na neuvěřitelném čísle 457 879 osob. Stále rozestavěná zůstává expozice „Život v podzemí – Křivoklátsko, Šumava“²⁷², na jejíž dokončení chybějí finanční prostředky. Zástupci živočišných druhů tvoří v zoologické zahradě 1 280 taxonů ve více než 6 200 jedincích. Nejhojněji jsou zastoupeni ptáci (457 druhů), následují je plazi (240 druhů) a savci (228 druhů). Z toho je 33 živočišných druhů

²⁷⁰ Česká řeka. *IRIS*, 2008, roč. 6., č.3, s 5.

²⁷¹ Hykeš, Františka, 11 šťastných let Zoologické a botanické zahrady města Plzně. Plzeň, Nava, 2010, s.85-89. ISBN 978-80-7211-368-2.

²⁷² Viz textová příloha č.5.

zapojeno do záchranného programu EEP, pro 41 je vedena plemenná kniha a pro 4 druhy Mezinárodní plemenná kniha ISB.

Sdružení IRIS ve spolupráci se zoologickou a botanickou zahradou rozšířilo nabídku dětských táborů o další, konaný o jarních prázdninách na statku Lüftnerka. Další akcí sdružení IRIS byla oslava Dne Země. Hlavní součástí oslav bylo založení genového ovocného sadu v Plzni-Liticích. Studenti střední průmyslové školy dopravní, se zaměřením na studium ekologie, zde vysadili prvních 10 hrušní a 20 jabloní.

K propagaci plzeňské zoo přispěly další dvě knihy vydané v roce 2009. První s názvem „Dodo byl jen první“ je jakýmsi průvodcem po zajímavostech plzeňské zoologické zahrady a napsal jí František Hykeš ve spolupráci s fotografem Jaroslavem Vogeltanzem. Druhá kniha „Ohnisko biodiverzity v srdci Evropy“ je dílem autorského dua Ing. Tomáše Peše a Jaroslava Vogeltanze. Název knihy říká, že zoologická zahrada je srdcem biodiverzity ve střední Evropě a zdůvodnit se to dává tím, že chová po zoo v Berlíně nejvíce živočišných taxonů v celé Evropě.

Již podruhé hostila plzeňská zoo mezinárodní setkání specialistů na malé šelmy a malé savce TAG. Setkání s hojným počtem účastníků proběhlo v polovině dubna.

Při vítání léta v zoologické a botanické zahradě byla zvolena první „Květinová dívka“. První titul získala třináctiletá Patricie Šlaufová z Plzně.

Letní měsíce obohatila včelařská výstava, která probíhala od 20. srpna do 20. září a byla připravena ve spolupráci se včelařskou organizací v Chudenicích na Klatovsku.

Na výstavbu voliéry pro kondory havranovité byla uspořádána mimořádná sbírka pod názvem El kondor. Lidé mohli od poloviny září přispívat z oběhu vyřazenými padesátihaléřovými mincemi. Nejvíce jich shromáždili občané Staňkova a jeho okolí s pomocí horšovskotýnska, kteří odevzdali 10 113 padesátníků. Celkem bylo při akci „El kondor“ vybráno 89 556,50 Kč.

Dne 7. září se za účasti významných politiků otevřela další rekonstruovaná část arboreta. Představuje ji zahrada asijského typu, vybudována v duchu setkávání různých kultur a filosofí. V několika pavilóncích zde žije na 70 druhů ptáků a malých savců. Mezi skvosty této expozice patří jeřáb bělošijí.

Na další oblastní výstavě jiřinek představil pěstitel a šlechtitel těchto rostlin nový druh „Lüftnerak“, který vyšlechtil již v roce 2007 jako poctu tomuto jedinečnému místu.

V září ožil statek Lüftnerka v duchu starých řemesel. Mimo jiné mohli návštěvníci ochutnat tradiční staročeská jídla, jako byla zelňačka, kuře s jahelníkem nebo žahour (borůvková omáčka s tvarohovými knedlíčky). Jako nápoj mohli zvolit cikorkové kafe či teplou medovinu.

Při svatováclavském programu u medvědího výběhu, byli hvězdami programu nejen medvědi, ale i tvůrce zvířecích večerníčků, Václav Chaloupek. Medvědi se zde pomalu loučí s návštěvníky a ukládají se do zimního spánku.

Do sběru žaludů, organizovaného McDonald's Plzeň, se zapojilo 11 škol. Nasbírali neuvěřitelných 3 142 kg těchto plodů, které jsou určeny především zubrům. První místo ve sběru získala ZŠ Nýřany.

Umělecky obohatil zahradu nový kovový model mravence v nadživotní velikosti od německého sochaře Haralda Bäumera. Tento, na oko trochu působící zvláště návštěvnícký, model byl umístěn od konce října v asijské zahradě.

Jako první se po novém výběhu, v budovaném komplexu afrických a asijských expozic, proběhl v listopadu pár prasat savanovitých. Plzeňská zoologická zahrada je teprve druhou v ČR, která tento druh chová.

Jiří Trávníček, Zdeněk Bříz a Jan Konáš, zastupují Zoo Plzeň při dubnové expedici do Malajsie.

V roce 2009 získala Zoologická a botanická zahrada města Plzně hned několik ocenění. Druhou stavbou Plzeňského kraje se stala „Česká řeka“. Na nevyšší post ji ale zařadila svým oceněním Nadace českých zoo Bílý slon. Taktéž prvním místem ocenila tato nadace odchov varanů modrých, v kategorii Ostatní zvířata.

Novinkou, ke které se plzeňská zoologická a botanická zahrada připojila je takzvaný „Enchirment“. Je to metoda, která usiluje o zkvalitnění chovu zvířat v zajetí identifikací a poskytnutím stimulů nezbytných pro optimální fyzickou a psychickou pohodu, následně vedoucí k potlačení stereotypního chování. Dělí se na sociální enchirment, design výběhu, potravní obohacení aj²⁷³.

²⁷³ VOBRUBA Martin. Nejvýznamnější události v roce 2009. In *Výroční zprávy Zoologické a botanické zahrady města Plzně 2009*, Plzeň: Zoologická a botanická zahrada města Plzně, 2010, s. 6-10.

10. 22. Přírůstky ZOO v roce 2009

V dubnu 2009 byla u uhynutých morčat prokázána tularémie. Bohužel se tato nemoc rozšířila i mezi další obyvatele tropického pavilónu Z, který musel být uzavřena, vyčištěna a vydesinfikován. Všechny dřevěné prvky, musely být z expozic odstraněny a spáleny. Celkové náklady na boj s touto zákeřnou nemocí, se vyšplhaly na 960 000 Kč. Menší polovina byla uhrazena ze státního rozpočtu a větší hradila zoologická a botanická zahrada ze svých zdrojů.

V expozici Akva-tera bylo při opravě rozbitého akvária, které obývali tlamovci z jezera Malavi, rozhodnuto, že se přemění na expozici s piraněmi obecnými. Díky zásilce z Argentiny, kterou Česká pošta neměla komu doručit, a bála se o osud jejího obsahu, získala Akva-tera, nové, krásné přírůstky. Byli mezi nimi horští leguánci z Patagonie, tropičtí hadi a užovky (*Thamnodynastes chaquensis*). Pracovníci České inspekce životního prostředí předali záchrannému centru Akva-tera další vzácná zvířata. Byl to poprvé v plzeňské zoo chovaný teju červený a dvě želvy žlutočelé. K chovaným druhům varanů přibyl i jeden varan skvrnitý.

V odchovu nových jedinců u zástupců ptáků byli poprvé úspěšní pštrosi dvouprstí. Uměle byla odchována dvě mláďata. Poprvé se také podařil odchov volavky stříbřité.

Pro novou expozici byl získán pár volavek obrovských. Samečka odchovala Zoo Köln a samičku Tierpark Berlín.

V nové voliěře asijské zahrady vysedala svá mláďata čírky. Součástí nové expozice je i výběh jeřábů a jezírko s protékající studenou vodou. To umožňuje chovat nové druhy, kajky mořské. Mezi nové druhy, které využijí tuto novinku v dalších nových ubikacích, patří i téměř vyhubením ohrožený pár poláků Baerových. Poprvé zavítaly do plzeňské zoo také husičky podzimní a čírky srpoperé. Obnoven byl chov vzácné kachny havajské, kterou získala zoologická zahrada od soukromého chovatele pana Veverky.

Ze zoo Praha přijel do Plzně kondor krocánovitý. Ví se o něm, že byl v r. 1964 dovezen ze Zoo Havana. Tudíž je jasné, že se stal nejstarším zástupcem říše ptáků na půdě zoo.

Chovatelka ze sekce ptáků zaměřila na odchov poddruhů bažanta obecného, jehož život v přírodě je kriticky ohrožen.

Poprvé se podařilo odchovat pár stepokurů hnědobříchých, hrdličky divoké a bělokřídle. Nové druhy chované v plzeňské zoo zastupuje i holub královský, nádherný a bělolící.

Obnoven byl chov kalousů ušatých a nově jsou mezi zástupci sov k vidění sovice krahujové.

Neotropickou oblast zastupuje v řádu pěvců ojedinelé chovaný pár tyranů bentevi. Tomuto páru se podařilo odchovat hned čtyři mláďata.

Ze Zoo Ostrava přišli v přírodě ohrožení kardinálové zelení.

Specializace chovu ptáků se i nadále zaměřuje na faunu pro budoucí asijské a africké expozice.

V nově budované části zahrady vznikly nové výběhy pro skupiny svišťů obecných a bobaků, kam byla v roce 2009 zvířata přemístěna.

Z dovozu z Tanzanie se objevilo několik nových druhů zvířat. Mezi ty, které se podařilo určit, patří myši pruhované a krysy dlouhoocasé.

U malých savců byl obnoven chov bodlinek zlatých, pískomilů hedvábných a Shawových. V zoologické zahradě se objevily i krysy obláčkové a krysy domácí na Filipínách.

Mezi nově odchované druhy malých savců patří hlodouni menší a hutie stromové. Kvůli výskytu toxoplasmózy uhynula celá skupina ohrožených křečků velkých. Obrana proti dalšímu šíření tularémie mela zase za následek utracení většiny druhů morčat.

V kategorii šelem se odehrálo hned několik nepříjemných událostí. První byl úhyn týden starých mláďat, lvice Lekyshy a lva Vilíka. Přesný důvod jejich úhynu se nezjistil. Podezření padlo i na genetický problém.

Také u páru tygrů usrijských došlo k potížím. Samec Uchi se stále samice bál a vyhýbal se páření. Ani po pokusech o inseminaci k oplodnění nedošlo, a proto se plzeňská zoologická zahrada rozhodla požádat o nového chovného samce.

Největší radost na úseku šelem přineslo dokončení genetických testů u samice levharta čínského „Nuriko“. Byla uznána za geneticky čistou a s tímto faktem bylo povoleno její dvouleté krytí.

Příchodem samce rýsa kanadského přímo z Kanady byl utvořen pár tohoto krásného živočišného druhu a zoo bude netrpělivě čekat na jeho potomky.

Prvoodchov v rámci ČR se podařil u malé lišky šedohnědé, narozené 21. května.

Na úseků primátů se bohužel událo mnoho smutných příběhů. Prvním šokem byla krádež dvou samic lvíčka zlatohlavého a páru kosmanů zakrslých. Tento úsek velice zasáhl i boj s tularémií. Ten poznamenal několik druhů opic. Zemřel chovný pár tamarinů žltorukých,

který později nahradila samička ze Zoo Praha a samec od soukromého chovatele. Jeden pár tamarínů žlutorukých vytvořila odchovaná mláďata. Zemřela také samice tamarína jinčého, kterou naštěstí nahradila jiná, ze Zoo Olomouc. Tularémie postihla ještě mirikyni bolivijské a malpy hnědé.

Tragická událost postihla skupinu šimpanzů učenlivých v prosinci, kdy uhynula březí samic Zwart. Uhynula při operaci sepse, kterou jí způsobil ulomený špičák.

Úspěšně se rozmnožili tamaríni vousatí, kosmani zakrslí a makak lví²⁷⁴.

Dino park

Na začátku roku 2009 přivítal DinoPark v Plzni svého miliontého návštěvníka. Právě tato sezóna byla z hlediska návštěvnosti rekordní. Návštěvu tohoto pozoruhodného místa si oblíbily rodiny s dětmi i školní exkurze. Vzhledem k tomu, co může DinoPark návštěvníkům nabídnout se není čemu divit. Píše se o tom i ve výroční zprávě ZOO a BZ města Plzně: *„DinoPark se mění každý rok. Modely jsou pravidelně střídány se sesterskými DinoParky společnosti WEST MEDIA (Výškov, Bratislava, Ostrava), a tak je unikání výprava do dějin Země, každý rok jiná. Pro rok 2010 přibudou do DinoParku nové, jak statické tak pohyblivé modely. Nejvyšším robotickým modelem zůstane Brachiosaurus, samotný jedinec umístěný na mýtině uprostřed DinoParku, objemově největším pak zbrusu nový model samce Triceratopse, a to se svou délkou 8 m a výškou 3,5 m. Tento úctyhodný kousek dokáže pokyvovat hlavou, svižně hýbat ocasem, žvýkat mrkat i dýchat. Žhavou novinkou bude umístění dvou úplných koster vodního dinosaura Pliosaura. Tento vodní dinosaur bude představen uprostřed DinoParku, blízko vchodu Vinice. Jeho pětimetrová kostra je poskládána z více sto drobných kůstek“²⁷⁵.*

²⁷⁴ BEZDĚKOVÁ, Jolana at al. Zoologické oddělení v roce 2009. In *Výroční zprávy Zoologické a botanické zahrady města Plzně 2009*, Plzeň: Zoologická a botanická zahrada města Plzně, 2010, s. 18-44.

²⁷⁵ VOBRUBA Martin. Dinopark v roce 2009. In *Výroční zprávy Zoologické a botanické zahrady města Plzně 2009*, Plzeň: Zoologická a botanická zahrada města Plzně, 2010, s. 82-84.

10. 23. Významné události ZOO v roce 2010

V roce 2010 se zoologická a botanická zahrada stává s počtem 460 841 návštěvníků, druhou nejnavštěvovanější zoo v ČR hned po Zoo Praha.

Nejvýznamnějším počinem byla dostavba a otevření nových asijských a afrických expozic k 30. červnu. Na ploše 5 ha se nachází 12 nových objektů v celkové hodnotě 150 milionů Kč. Bylo sem umístěno více než 100 druhů nových zvířat. Mezi dominanty celého prostoru patří nový pavilon žirafa a nosorožců. Co nabídnout mají ale i ostatní nové expozice²⁷⁶.

V pořadí pětisté mládě želvy ostruhaté se vylíhlo v březnu a dostalo jméno Elfinka, získalo i svoji kmotru, radní města Plzně Mgr. Petru Kacovskou.

Vyhlídková věž, opičí dráhy, šplhadlo a přírodní hrazda patří do nového vybavení zoologické a botanické zahrady. Tyto dětské prvky byly zhotoveny díky finančnímu příspěvku Nadace ČEZ.

Samec hrošíka liberijského „Qido“ se ve svém výběhu poprvé ukázal 19. dubna. Tento velice vzácný druh měl svůj dřívější domov v Zoo Olomouc.

Den země byl oslaven dokončením genového sadu v Plzni-Liticích. Ten se může pochlubit 32 jabloněmi, 19 hrušněmi a 2 třešněmi. K tomuto dni je pořádána soutěž ve sběru hliníku. Tento rok se výkonem 880 kg Plzeň nedala zahanbit od ostatních účastníků soutěže a vyhrála. Nejvíce hliníku nasbírali žáci a obyvatelé Města Touškova a žáci z MŠ a ZŠ v Dolní Bělé.

V dubnu byl samec varana komodského zapůjčen do Zoo Praha. Odtud na oplátku putovala směr Plzeň dvě mláďata tohoto impozantního ještěra.

Je 12. květen a do plzeňské zoo přijíždí ze Zoo Ostrava samec žirafy Rothschildovy „Bořek“, následující den ho doplní samec z pražské Zoo „Lex“. Oba jsou to ještě mláďata. Kováři Plzeňského kraje a Společenstvo kovářů Čech, Moravy a Slezska, pořádali v pořadí třetí Kovářské sympózium na statku Lüftnerka. Zúčastnilo se ho na 50 kovářů a podkovářů z celé ČR. Hlavním tvůrčím dílem, na kterém pracovalo pět dní sedm kovářů, bylo 2 m měřící logo plzeňské kandidatury na Evropské hlavní město kultury 2015.

²⁷⁶ TRÁVNÍČEK, Jiří. Úvodní slovo ředitele. In *Výroční zprávy Zoologické a botanické zahrady města Plzně 2010*, Plzeň: Zoologická a botanická zahrada města Plzně, 2011, s. 4.

A je to tady. Dlouho očekávaní nosorožci indičtí, jedou do svého nového domova. Dvouletá samice Manula z Tierparku Berlin 1. června a šestiletý samec Beni ze Zoo Sastó na východě Maďarska dne 4. června²⁷⁷. Zoo v Plzni je jedinou zahradou, kde je nosorožec indický chován.

Dalším výjimečným zvířetem, které bude žít v nové expozici, je gepard súdánský. Tři roční samce získala zoologická a botanická zahrada od zoo ve francouzském La Palmyre. Při otevření expozice, viděli návštěvníci gepardy pouze dva. Třetí se zřejmě udusil potravou a uhynul.

Další část asijské botanické zahrady, ve kterou se postupně mění původní botanická zahrada, byla otevřena koncem září. Tentokrát byla zahrada rozšířena o dva rybníčky s okrasnými koi kapry na místě původního rozária.

Mezi nové kmotry patří i herec Pavel Trávníček (lemur kata „Pavel“) nebo ministr životního prostředí Mgr. Pavel Drobil (žirafí samec „Lexa“) a také starosta obvodu Plzeň 1 Mgr. Miroslav Brabec (samička irbise „Binal“).

Přes sedm tun kaštanů a žaludů nasbíral školy pro zubry, jeleny a prasata v plzeňské zoologické zahradě. Tuto akci pořádala skupina pořadatelů „Dětských narozeninových oslav s Broňou“ Tomáše Růžka a restaurace McDonald's - Rondel.

Od 10. listopadu jsou ve expozici žiraf další dva samečci ze zoo Praha. Mají hezká česká jména Matýsek a Jirka. V tomto složení by měli být až do léta 2012, kdy dva samce nahradí dvě samice.

Na podzim získal dům, v němž sídlí expozice Akva-tera novou fasádu rozzářenou zvířecími kresbami od malíře Roberta Konečného. Jeho malby mohou návštěvníci zoo vidět i v expozici Sonorská poušť a v žirafinci.

Středisko environmentální výchovy uspořádalo v tomto roce dvě konference pro pedagogické pracovníky. Jarní byla věnována Mezinárodnímu roku biodiverzity 2010 a prosincová přínosu nových afrických a asijských expozic pro environmentální výchovu nabízenou výukovým centrem Lüftnerka²⁷⁸.

²⁷⁷ Viz textová příloha č. 6.

²⁷⁸ HYKEŠ, Františka, *11 šťastných let Zoologické a botanické zahrady města Plzně*. Plzeň, Nava, 2010, s.85-89. ISBN 978-80-7211-368-2.

10. 24. Přírůstky zoo v roce 2010

Mládětem roku se stala samička vydry říční, narozená 25. října a pojmenovaná Hanička. Tyto šelmy se v zajetí velmi těžko množí a narození Haničky znamená provodchov vydry říční v zajetí v rámci ČR. Další radost přineslo narození malých levhartů sněžných. Vzácné jsou odchovy jelena timrského, kterého v rámci ČR chová jen Zoo Plzeň, a rysa kanadského.

Záchranné centrum zbudované při expozici Akva-tera přijalo v letošním roce želvy zelenavé a želvy paprscíté. Hodnotným přírůstkem jsou dva páry v přírodě téměř vyhubené felsumy (*Phelsuma inexpectata*). Druhy želv doplnila v expozici „Sonorská poušť“ želva Berlandierova. Zdařil se i početný prvoodchov tereky jednovousé a prvoodchov želvy Forstenovy.

Na úseků ptáků byl do madagaskarského pavilonu získán z Weltvogelparku Walsrode pár vzácných zejozubů afrických.

Poprvé se v plzeňské zoo podařilo odchovat ostralky štíhlé nebo lžičáky pestré. Nově začala zahrada s chovem čírky bajkalské a australasijské a také s chovem vzácné kachny čínské. Nový domov našel v plzeňské zoologické zahradě jeřáb antigonin i endemitické druhy ostrova Sumatra – poddruh bažanta bronzoocasého a bažanta Salvadorova.

Od hrdličky sokorské, která je ve volné přírodě zcela vyhubena, se podařilo odchovat dvě mláďata, u holuba růžového a Barlettova po jednom mláděti.

Poprvé se v zoologické zahradě objevila hrdlička temná, holub nikobarský, korunáč chocholatý a parazitní filipínský poddruh kukačky koel.

Do nové ptačí expozice u hrošíků liberijských se podařilo získat 20 vlh núbijských, a mandelíka dlouhoocasého.

Do péče plzeňské zoologické zahrady bylo svěřeno i pět kriticky ohrožených trupiál montserratských.

Z malých savců byl pro nové expozice získán sameček bércouna jihoafrického. V rámci specializace na ochranu fauny Filipín byla dovezena z Londýna skupina devíti ohrožených krys (*Crateromys heaneyi*). U ohrožených krys největších byla poprvé odchována mláďata. U vzácně chované aguti černohřbeté se také poprvé podařilo odchovat mládě.

Úsek primátů byl v roce 2010 velmi úspěšný. Podařilo se odchovat mláďata téměř u všech chovaných druhů. Rozmnožovaly se zejména drápkaté opice, pět ze šesti chovaných druhů.

Radost udělal návrat chovu lvíčků zlatohlavých. Dvě ukradené samice v roce 2009 nebyly bohužel nalezeny. Samice byla dovezena se Szegedu a samec ze Dvora Králové.

Na úseku šelem bylo velmi rušno. Po dlouhém vyjednávání odjel tygří samec Uchi do zoo v makedonské Skopje. Nový tygří samec Bajkal ze soukromého chovu přijel do svého nového působiště 17. prosince. Samice levhart porodila, poprvé v květnu, se ale odchov nepodařil a podruhé v září samičku pokřtěnou jménem Binal.

První nepodařený pokus o odchov mláďat přišel u levhartice čínské Nuriko. Radost všem vynahradil odchov dvou malých samečků rysa kanadského, kteří přišli na svět v dubnu.

Po narození samičky lišky šedohnědé uhynul chovný samec. K úhynu hlavní samice došlo u vlků evropských a tím byla zastavena reprodukce tohoto druhu.

Mezi nové zástupce šelem v zahradě patří panda červená, a promyka červená²⁷⁹.

10. 25. Významné události ZOO roku 2011

Rok 2011 je pro zoologickou zahradu rokem jubilejním. Kulatá výročí se týkají hned několika mezníků v historii zoologické i botanické zahrady v Plzni. Je to právě 110 let, co vznikl spolek „IRIS“, 85 let od otevření zoologické zahrady v Doudlevcích, 50 let od otevření zoologické zahrady na Lochotíně a 30 let od chvíle, kdy začala fungovat zoologická zahrada společně s botanickou zahradou a vymanila se z podřízenosti v rámci Parku kultury a oddechu.

Na počátku roku 2011 chová zoologická zahrada na 1350 druhů zvířat v počtu 6 607 jedinců. Botanická zahrada opečovává téměř 10 000 druhů rostlin²⁸⁰.

Evropská asociace zoo a akvárií EAZA zaměřuje svoji kampaň na ochranu velkých primátů, kteří jsou ohroženi lovem, odlesňováním krajiny a chorobami.

Plzeňská zoologická zahrada se do této akce zapojí vyhotovením informačního panelu o ochraně a životě lidoopů. Toto téma zohlední i přednášky a výukové programy pro veřejnost. Změní se i podoba komentovaného čtení se šimpanzi.

²⁷⁹ BEZDĚKOVÁ, Jolana at al. Zoologické oddělení v roce 2010. In *Výroční zprávy Zoologické a botanické zahrady města Plzně 2010*, Plzeň: Zoologická a botanická zahrada města Plzně, 2011, s. 18-44.

²⁸⁰ Rok plný výročí. *IRIS*, 2011, roč. 9., č.1, s 1.

Další způsob rozšíření povědomí o životě velkých primátů je soutěž pořádaná Zoo Plzeň „Malujeme lidoopy“.

Na tradiční May day den se aktivity zaměří na ohrožený druh chřástala polního a o týden později 28. května proběhne další May day den ve prospěch filipínské fauny.

Ve spolupráci s Techmáníí se Zoologická a botanická zahrada města Plzně zapojila do druhého ročníku sběru starých mobilních telefonů. Společně se tyto dvě organizace dohody na snížení vstupného pro ty, kteří své mobilní telefony vrátí k recyklaci. Smyslem této akce je přispět na vybavení proti pytlákům v rezervaci Dja na východě Kamerunu. Žijí zde například gorily nížinné, které ohrožují pytláci i nedovolená těžba. Společnost Rema systém poskytuje na podporu ochrany parku z každého recyklovaného mobilního telefonu 10 Kč.

Zoologická zahrada se připojila ke kampani na záchranu antilop derbyho a zároveň se stala členem sdružení Derbanus²⁸¹.

Hlavní sezóna nabídne návštěvníkům výlet do pravěku. V pěti prázdninových víkendech ožije pravěká vesnice v plzeňské zahradě. Časopis IRIS o této akci píše: „Zajímavě populárně-naučný projekt tu představí Občanské sdružení oživená (pre)historie ve spolupráci se západočeským muzeem v Plzni, katedrou archeologie FF ZČU v Plzni, Českou archeologickou společností, oddílem experimentální archeologie Nezmar, skupinou Aštera a dalšími nadšenci a dobrovolníky. Projekt poslouží k poznání života našich pravěkých předků od doby kamenné až po raný středověk, nepůjde ale o nudné letopočty. Návštěvníci budou vtaženi do života pravěké osady a na vlastní kůži budou mít možnost si vyzkoušet leckteré pravěké činnosti a dovednosti“²⁸².

Dne 22. března se otevřely v tropickém pavilonu dvě nové expozice. První patří dvěma mladým varanům komodským a druhá skupině 16 želv obrovských, které tvoří nejpočetnější skupinu chovanou v rámci ČR²⁸³.

Tank M4 Sherman byl v areálu plzeňské zoologické a botanické zahrady slavnostně odhalen dne 6. května. Tento exemplář se dostal, díky obětavosti mnoha lidí, do Plzně z amerického armádního střediska v německém Vilseku. Zásahu na tom nese i vnuk

²⁸¹ Zoologická zahrada III. tisíciletí. IRIS, 2011, roč. 9., č.1, s 4.

²⁸² Hrajeme si na pravěk. IRIS, 2011, roč. 9., č.2, s 3.

²⁸³ Tropický pavilon plný novinek. IRIS, 2011, roč. 9., č.2, s 3.

generála Pattona, G.S. Patton jr Tank by měl sloužit jako pocta USA k osvobození Plzně za druhé světové války²⁸⁴.

Své třicáté narozeniny oslavil nejstarší ze skupiny medvědů hnědých, chovaných v plzeňské zoologické zahradě „Pišta“. Zahrada ho chová od roku 1981, za tu dobu se stal pět krát otcem medvědíh dvojčat.

K Mezinárodnímu dni ptactva, připadajícímu na 1. duben, uspořádala zoologická a botanická zahrada „Ptačí sobotu“, plnou her. Hlavním symbolem tohoto dne byla ale výstava ptačích budek, zapůjčených z pražské botanické zahrady. Návštěvníci se na ně mohli podívat od 17. března do 11. dubna.

DinoPark se v roce 2011 výrazně změnil. Byla obměněna asi čtvrtina původní vegetace, přibyla vodní plocha a návštěvnické trasy začaly být více účelově vedené. Přibyla řada nových informací, například kdy se objevily první ještěrky, plazi atd²⁸⁵.

Tradiční akce pořádal i statek Lüftnerka. S vítáním jara bylo spojeno i otevření „České řeky“, kde nechyběl ani vodník. A při obzvláště vydařených oslavách Velikonoc se sešlo tolik ukázek výroby tradičních velikonočních předmětů jako nikdy dříve²⁸⁶. Trochu komornější akcí na statku byla Valná hromada Unie českých a slovenských zoo, která probíhala od 25.-27. května za účasti více jak 50 zástupců z 19 členských zoo²⁸⁷.

Tradiční japonské dny, konané v polovině května přinesly i charitativní sbírku na pomoc obětem zemětřesení a následných vln tsunami, které tuto zemi velmi silně zasáhly.

Příchod léta byl oslaven v duchu pohádek, předvedených sdružením Královák ze šumavských Stach a jejich přátel. Léto přivítala i volba Květinové dívky, spojená s bohatým doprovodným programem.

Milou návštěvou byl v červnu dvaadevadesátiletý Ing. Miroslav Zikmund, který si přijel prohlédnout zoologickou a botanickou zahradu a potěšit se s novými vzácnými přírůstky²⁸⁸.

²⁸⁴ Sherman bude připomínat osvobození Plzně. *IRIS*, 2011, roč. 9., č.2, s 4.

²⁸⁵ *IRIS* novum. *IRIS*, 2011, roč. 9., č.2, s 4.

²⁸⁶ Kraslice nejen malované. *IRIS*, 2011, roč. 9., č.2, s 5.

²⁸⁷ Unie v Plzni. *IRIS*, 2011, roč. 9., č.3, s 8.

²⁸⁸ Dvaadevadesátiletý cestovatel Zikmund je stále plný elánu. *IRIS*, 2011, roč. 9., č.3, s 2.

Od roku 2010 pořádaná akce „Za zvířaty zadními vrátky“ se uskuteční i letos. Tři setkání, kdy se ošetřovatelé stanou průvodci po svých pracovištích, se uskuteční v zimních měsících²⁸⁹.

Hned u dvou významných chovů v asijské a africké expozici došlo k výměně samců. Nejdříve odcestoval 17. května samec hrošíka liberijského Qido do Zoo Olomouc a místo něho přijel z Holandska chovný samec Rambo. Vše nasvědčovalo tomu, že si se samicí Pompe padli do oka, ale vše ukončila 4. září Rambova smrt na zauzlování a ucpání střev.²⁹⁰ Druhá výměna samců proběhla u nosorožců indických. Samec Beni odcestoval koncem srpna do Zoo Chester ve Velké Británii a o více jak měsíc později za něj dorazila z téhož místa do Plzně náhrada, samec Baabuu²⁹¹.

10. 26. Přírůstky ZOO v roce 2011

Mládřaty roku se stali tři malí samečci tygra ussurijského, arození 17. června dvanáctileté matce Tsamaře a otci Bajkalovi. Začátkem srpna byli pokřtěni jmény Cyril, Cicero a Cézar²⁹².

Neméně hodnotné je i první odchované mládě levharta čínského. Jeho matka Nuriko ho porodila 20. dubna. Vzhledem k předchozím nezdarům byl porod a následná péče samice, monitorován kamerou. Po zjištění, že je mláděti matka schopna ublížit, zasáhli ošetřovatelé a vzali malého samečka do své péče. Jeho umělý odchov zvládli a sameček Jack se může brzy těšit na svůj nový domov²⁹³.

V expozici Akva-tera se poprvé podařilo rozmnožit zajímavý druh baziliška dlouhonohého. V inkubátoru se vylíhlo na začátku května hned sedm mládřat. Naprostou senzací byl odchov želvy paprscíté v zajetí těžko se množící a chované želvy.

²⁸⁹ Za zvířaty zadními vrátky. *IRIS*, 2011, roč. 9., č.3, s 3.

²⁹⁰ TOMAN, Aleš. Zpackané námluvy u hrošíků. *IRIS*, 2011, roč. 9., č.1, s 8.

²⁹¹ Beni se loučil. *IRIS*, 2011, roč. 9., č.3, s 9

²⁹² Trojnásobná radost u tygrů. *IRIS*, 2011, roč. 9., č.3, s 5.

²⁹³ Jackovi zachránila život kamera. *IRIS*, 2011, roč. 9., č.3, s 8.

Nejúspěšnější chovný pár krokodýlů čelnatých v rámci celé historie všech zoo v ČR přivedl na svět již 74 potomků²⁹⁴.

Jako první obohatila africké a asijské expozice o mláďata prasata savanovitá. Ta přivedla na svět 19. dubna dva samečky a dvě samičky, o které se jejich matka vzorně stará²⁹⁵.

Obnoven byl chov aligátorů severoamerických, kteří žijí v tropickém pavilonu. Na toto místo se přestěhovala i fosa madagaskarská, endemitický druh Madagaskaru. V současnosti ji chová pouze Zoo Olomouc a Plzeň. Dalším obyvatelům tropického pavilonu je od srpna kuandu mexický, jihoamerický hlodavec s noční aktivitou²⁹⁶.

U zástupců kopytníků se poprvé narodilo mládě druhu nialy nížinné. V pořadí 16 potomek velbloudu v Plzni od roku 1997 se narodil 22. března. Malý sameček dostal od svých kmotrů kapely „Horkýže Slíže“, jméno Brčo-Majáles. Málo chovaný druh klokana, klokan uru, rozšířil zástupce těchto živočichů, úspěšně chovaných v plzeňské zoo, a brzy po svém příchodu stačil na svět přivést první mládě²⁹⁷.

V červnu se do plzeňské zoo přistěhovala i samička nejdelšího hada světa, krajta mřížkovaná. Její délka byla při jejím vítání 505 cm.

Svá mláďata přivedl na svět i nejvzácnější druh lamy „vikuně“. Dvě samičky se narodily na přelomu června a července²⁹⁸.

V pavilonu africké noci přivedly na svět svá mláďata i mangusty tmavé, které chová v celé ČR pouze Zoo Plzeň. Po šesti letech čekání přivedl na svět jedno mládě i pásovec štětinatý²⁹⁹.

²⁹⁴ Akva-tera. 2011, *IRIS*, roč. 9., č.3, s 4.

²⁹⁵ Prase savanové je první. *IRIS*, 2011, roč. 9., č.2, s 4.

²⁹⁶ Fosa poprvé v plzeňské zoo. *IRIS*, 2011, roč. 9., č.2, s 6.

²⁹⁷ *IRIS novum*. *IRIS*, 2011, roč. 9., č.2, s 4.

²⁹⁸ Vikuně následovaly předchozí lamy. *IRIS*, 2011, roč. 9., č.2, s 6.

²⁹⁹ *IRIS novum*. *IRIS*, 2011, roč. 9., č.3, s 7.

ZÁVĚR

Zásadní otázkou při zhodnocení této práce pro mě je, jestli její výsledná podoba, splnila má počáteční očekávání, se kterými jsem jí začala psát. Na úplném začátku mojí úvahy byla touha po poznání. Postupně jsem si určila cíle, pro jejichž naplnění, jsem měla před sebou velký kus práce, která vyžadovala píli, vytrvalost a trpělivost.

Kdybych měla zhodnotit téma této práce, myslím si, že by si do budoucna zasloužilo ještě větších zájem badatelů v oblasti historie. I proto se těším, až vyjde knižně publikace pana Mgr. Martina Vobruby, která téma historie zoologické zahrady vystihne v trochu jiném úhlu pohledu a bude dozajista cenným přínosem k dalšímu poznání této problematiky. Tomuto skvělému člověku, který neumí říkat ne, bych chtěla velmi poděkovat za to, že mi byl rádce a pomocníkem při nelehkém objevování nových pramenů a literatury.

Celý stostránkový text, který tvoří tuto práci, nemá v současnosti, v rámci daného tématu, obdoby. A proto bych chtěla vyzdvihnout především kapitoly, mapující období let 1961-1999, ke kterým v současnosti neexistuje jiná publikovaná literatura, než tato diplomová práce.

K historii Zoologické zahrady IRIS na Doudlevcích je objevování nových skutečností věcí velmi náročnou. Archivy již odkryly své a pamětníků, kteří tuto dobu pamatují, je málo a jejich vzpomínky bývají často málo košaté. Veškeré odpovědi na otázku, co si pamatují o ZOO IRIS se vztahují k malé ploše na které se ZOO rozkládala nebo k zápachu, který zde cítili. Jediným nepoznaným a cenným zdrojem informací, který by mohl přinést nové světlo k dějinám ZOO IRIS, jsou zřejmě neobjevené novinové články. Jejich zkoumání je ale věc časově náročná bez předem zaručeného úspěchu.

Naprostý protipól v získávání informací tvoří posledních 11 let existence Zoologické a botanické zahrady města Plzně. Objemné pravidelně vycházející výroční zprávy, doplněné knihami, plnými fascinujícími obrázky a odborným časopisem „IRIS“, předkládají badatelé nepřehledné množství informací.

Fandím tomuto rozvoji propagace Zoologické a botanické zahrady v Plzni. A věřím, že je správně, že vycházejí nejen populárně naučné knihy, jako 11 šťastných let plzeňské ZOO

od Františka Hykeše, ale že je tu i časopis IRIS, který svými některými odbornými články, vede čtenáře k aktivní účasti v rámci ochrany přírody a zvířat, zapojuje ho do kulturního života v zoologické a botanické zahradě a neposlední řadě rozšiřuje jeho znalosti.

Zoologická a botanická zahrada se postupem času stala místem, které nabízí nepřehledné množství aktivit. Návštěvník si může nejen udělat příjemný den, ale dozvědět se i spoustu nových informací z říše zvířat, či zásahů lidí do přírody. Může se ale i aktivně zapojit přímo do různých kampaní, ke kterým se připojila zoologická a botanická zahrada. Třeba jen svým podpisem na petici nebo odevzdáním starého mobilního telefonu...

Na závěr bych chtěla říci, že mě nesmírně těší, že má Zoologická a botanická zahrada města Plzně za sebou takovou bohatou minulost a pevně věřím, že před sebou bude má ještě bohatší budoucnost.

Summary

This work engages in history of Pilsen's ZOO and botanical garden. The first part summarizes the history of the association IRIS, aquarium and terrarium friends in the Pilsen.

This association worked from 1901 to 1926 and became the founder of the first ZOO in Pilsen. It was created by former military outdoor swimming pool in Doudlevice and called "ZOO IRIS". Up to 1953 was managed by association IRICH which was canceled by communists. ZOO was managed by United National committee and since 1958 by Park of culture and leisure in Pilsen. The most interesting animals during working in Doudlevice are lions, monkeys or cougars which in 1961 was infected with dangerous infection anthrax. The ZOO had to be closed to the public. It meant final end start of the new ZOO.

The new ZOO in Pilsen became was set in Lochotín next to a natural amphitheater and was opened in October 1963. The new location had available to over 50 hectares of land. Exposition's area had in 1963 only 1 hectare. Over time the ZOO has grown and was built a new hut, paths, expositions.

In 1981, Pilsen Zoological Garden split from the Culture and Leisure Park and merged into one with the botanical garden. Since then, work together.

The important age for expansion of ZOO were first years after 1989. By this time were facilities missing. The whole garden and expositions was needed to make a new look. In the period from 1990-1994 were in the Zoological and Botanical Gardens gradually solve the biggest problems and acceded to some partial changes.

Since 1996 has been under the direction of Ing. Jiří Trávníček to change the look of expositions, zoological and botanical, which now represent the latest global trends. Zoo began under the hands of a new director to grow a new exposition (Czech River, Madagascar, ...), created own rich cultural program. Renovated farmhouse Lüftnerka was fully used and became the most visited place in the West Bohemia.

Seznam použité literatury

Akvaristický Obzor, 1911, roč. 1., č. 2., s. 35-37, 1911.

Zprávy spolkové. *Akvaristický Obzor*, 1911, roč. 1., č. 5., s. 146.

NOHEJL. *Akvaristické listy*. 1925, roč. 4, č. 7., s. 110.

ŽEŽULA. *Akvaristický Obzor*, 1912, roč. 2., č. 11., s. 194-195.

Akvaristický Obzor, 1911, roč. 1., č. 2., s. 35-37, 1911.

Zprávy spolkové. *Akvaristický Obzor*, 1911, roč. 1., č. 5., s. 146.

ŽEŽULA. *Akvaristický Obzor*, 1912, roč. 2., č. 11., s. 194-195.

NOHEJL. *Akvaristické listy*. 1925, roč. 4, č. 7., s. 110.

Archiv města Plzně, Městský národní výbor, spolky, Spolek IRIS, karton 74.

Archiv města Plzně, Národní výbor města Plzně-spolkové oddělení, inv. č. 559.

Archiv města Plzně, Jednotný národní výbor – IV.referát pro školství, osvětu a tělesnou výchovu, kartón 111.

Archiv města Plzně, Městský úřad Plzeň-magistrátní registratura, inv.č. 62/53, signatura 31/I a), karton 755.

Archiv města Plzně, fond IRIS – zoologická zahrada v Plzni, karton 1579.

Státní oblastní archiv, PP Jiřího Vlacha.

Státní oblastní archiv, PP Stanislava Holubce.

Oddělení národopisu ZČM, sbírka fotografií.

Archiv ZOO a BZ města Plzně, novinové výstřižky, *Práce*, 11. prosince 1965

Archiv ZOO a BZ, Novinové výstřižky, *Práce*, 18. června 1986.

Archiv ZOO a BZ města Plzně, novinové výstřižky, *Práce*, 11. prosince 1965

Archiv ZOO a BZ města Plzně, Provozní deník ZOO z roku 1971.

Archiv ZOO a BZ města Plzně, Provozní deník ZOO z roku 1971, novinový článek z 12. srpna 1971, „Pro poučení v zoo“.

Archiv ZOO a BZ města Plzně, Provozní deník ZOO z roku 1971, novinový článek, *Pravda* 6. ledna 1971.

Archiv ZOO a BZ města Plzně, Provozní deník ZOO z roku 1971, novinový článek „Ahoj děti“.

Archiv ZOO a BZ města Plzně, Provozní deník ZOO z roku 1972.

Archiv ZOO a BZ města Plzně, Provozní deník ZOO z roku 1972, 12. listopadu 1972

Archiv ZOO a BZ města Plzně, Provozní deník ZOO z roku 1973.
Archiv ZOO a BZ města Plzně, Provozní deník ZOO z roku 1974.
Archiv ZOO a BZ města Plzně, Provozní deník ZOO z roku 1975.
Archiv ZOO a BZ, Novinové výstřižky, *Pravda*, 8. listopadu 1975.
Archiv ZOO a BZ, Novinové výstřižky, *Pravda*, 7.května 1978.
Archiv ZOO a BZ, Novinové výstřižky, *Pravda*, 15. července 1978.
Archiv ZOO a BZ, Novinové výstřižky, *Pravda*, 22. září 1978, Čekají nové přírůstky.
Archiv ZOO a BZ, Novinové výstřižky, *Pravda*, 20. dubna 1979, Jaro v plzeňské ZOO.
Archiv ZOO a BZ, Novinové výstřižky, *Pravda*, 15. listopadu 1978, Alespoň malá cedulka... .
Archiv ZOO a BZ, Novinové výstřižky, *Pravda*, 27. března 1979, Nové přírůstky.
Archiv ZOO a BZ, Novinové výstřižky, *Svobodné slovo*, 26. února 1980, Předjaří v plzeňské zoo.
Archiv ZOO a BZ, Novinové výstřižky, *Mladá fronta*, 18. března 1980, Jedenáctidenní zebra.
Archiv ZOO a BZ, Novinové výstřižky, *Svobodné slovo*, 23. července 1980.
Archiv ZOO a BZ, Novinové výstřižky, *Pravda*, 23. září 1980.
Archiv, Novinové výstřižky, *Svobodné slovo*, 10. července 1982, Krátké povídání o Lochotínské zahradě.
Archiv ZOO a BZ, Novinové výstřižky, *Mladá fronta*, 10. června 1981, Brigády v ZOO.
Archiv ZOO a BZ, Novinové výstřižky, *Svobodné slovo*, 10. července 1982, Krátké povídání o Lochotínské zahradě.
Archiv ZOO a BZ, Novinové výstřižky, *Svobodné slovo*, 10. července 1982, Krátké povídání o Lochotínské zahradě.
Archiv ZOO a BZ, Novinové výstřižky, *Pravda*, 21. dubna 1981, Nové přírůstky v ZOO.
Archiv ZOO a BZ, Novinové výstřižky, *Pravda* 16. srpna 1982, Prvé dny tygra Amura.
Archiv ZOO a BZ, Novinové výstřižky, *Pravda* 16. srpna 1982, Prvé dny tygra Amura.
Archiv ZOO a BZ, Novinové výstřižky, Zpravodaj ObvNV Plzeň 1., červen 1983, Dvacetileté zastavení.
Archiv ZOO a BZ, Novinové výstřižky, *Svobodné slovo*, 11. června 1983, ...za rok opět do ZOO.
Archiv ZOO a BZ, Novinové výstřižky, *Pravda*, 1. srpna 1983, Za zábavou i poučením.

Archiv ZOO a BZ, Novinové výstřižky, *Pravda*, 11. srpna 1983, Vydařený výlet.

Archiv ZOO a BZ, Novinové výstřižky, *Pravda*, 11. června, Zábavný den se vydařil.

Archiv ZOO a BZ, Novinové výstřižky, *Pravda*, 27. listopadu 1984, Letošní přírůstky v zoo

Archiv ZOO a BZ, Novinové výstřižky, 11. května 1988, Mlád'ata v zoologické zahradě.

Archiv ZOO a BZ, Novinové výstřižky, R.P. 5. září. 1988.

Archiv ZOO a BZ, Novinové výstřižky, *Pravda*, 26. října 1989, Nevěsta pro Freda.

Archiv ZOO a BZ, Novinové výstřižky, *Pravda*, 4. září 1989. Mateřské starosti kajmanky.

Archiv ZOO a BZ, Novinové výstřižky, 11. května 1988, Mlád'ata v zoologické zahradě.

Archiv ZOO a BZ, Novinové výstřižky, R.P. 5. září. 1988.

Archiv ZOO a BZ, Novinové výstřižky, Rudé právo, 17. února 1990, Jak to bylo s medvíd'aty.

Archiv ZOO a BZ, Novinové výstřižky, Nová pravda 3. srpna 1990, Lod' zůstala, změnil se kapitán.

Archiv ZOO a BZ, Novinové výstřižky, Nová pravda 3. srpna 1990.

Archiv ZOO a BZ, Novinové výstřižky, Nová pravda 15. srpna 1990.

Archiv ZOO a BZ, Novinové výstřižky, Nová pravda 20. srpna 1990, krátký film o zoo.

Archiv ZOO a BZ, Novinové výstřižky, Nová pravda 29. srpna 1990, Zájem o pacifik.

Archiv ZOO a BZ, Novinové výstřižky, Svobodné slovo, 6. října 1990, Velbloudí smrt.

Archiv ZOO a BZ, Články ze ZOO 1992-1995, Lev zaútočil na člověka, nedatováno.

Archiv ZOO a BZ, Články ze ZOO 1992-1995, Místo činu ZOO, 7. května 1993.

Archiv ZOO a BZ, Články ze ZOO 1992-1995, Dětský den v ZOO, nedatováno.

Archiv ZOO a BZ, Články ze ZOO 1992-1995, Jaro je tady příroda se probouzí, ale, 9. dubna 1994.

Archiv ZOO a BZ, Články ze ZOO 1992-1995, Nestrkat prsty od klece, dne 19. dubna 1995.

Archiv ZOO a BZ, Články ze ZOO 1992-1995, Děti do ZOO, 1. června 1994.

¹Archiv ZOO a BZ, Články ze ZOO 1992-1995, Na děti čekala zvířata a spousta her, dne 6. června 1994.

Archiv ZOO a BZ, Články ze ZOO 1992-1995, Daleká nová Guinea.

Archiv ZOO a BZ, Články ze ZOO 1992-1995, dne 25. ledna 1995.

Archiv ZOO a BZ, Články ze ZOO 1992-1995, únor 1995.

Archiv ZOO a BZ, Články ze ZOO 1992-1995, červen 1995.

Články ve výročních zprávách Zoologické a botanické zahrady města Plzně:

VLČEK, Petr. Úvodem trochu historie... In *Výroční zpráva ZOO a BZ města Plzně 1981*.

Plzeň: Zoologická a botanická zahrada města Plzně, 1982, s. 3-8.

VANOUSEK, Miroslav. Botanická zahrada v Plzni. In *Výroční zpráva ZOO a BZ města*

Plzně 1981. Plzeň: Zoologická a botanická zahrada města Plzně, 1982, s. 25-38.

SLÁDEK, František. Úvodem. In *Výroční zpráva ZOO a BZ města Plzně 1994*. Plzeň:

Zoologická a botanická zahrada města Plzně, 1985.

VOBRUBA Martin. Hlavní události a důležité návštěvy v roce 2000. In *Výroční zprávy*

Zoologické a botanické zahrady města Plzně 2000, Plzeň: Zoologická a botanická zahrada

města Plzně, 2001, s. 4-6.

TRÁVNÍČEK, Jiří. Slovo úvodem. In *Výroční zprávy Zoologické a botanické zahrady*

města Plzně 2002, Plzeň: Zoologická a botanická zahrada města Plzně, 2001, s. 2.

HONSA, Vítězslav at al. Zoologické oddělení v roce 2000. In *Výroční zprávy Zoologické*

a botanické zahrady města Plzně 2000, Plzeň: Zoologická a botanická zahrada města

Plzně, 2001, s. 9-13.

KONÁŠ, Jan at al. Zoologické oddělení v roce 2006. In *Výroční zprávy Zoologické a*

botanické zahrady města Plzně 2006, Plzeň: Zoologická a botanická zahrada města Plzně,

2007, s. 22-48.

BEZDĚKOVÁ, Jana at al. Zoologické oddělení v roce 2007. In *Výroční zprávy Zoologické*

a botanické zahrady města Plzně 2007, Plzeň: Zoologická a botanická zahrada města

Plzně, 2008, s. 24-49.

Články v časopise IRIS:

Česká řeka. *IRIS*, 2008, roč. 6., č.3, s 5.

Rok plný výorčí. *IRIS*, 2011, roč. 9., č.1, s 1.

Zoologická zahrada III.tisíciletí. *IRIS*, 2011, roč. 9., č.1, s 4.

Hrajeme si na pravěk. *IRIS*, 2011, roč. 9., č.2, s 3.

Tropický pavilon plný novinek. *IRIS*, 2011, roč. 9., č.2, s 3.

Sherman bude připomínat osvobození Plzně. *IRIS*, 2011, roč. 9., č.2, s 4.

IRIS novum. *IRIS*, 2011, roč. 9., č.2, s 4.

Kraslice nejen malované. *IRIS*, 2011, roč. 9., č.2, s 5.

Unie v Plzni. *IRIS*, 2011, roč. 9., č.3, s 8.

Dvaadevadesátiletý cestovatel Zikmund je stále plný elánu. *IRIS*, 2011, roč. 9., č.3, s 2.

Za zvířátky zadními vrátky. *IRIS*, 2011, roč. 9., č.3, s 3.

TOMAN, Aleš. Zpackané námluvy u hrošíků. *IRIS*, 2011, roč. 9., č.1, s 8.

Beni se loučil. *IRIS*, 2011, roč. 9., č.3, s 9

Trojnásobná radost u tygrů. *IRIS*, 2011, roč. 9., č.3, s 5.

¹ Jackovi zachránila život kamera. *IRIS*, 2011, roč. 9., č.3, s 8

Akva-tera. 2011, *IRIS*, roč. 9., č.3, s 4.

Prase savanové je první. *IRIS*, 2011, roč. 9., č.2, s 4.

Fosa poprvé v plzeňské zoo. *IRIS*, 2011, roč. 9., č.2, s 6.

IRIS novum. *IRIS*, 2011, roč. 9., č.2, s 4.

Vikuně následovaly předchozí lamy. *IRIS*, 2011, roč. 9., č.2, s 6.

IRIS novum. *IRIS*, 2011, roč. 9., č.3, s 7.

HOCEK, Josef. Těm, kteří přijdou po nás. *IRIS*, 1903, roč. 1, č. 1., úvodní list.

HYKEŠ, František. *11 šťastných let Zoologické a botanické zahrady města Plzně*. Plzeň: Nava, 2010, s. 120. ISBN 978-80-7211-368-2.

Kulturní přehled, 1962, roč.3, č.1. s. 14.

Kulturní přehled, 1963, roč.4, č.7. s. 21

Kulturní přehled, 1964, roč.5, č.8. s. 19.

Kulturní přehled, 1965, roč.6, č.7. s. 18.

VOBRUBA, Martin, VOGELTANZ, Jaroslav. *ZOO PLZEŇ 80. let*. Plzeň: Starý most, 2006, s. 131., ISBN 80-239-6771-1.

VOBRUBA, Martin. *Kolébka plzeňské ZOO*. 1. vydání. Zehušice: Městské knihy, 2011, s.12. ISBN 978-80-86699-61-5.

Výroční zpráva UCSZOO 2010. Vydalo Unie českých a slovenských zoologických zahrad s finančním přispěním Ministerstva životního prostředí, 2011.

Soukromý archiv pana Martina Vobruby, strojopis – 60.léta.

Soukromý archiv pana Martina Vobruby, strojopis – 70.léta.

Soukromý archiv pana Martina Vobruby, strojopis – 80.léta.

11. Textové přílohy

Příloha č. 1.

Ze života zvířat v zoo IRIS podle V. Uchytila

Když listuji ve spolkovém deníku, sebe kratší poznámka oživí vzpomínku na nějaký příběh ze života chovaných zvířat.

14. IX. 1929 zahynula druhá bílá vrána. Párek těchto nádherných sněhobílých ptáků, přivezených z Ruska, chovali jsme dva roky. Měli nejen peří, ale i zobáky a nohy bílé. Dobře se jim dařilo, byly pravou pastvou pro oko. Jednou vnikl do jejich klece potkan. Bílé vrány ho ukovaly. Leč samička byla jím kousnuta do nohy. Druhého dne jí noha otekla, dostala otravu krve a zemřela. Od toho dne se sameček zcela změnil. První dni neklidně poskakoval a poletoval, jakoby ji hledal, pak seděl zamlkle s nehybně celé dny, téměř nežral, chřadl a jednoho dne ležel tiše na dne klece. Zašel steskem či mu žalem puklo srdce?

12. X. 1930 zahynul divoký kačer. Málo které zvíře jsme měli tak rádi, jako kačera Pepíka. Byl neobyčejně inteligentní a naprosto si v zoo zvykl. Byl jedním z vyvolených, kteří směli občas volně se procházeti, jíti až do řeky. Nechal se hladit, byl uctivý a hlavně poslušný a vděčný k dárcům. Známé vítal u vchodu hned svým „kva-kva-kvy“. A když odcházeli, doprovodil je až do kopce východu a hluboce se jim kalněl a pak opět vážně se po cestičkách vracel dolů. Obyčejně byl v srnčím výběhu, a jestliže snad mu srnec stál v cestě, neuhnul se sám, ale štípal srnce do zadních nohou, až se mu hnul s cesty. Mnoho návštěvníků chodilo do zoo jen kvůli němu a nosili mu vybrané pamlsky v podobě slaných housek, vařených vajec a případně i rumových bonbónů. S výběhem srnců sousedila provisorní klec pro dravé ptáky, kde byl právě chován veliký jestřáb. Kačer seděl jednoho dne na sluníčku u této klece a zpozoroval u samého kraje pletiva kus masa. Zapomenul na opatrnost a protáhnul hlavu a krk, snažil se maso uchopiti. V tom okamžiku vrhl se jestřáb na něho a zařav drápy do jeho krku, silným klovnutím do hlavy našeho Pepíka kačera zabil. Bylo pro něho mnoho nářků a žádný nástupce jeho už nikdy se nedal tak ochočiti. Každý jednotlivec – i mezi zvířaty – má různé schopnosti a nadání.

10. V. 1932 pan továrník Jaroslav Jílek a p. Rudolf Bayer, majitel pekařského závodu, oba z Plzně, Nepomucké tř., darovali spolku ročního daňka Honzu. V útlém mládí dostal se

Honza na Slovany a tam v zahradě se ohromně ochočil. Běhával po ulicích a všude byl vítán. Odvážil se až přes celé město kol nádraží za nový most k Mrakodrapu. Tam v jídelně dostal řízek s brambory a napil se piva, načež klidně poklusával zpět. Budil pochopitelně velkou pozornost, neb ani v Plzni není zvykem, aby daňci volně běhali po ulicích, on však šel vždy u samého chodníku, nikomu nepřekážel, ničeho se nelekal, ani si nevšímal. Konečně byl darován do plzeňské zoo. Dostal nový palác, zděný i dřevěný, nahoře seník, krytý naprosto před větrem, který se mu velice zalíbil a zlostně volal „mek-mek-mek“, když jej musel za účelem čištění opouštět. V květnu chodil prvé špičky a již v srpnu měl hezounké paroží, ovšem bez lopat. Znal své dárce, vítal je vždy a čekal na dárky, když ale nic nedostal, trkal parohy do pletiva a toto trhal, takže muselo býti zřízeno zábradlí dřevěné, aby k pletivu nemohl. Když dostal zlost, zuřivě hrabal předníma nohama, funěl a konečně parohy rozháněl svoje stelivo. Měl strašně rád oříšky burské, slané rohlíky, čokoládu, mátové produkty, i rumové bombony, rozhodně raději nežli seno. Také žvýkal rád cigarety, což je překvapující zlozvyk skoro poloviny zvířat. Později však stal se útočným a svými parohy ohrožoval i ošetřovatele. Marně jsme mu sháněli nevěstu, byla na naše ubohé finance příliš drahá a tak nezbylo, nežli dát Honzu letos ze zahrady pryč³⁰⁰.

Příloha č. 2

Vzpomínky Růženy Weberové na soužití nové skupiny šimpanzů v novém výběhu

Ještě než jsme odstranili poslední mříže starého výběhu, začali jsme dvojicí stávajících šimpanzů – Ferdu, čili Fredyho (v Plzni od roku 1987) a Ginu (v Plzni od roku 1989) zvykat na elektrický ohradník. Byl natažen v kleci a označen bezpečnostní červenobílou páskou. Přes toto opatření si ho zvířata vyzkoušela na vlastní kůži a tento zážitek jim nějaký čas utkvěl v mysli.

Dne 2. Června nastal DEN D: Vyzbrojení uspávacími foukačkami, odchyťovou sítí a dalšími bezpečnostními prostředky jsme šimpanze vypustili do nového výběhu. Fredy šel hned, Gina ale dvě hodiny odolávala. Potom příkrčená k zemi se v novém prostředí pohybovala s největší obezřetností. Oba zkoumali každý kousek nového teritoria. Fredy nás

³⁰⁰UCHYTIL, Václav. *Povídky ze života zvířat chovaných v plzeňské zoologické zahradě a dějiny spolku IRIS za léta 1900-1936*. 1. vydání. Plzeň: vlastní náklad, 1936, s. 14 a 15.

vystrašil, když razantně vyrazil k vodnímu příkopu. Ohradník zvýrazněný červenobílou páskou ho však čas zarazil a upozornil, že dál nesmí. Začal také pozorovat dění škvírami v palisádách a život za východní hradbou z kúlů – a to mu zůstalo na dlouho. Jeho prvotní aktivita se ovšem brzy vytratila a většinu času ve výběhu prospal. Gina se osmělila otestovat jediný přístupný strom (vlézt na ostatní z bezpečnostních důvodů znemožňoval elektrický ohradník) a uvelebila se na něm. Fredy také zkoušel šplhat, ale byl nemotorný. Poněvadž jsme plánovali zvýšit počet šimpanzů, připravovali jsme nové ubikace ze staré dílny. Vznikly tak dvě ubikace a karanténa. Všechny místnosti jsou propojeny hydraulickými šubry (přepouštěcími dvířky). Stávajícím primátům nové prostory problémy nečinily. Fredy všechno oťukal, podupal si na palandách a pak spokojeně zalehl. Záhy nás také upozornil na zásadní nedostatek – a sice, že mu mříže v nových ubikacích jsou tak daleko od sebe, že si může pro ošetřovatele sáhnout a vtáhnout ho k sobě. Operativně došlo k jejich zahuštění.

Dne 27. Června přibyli ze zoo ve Dvoře Králové dva noví šimpanzi. Šestnáctiletá samice Uke a šestiletý sameček Bask. Zvířata na sebe byla navyklá, až závislá. Zabydlela se v nové ubikaci a začala si zvykat na ošetřovatele. Bask se ukázal jako velký poťouchlík, což všemožně dokazoval například šípáním a chytáním za ruce.

Ke zkušebnímu vypuštění do venkovního výběhu jsme se odhodlali již tři dny po příjezdu. Po chvilce zkoumání neznámého prostředí nás Bask přesvědčil, že ohradník na stromě ho před únikem do koruny nezastaví. Stačily tři skoky a byl ve větvích. Zachránila nás jeho závislost na Uke. Jakmile uslyšel hydraulikou zavíraný šroub za samicí, spustil se ze stromů na zem a běžel domů, kde jsme ho zavřeli. Tato zkušenost nás přiměla k myšlence stromy opicím zpřístupnit. Odstranění ohradníků však muselo předcházet ořezání všech větví, jež by mohly být cestou k úniku z výběhu i ze zahrady. Test, zde je vše bezpečné, kterého se zúčastnili oba plzeňští nováčci, neodhalil žádnou slabinu.

V dalších dnech jsme začali střídavě pouštět obě dvojice. Kontakt mezi sebou měli stále jen přes sklo. Měli o sebe velký zájem. Fredy mu nová samice očividně imponovala. Další kontakt jsme jim umožnili přes mříže v ubikacích v bývalé dílně. Tu chvíli naše představa o jejich brzkém spojení v jednu skupinu byla pryč. Zvířata se přes mříže napadala. Došlo i k mnoha škrábancům. Bask provokoval Fredyho a samice také nebyly mírumilovně. Začal rovněž problém s večerním zavíráním Uke, která nám dokázala, že je rychlejší než

hydraulický šroub. I když jsme ji nalákali dovnitř, stačila před zavřením utéct. A tak nastaly pokusy s různými fintami.

Hladovka neuspěla, protože Bask jí nosil jídlo ven. Ani pokus o noční zavírání se neosvědčil. Nakonec jsme na ni přece jen vyžráli. Zhotovili jsme závěs z neprůhledného materiálu a šubry nastavily tak, aby jimi prošla a my stačili ubikaci zavřít.

Počáteční nevraživost dvojic ustupovala a napětí mezi mřížemi povolilo. Usoudili jsme, že je čas na spojování. Dne 2. srpna jsme oba páry vypustili do výběhu současně. Náš strach z „věcí příštích“ vystřídal při pohledu na objímající se šimpanze dobrý pocit. Celý den proběhl v klidu. Gina si oblíbila Baska a Uke se nabízela Fredymu, ten ale zůstal lhostejný. Má rád svůj klik.

Zato večer byl dramatický: Po uzavření šubrů v ubikaci právě klid'as Fredy vyjel po Baskovi. Nebýt Giny, nevím, jak by to bylo dopadlo. Vrhla se ho bránit a utřžila pár ran a škrábanců. Museli jsme použít vodu a Fredyho oddělit.

Přes den vyháníme skupinu do výběhu, protože jinak by se opice povalovaly po ubikaci.

Pátého člena do skupiny jsme získali 28. července ze zoo v Krakově. Je jím čtyřletá samička Mary. Byla oddělená od rodiny. To asi způsobilo její plachost a bojácnost. Zabydlela se karanténě, kterou bylo ale třeba kvůli úklidu předělit. Přecházet z jedné části místnosti do druhé však odmítala, čímž mi znesnadňovala úklid. Po několika dnech jsem se proto k ní rozhodla za asistence vstoupit. Mary seděla v horním rohu a sledovala mne. Druhý den si na mne sáhla a třetí den nastavovala záda k podrbání a mazlila se mnou.

Dne 21. srpna jsme šli s Mary do výběhu. Trvalo jí asi hodinu, než se rozhodla ven. Pak začala prozkoumávat prostředí a přitom si dvakrát sáhla na ohradník. Jednou u vody a podruhé na palisádě. Dovnitř se jí nechtělo, ale nakonec šla. Druhý den si to ve výběhu namířila k příkopu. Podlezla ohradník a skočila do vody. Podařilo se mi jí vytáhnout na břeh, ale za chvíli si to zopakovala. To už mi s její záchranou musel pomáhat návštěvník, naštěstí profesionální záchranář. Utekla do ubikace, kde jsem jí zavřela. Stala se opět plachou a bojácnou. Rozhodli jsem se, že i jí z preventivních důvodů natáhneme ohradník s červenobílou výstražnou páskou do ubikace. Vyhýbala se mu a již se ho nedotkla. Po pár dnech chtěla znovu drbat a začala komunikovat. Od 5. Zářij jsme jí začali znovu pouštět do výběhu. Čtyři dyn ven vůbec nešla, jen vykukovala z otvoru. Ani ovoce a pamlsky ji nevlákaly. Až po týdnů vyhupla ven, ale hned zase zaběhla zpátky. Když se venku přece jen zdržela, tak jen blízko otvoru. Byla smutná a vyžadovala společnost. Řešením bylo

spojení s ostatními šimpanzi. Stalo se tak 26. Září. Všichni ji očuchali a přijali mezi sebe. Také mrzutý Fredy si jí oblíbil. Celý den se jí všichni věnovali a obklopovali ji svojí péčí. Mary dováděla s Baskem a předcházela si dospěle³⁰¹.

Příloha č. 3

Do Maroka za lvici berberskou

Dostala jsem k dispozici služební fabii s přívěsným vozíkem, do něhož jsem vtěsnala jednu lví, dvě supí a jednu veverčí mezinárodní transportní bednu, auto naložila potřebným vybavením a 7. března 2002 opustila Plzeň. Cesta přes celou Evropu na jih Španělska trvala čtyři dny, poté následovala plavba na trajektu. Dosta se s autem s podivně naloženým vozíkem přes marocku hranici zabralo několik hodin vysilujícího jednání s celníky. To jsem ještě netušila, že vše teprve začíná a že spolupráce s Araby bude zážitek na celý život. Ocitla jsem se ve světě, který si Evropan, jenž v arabských zemích nikdy nebyl, umí jen těžko představit.

Zoologickou zahradu jsem s pomocí mnoha domorodců hledala půl dne. Jedinou mapou, již se mi podařilo ve městě sehnat, byla mapa Evropy na jakýsi hotel.

Ředitel zahrady Dr. Brahim Haddane přítomen nebyl a nikdo ve správě o mé několik měsíců avízované návštěvě nevěděl. Náměstek ředitele, s nímž jsem nakonec jednala, se tvářil nesmírně zarputile a popíral, že by se nějaký sup, natož lev mohl z Rabatu odvézt. Druhý den se naštěstí ředitel objevil a já mohla být optimističtější. Všechna zvířata jsou prý připravena, stačí jen naložit. Začali jsme u lvů. Jenže lvice, kterou mi ukázali, nevypadala zdravotně v pořádku. Po dlouhé diskuzi mi předvedli další dvě obrovské samice, buď tlusté nebo vysoce březí. Taková by se mi ani nevešla do přepravní bedny! Teprve další skupinka, k níž mě po nekonečném smlouvání dovedli, se mi líbila. Byla to tři mladá hezká zvířata. Vybrala jsem nejmladší – dvouletou lvici Zuzinu. Se supy a veverkami už tolik dohadování nebylo, nechali mi je vybrat rovnou.

³⁰¹ HYKEŠ, Františka, *11 šťastných let Zoologické a botanické zahrady města Plzně*. Plzeň, Nava, 2010, s.85-89. ISBN 978-80-7211-368-2.

Žádná veterinární vyšetření a tím méně dokumentace pro celníky a pro přepravce pochopitelně nebyla hotová. Následujících pět dnů jsem tedy trávila mezi starobylym Rabatem, kde bylo třeba přesvědčit autority zoologické zahrady o nezbytnosti vyplnění potřebných formulářů a 100 km vzdálenou moderní Casablankou, kde sídlila většina státních úřadů, jež byla tyto formuláře schopná potvrdit. Také zde bylo letiště se speciální kanceláří společnosti Lufthansa, kde jsem veškerý zbývající čas řešila nekonečně množství komplikací provázejících tak prostou záležitost, jakou je transport několika zvířat do Evropy. První spočívala v tom, že letadla přistávající v Casablance jsou buď malá, aby se do nich všechna zvířata vešla, nebo nemají návaznost na spoje do Prahy. Poslední komplikace byla ta, že v Maroku jsou veverky v příloze CITES – mezinárodní úmluvě o obchodování se vzácnými živočichy – a tudíž jsem byla dotázána, proč nemají příslušné povolení. Nakonec se ale ukazuje, že se jedná o jiný druh veverky a vše je tedy v pořádku.

Na 18. března je připraven let se supy a veverkami, o den později poletí lvice.

O den později mě čekala poslední jednání v Casablance, zatím co v Rabatu mně náměstek ředitele slíbil, že se postará, aby supy a veverky mezitím přestěhovali do karantény, kde bych je ráno mohla naložit do přepravek. Po návratu do zoo se mě s údivem otázal, jestli to má být vážně udělané dnes. Byl večer a supi stále posedávali ve velké voliěře. Dále mi oznámil, že na šestou ranní v zahradě na nakládání rozhodně nikdo nebude. Přesto se podařilo nemožné, v půl sedmé jsem se supy a veverkami opouštěla zoo. I v Casablance šlo vše bez větších potíží. Kolem poledne zvířata odstartovala.

Nakládání lvice druhý den bylo mnohem náročnější. Nebýt ochotného arabského kurátora šelem, který mi pomohl i s odchytem supů, Zuionu bych do bedny nedostala. Bála se byla vztekla a vozík, na nějž jsem ji posléze v přepravní bedně naložili, se jen otrásal. Celou cestu do Casablanky jsem trnula hrůzou, kdy do nás v tom příšerném dopravním chaosu někdo najede, protože jízdní pruhy a jakákoliv pravidla silničního provozu se tu vůbec nedodržují, či kdy srazíme nějakého cyklistu. Lidé na kolech se tady pohybují zcela sebevražedným způsobem. Případně kdy pod plachtu se lvem strčí hlavu některý z koní, kteří se zapřažení do přetížených povozů motali všude mezi auty. Představovala jsem si, co se stane, až se vozík převrhne, bedna se rozpadne a lvice bude venku. Naštěstí jsme dojeli v pořádku. Na letišti ovšem transportka se lvem vzbudila pořádný rozruch. Mezi lidmi, kteří se kolem ní shlukli, se objevil i jakýsi vysoký představitel Lufthansy a ten pravil, že odlet lva nepovolí, neboť úprava bedny neodpovídá předpisům. Nepomohlo nic.

V největším vedru a v nejhustším provozu jsem musela lvici vystresovanou k nepříčetnosti odvézt zpět do sto kilometrů vzdálené rabatské zoo.

Po všem předchozím úsilí se mi nechtělo celou akci vzdávat, a tak jsem se rozhodla uskutečnit ještě druhý pokus. Náhradní let byl stanoven na 24. března. Všechna povolení mezi tím samozřejmě propadla, takže je bylo třeba nechat znovu vystavit. S úpravou bedny a znovunaložením lva mi opět pomohl můj rabatský kolega kurátor. V den odletu jsem znovu absolvovala vyčerpávající cestu na letiště. Tentokrátě našťestí s dobrým koncem, Zuiona odletěla! Jedna komplikace, a nikoliv bezvýznamná, se přece jen stala. Před startem lvice vytrhla gumovou hadici s nálevkou, s jejíž pomocí jsem se jí snažila v odletové hale napojit, a také napáječku v přepravní bedně. Nezbývalo než doufat, že celou cestu přežije bez možnosti napít se. Vedle času v letadle měla před sebou čtyřadvaceti hodinové čekání ve Frankfurtu na spoj do Prahy. Zvládla to a odměnou jí bylo velkolepé uvítání na Ruzyni. Očekával ji ředitel Zoologické a botanické zahrady města Plzně Ing. Jiří Trávníček, zástupci celostátních médií a představitelé generálního partnera chovu velkých šelem v plzeňské zoo – Západočeské energetiky³⁰².

Příloha č. 4

Japonská zahrada Šowa-en

O přípravách a samotné realizaci japonské zahrady píše v roce 2004 i časopis IRIS, cituji: ...Díky kontaktu pracovníků Ekonomické fakulty ZČU v Plzni s panem Harasku se již v roce 2001 začala rýsovat myšlenka realizovat v Plzni japonskou zahradu...Při jednom rozhovoru se nás zeptal, zda bychom měli zájem o vybudování japonské zahrady v Plzni, peníze, že by získal v Japonsku. Po nás pouze žádá bezplatné ubytování a stravu pro svoji rodinu, která by stavbu prováděla, a dobrou propagaci v médiích. Po našem nadšeném souhlasu pak hledal ideu, jež by nesla něco společného mezi Japonskem a Českou republikou. Při první návštěvě otce myšlenky v Plzni v březnu 2002 se vedle úvodních jednání s jejími představiteli a zástupci univerzity uskutečnil výběr místa pro její vybudování. Bylo navrženo šest míst – např. v areálu ekonomické fakulty ZČU, v části výstaviště, v centru města. Nakonec byla vybrána lokalita zoologické a botanické

³⁰² HYKEŠ, Františka, *11 šťastných let Zoologické a botanické zahrady města Plzně*. Plzeň, Nava, 2010, s.85-89. ISBN 978-80-7211-368-2.

zahrady.... Do června 2003 pan Farada s panem Kičimotou zahradníkem z Osaky, postavili zahradu v předběžné podobě v Osace. Návrh byl projednán během jejích návštěvy v Plzni. Jednání vyústila v dohodu o realizaci zahrady, o zajištění přípravných prací a o vypracování žádosti o dotaci z fondu japonské pamětní asociace světové výstavy EXPO. Ta podporuje projekty napomáhající k šíření japonské kultury v různých zemích světa. Plzeň byla se svou žádostí úspěšná.....získala dotaci 3,5 milionu Kč. Zbytek nákladů ve výši 9,5 milionu korun uhradili japoňští sponzoři. Na vybraném místě se uskutečnily přípravné práce spočívající v odstranění starých zídek a v úpravě terénu. V Japonsku zatím byly části zahrady, které jsou originální a nelze je nahradit materiálem českého původu, zabaleny a ve dovu kontejnerech putovaly lodí z Tokia do Hamburku a poté kamiony do Plzně.

Pro Evropany, zvyklé používat podrobné projekty, byl přístup japonských tvůrců přinejmenším překvapivý. Až na místě dotvářeli některé prvky, doplňovali rostliny. Tento postup přinášel další požadavky na materiál techniku a komplikoval ekonomickou stránku projektu. Kdo alespoň trochu zná problematiku rozpočtů ve veřejné správě, pochopí, že to nebylo snadné období. Nakonec se však díky nadšení a úsilí lidí ze zoologické a botanické zahrady, Magistrátu města Plzně, jeho příspěvkových organizací a spolupracující zahradnické³⁰³.

Příloha č. 5

Život pod zemí

Určitě ještě před dvěma lety i málokterý z pracovníků zoologické a botanické zahrady věděl, že ošumělý domek pod japonskou zahradou je vstupní branou do sítě chodeb pozoruhodného krytu z období druhé světové války. Toto místo ale má zajímavou i podstatně vzdálenější minulost. Podle specialisty na podzemní stavby Antonína Hofmanna, který svá tvrzení opírá o historické doklady v archivech, byl v této lokalitě jeden z nejstarších lomů na kvalitní stavební pískovec... Můžeme se domnívat, že se jednalo o rozlehlý lom, který se rozkládal i v místech hlediště dnešního přírodního amfiteátru. Vždyť z lochotínského pískovce je vystavěna katedrála sv. Bartoloměje na plzeňském náměstí Republiky. Budovat se začala již v době zakládání města, tedy na samém konci 13. století.

³⁰³ HYKEŠ, Františka, *11 šťastných let Zoologické a botanické zahrady města Plzně*. Plzeň, Nava, 2010, s.85-89. ISBN 978-80-7211-368-2.

Protiletdecký kryt byl postaven na začátku druhé světové války, pravděpodobně v roce 1941. Na svou dobu se vyznačoval špičkovými parametry. Podle Antonínem Hofmannem shromážděných dokumentů měl soužit v době ohrožení jako velitelské stanoviště a úkryt pro protiletdeckou obranu, NSDAP, policii a Luftschutz, což byla civilní organizace zabývající se ochranou obyvatel. Ukryt se zde mohlo možná i 600 osob. „Jde o stavbu podobnou alpským podzemním pevnostem“, charakterizuje objekt pan Hofmann a pokračuje: „Chodby krytu jsou dlouhé celkem 98 metrů a mají 16 komor. Dílo je to nesmírně důmyslné a originální. Stav objektu je i po více ež půlstoletí bezvadný, nikde nebyla porušena stabilita kleneb nebo stěn, nikde se nevyskytuje průsak vody. Funguje původní drenáž a kanalizace. A to se v krytu po válce nedělala nikdy žádná údržba! Zachovaly se rovněž litinové odvodňovací roury v podlaze. Koroze se podepsala jen na ocelových protitlakových dveřích. Byla jich tu čtveřice, vyrobeny byly z tvrzené oceli. Kryt je vyhlouben v poměrně měkkém jílovcí, stropy chodeb jsou pískovcové. Jeho větrání obstarával jednak přirozeně cirkulující vzduch, v případě nutnosti byly k dispozici tři ventilátory a další ochranné prvky zvyšující bezpečnost při bombardování a působení tlakových vln. Antidetonační uzávěry měla i kanalizace!“

O podzemní stavbě se dlouho téměř nevědělo, zmínka o ní není, tvrdí Antonín Hofmann, ani ve válečném archívu v Mnichově.

Po válce už objekt žádné využití neměl. Z jeho několik desítek let dlouhého zahálení ho probudila až myšlenka ředitele zoologické a botanické zahrady Ing. Jiřího Trávníčka, využít podzemí pro unikátní expozice. Ke spolupráci hned od prvopočátku přizval odborníka na důlní stavby Antonína Hofmanna....

„V podzemní expozici budou žít netopýři, pavouci, různé brouci, ryby a další živočichové, kteří obývají místa bez denního světla a skalní štěrbiny,“ představuje svojí vizi Ing. Trávníček.

Po přibližně dvouletých přípravách začaly před koncem roku 2007 v krytu naostro stavební práce. Postupují rychle kupředu, takže odhadují, že by expozice mohla být hotová do tří let. Náklady jsme předběžně vyčíslily na 26 milionů korun.

Stavební úpravy krytu přilákaly do podzemí i vědce za Západočeského muzea v Plzni a Přírodovědecké fakulty University Karlovy v Praze. Odhalily totiž velké množství rostlinných fosílií (zkamenělin), jež jsou pozůstatkem tropického pralesa z období karbonu,

tedy konce prvohor. Zkamenělé rostliny jsou tudíž staré zhruba 300 milionů let! Lokalita patří k nejbohatším nalezištím fosilní flóry Slánského souostroví v ČR³⁰⁴.

Příloha č. 6

Cesta Beniho do plzeňské Zoo

Slovy „Den tam a den zpátky kvůli půlhodině nakládání, obdivuji vás,“ se loučil s účastníky Expedice Soukup, která mířila počátkem června do východomaďarského města Nyíregyháza pro nosorožčího samce, Jiří Trávníček.

„Závidím vám,“ byla jeho první slova po jejím návratu. „V Berlíně, kam jsem se jel podívat já, trvalo naložení samice sotva třicet minut a vy jste prožili skoro půldenní drama.“

Ráno ničemu dramatickému nenasvědčuje. Transportní firma je přesná jak hodiny, také je německá. Dobrá připravenost se zdá i na maďarské straně. Pokyn šéfa transportu Roye Smítne uříznout ještě několik větví z vytáhlého dubu, aby nepřekážely ramenu jeřábu, je detail. Jeden z ošetřovatelů nás bere dovnitř stáje. Podle prostředí, kterým k nosorožcům procházíme a úrovně stáje, v níž žijí, se domníváme, že jde o karanténu. Musíme si hodně domýšlet, protože zeptat se není koho. Angličtinou vládne v zahradě jediný člověk a ten má úplně jiné starosti. Teprve později nám dochází, že nevelké rozbahněné prostranství s brčálově zeleným rybníčkem od řas je výběh a stavba za ním pavilon pro nosorožce. Návštěvnická chodba v něm není, takže zvířata jsou k vidění jen, jsou-li venku.

Brachu, těš se, jaká nádherná expozice na tebe čeká v Plzni! – Jenže nikdo z našeho mediálního štábu (reportér, kameraman a fotograf) mu to evidentně nedokáže říct a nosorožec evidentně odmítá dobrovolně vstoupit do přepravního kontejneru. Jeřáb ho složil před vrata stáje už v půl desáté, teď je deset a statný samec k němu postoupil možná o dva kroky. O tom, co s ním dál, se radí snad půl zoo. Vylákat ho má samice. Beni však na ní reaguje stejně jako na nabízené větvi plné šťavnatého listí. Také ji ignoruje.

³⁰⁴ HYKEŠ, Františka, *11 šťastných let Zoologické a botanické zahrady města Plzně*. Plzeň, Nava, 2010, s.85-89. ISBN 978-80-7211-368-2.

Na pomoc přichází mladičká veterinářka. Nosorožec dostává sedativa a parta siláků z celé zahrady ho na laně vtahuje do kontejneru. Připomíná to pohádku o dědkovi a bábě tahajících ze země velkou řepu.

Konečně, říkáme si. Také proto, že jsme i pod deštníkem promoklý. ... Za chvíli se vydáme na cestu zpět, myslíme si. Jenže omyl. Jeřáb zvedá kontejner, aby ho naložil na speciální podvozek za tahačem stojícím na pevné cestě. Sedativa zřejmě přestávají účinkovat a zvíře dává vehementně najevo svůj nesouhlas s uvězněním ve tmě na několika metrech čtverečních. Kontejner se rozhoupává, a to právě ve chvíli, kdy rameno jeřábu je v poloze, která hraničí se stabilitou celého obřího stroje. Ke všemu se ještě začíná naklánět, jak se kola na jedné straně boří čím dál víc do bahna. To je tu vzhledem k počasí všude. Rázný a striktní pokyn přichází v sekundě: Okamžitě spustit náklad na zem. Místní vědí, co bude následovat, my netušíme stejně jako ani šéf transportu. Znovu a znovu jen opakuje main Gott, main Gott a prosebně vzhlíží k obloze. Jeřáb dojíždí, ale vzápětí na jeho místo couvá skutečný kolos s typovým označením Mitsubishi X FANN. Jeho rameno může nést až 50 tun....

Přesně za hodinu a pět minut dosedá kontejner na podvozek. Všichni si oddechli a svolaní zaměstnanci zoo se rozcházejí za svými úkoly³⁰⁵.

³⁰⁵ HYKEŠ, Františka, *11 šťastných let Zoologické a botanické zahrady města Plzně*. Plzeň, Nava, 2010, s.85-89. ISBN 978-80-7211-368-2.

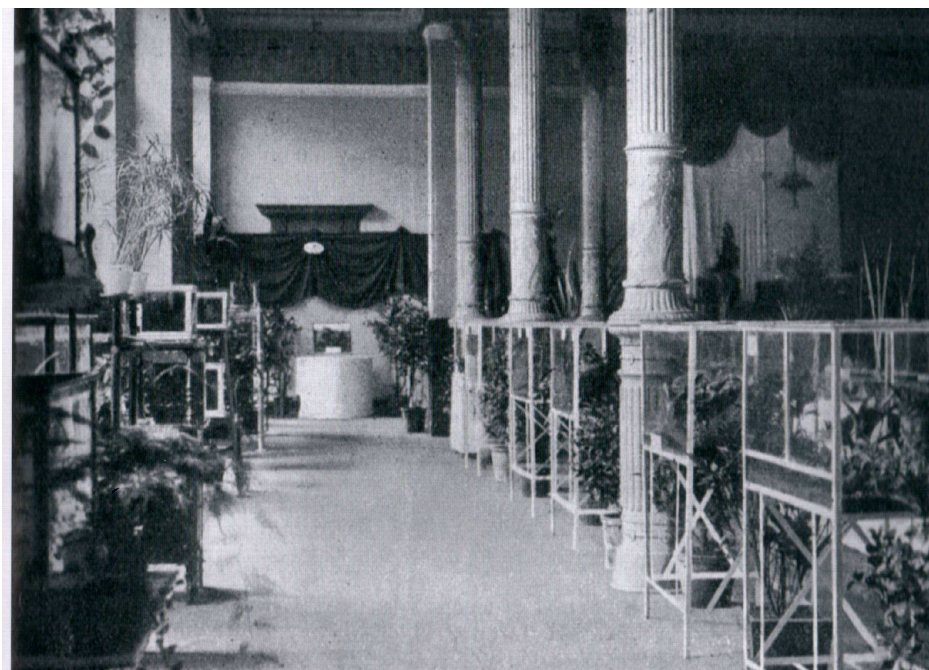
12. Obrázkové přílohy

Příloha č. 1

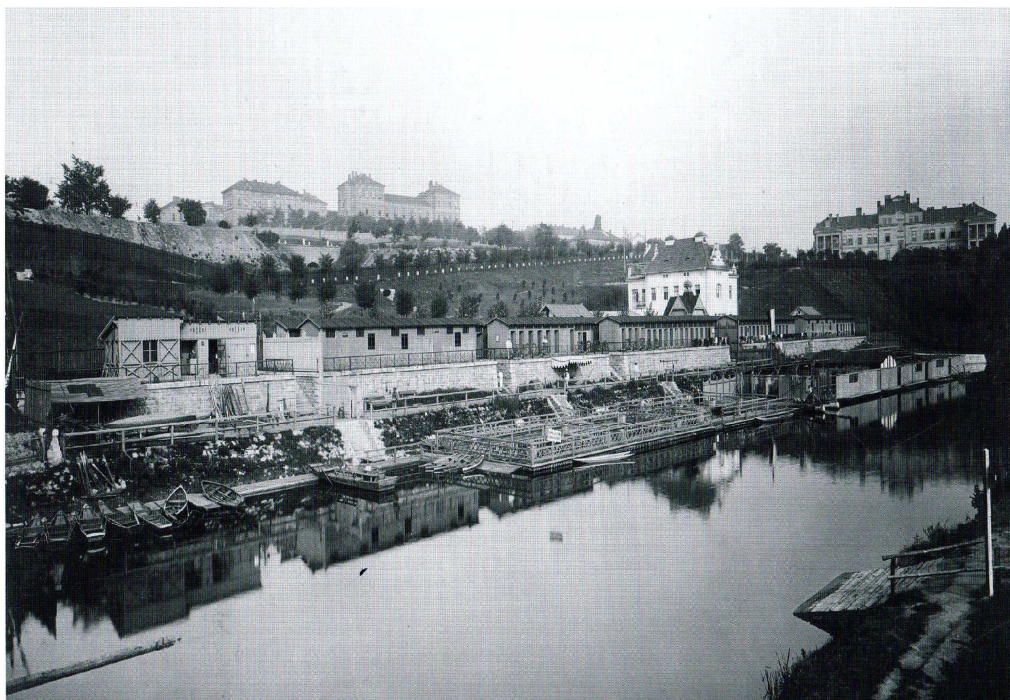
Oddělení národopisu ZČM, NMP 124, Plzeň, Rybníček, opičky, nedatováno.

Příloha č. 2

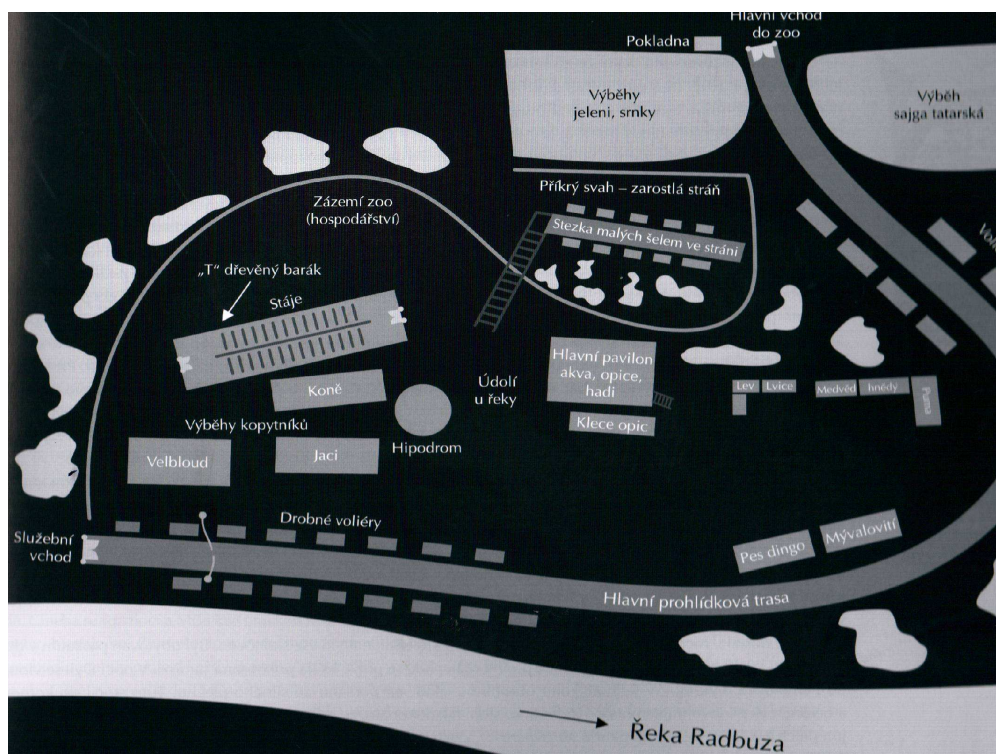
Akvaristický obzor, 2. roč, č.11, 1912, s.195, Výstava akvárií a terárií spolku IRIS.

Příloha č. 3

VOBRUBA, Martin. Kolébka plzeňské zoo. 1. vydání, Žehušice: Městské knihy, 2011, s.18. ISBN 978-80-86699-61-5. Bývalá vojenská plovárna – Doudlevec.

Příloha č. 4

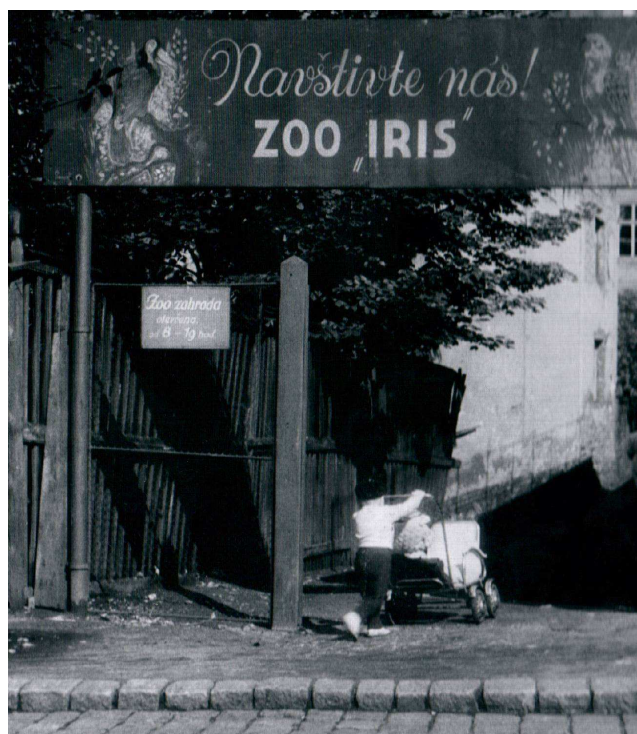
VOBRUBA, Martin. Kolébka plzeňské zoo. 1. vydání, Žehušice: Městské knihy, 2011, s.18. ISBN 978-80-86699-61-5. Nákres Zoo IRIS na přelomu 50. a 60. let 20. století.

Příloha č. 5

Archiv ZOO a BZ. Vstupní brána do Zoo IRIS.

Příloha č. 6

Oddělení národopisu ZČM, ulička z Doudlevecké třídy k Zoo IRIS.

Příloha č. 7

SOA Plzeň, PP Stanislava Holubce, nedatováno. Děti na hipodromu v Zoo IRIS.

Příloha č. 8

VOBRUBA, Martin. *Kolébka plzeňské zoo*. 1. vydání, Žehušice: Městské knihy, 2011, s.38. ISBN 978-80-86699-61-5. Dětské hřiště v Zoo IRIS, 50. letá.

Příloha č. 9.

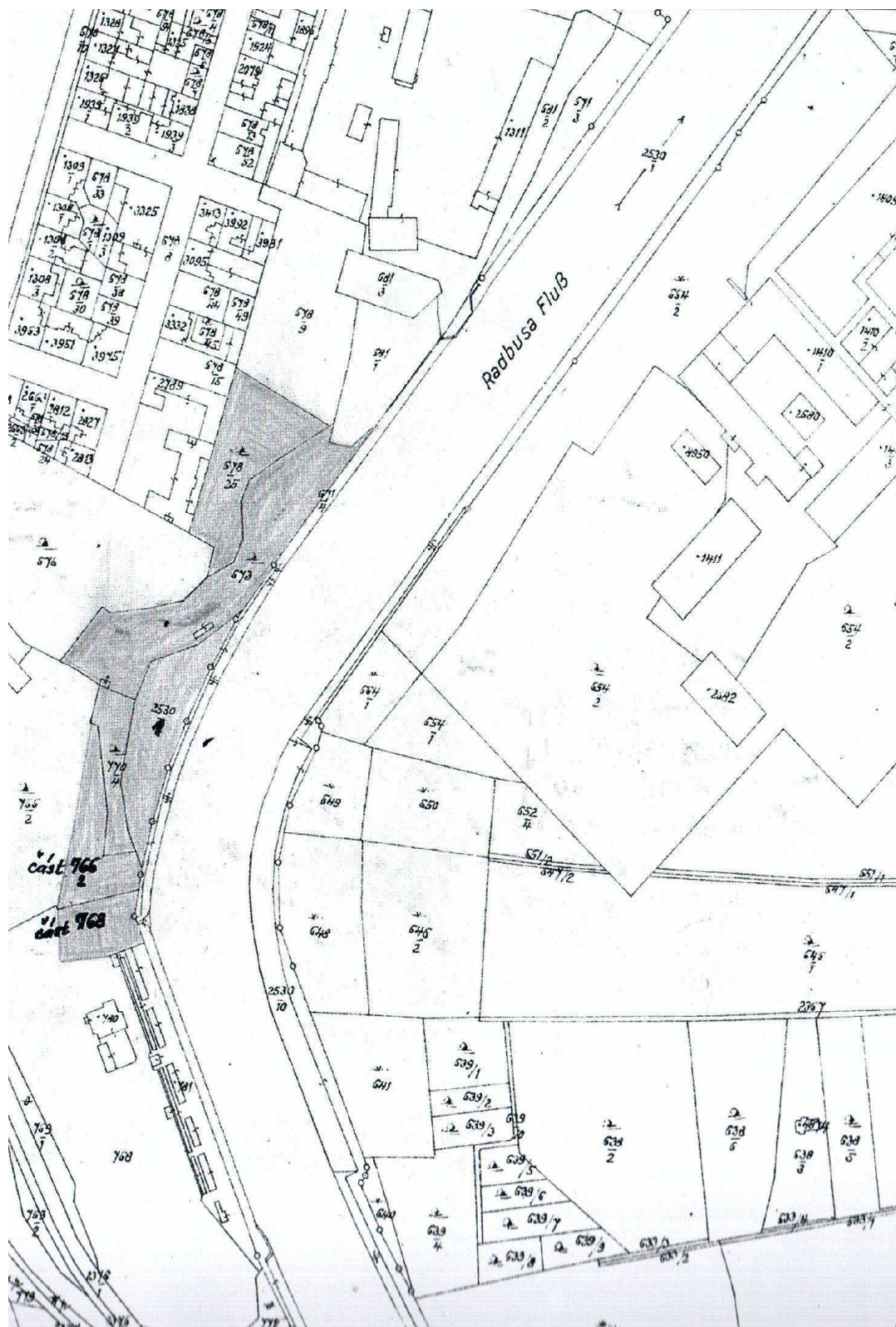
SOA v Plzni, PP Stanislava Holubce. Správce S. Oleskievič krmí srnky, 1955.

Příloha č. 10.

Archiv ZOO a BZ. Prvoodchov sajgy tatarské v rámci ČSR, 1960.

Příloha č. 11.

Archiv města Plzně, Jednotný národní výbor – IV. referát pro školství, osvětu a tělesnou výchovu, kartón 111, Katastrální mapa s zakreslením pozemků Zoo IRIS, 1951.

Příloha č. 12

Archiv ZOO a BZ, Jak domácí v prostorách dnešní restaurace Kiboko., nedatováno.

Příloha č. 13

Archiv ZOO a BZ, W. Matuška na svém koncertě v KD Peklo křtí malého jaguára, říjen 1970.

Příloha č. 14

Soukromý archiv Ivany Haškové, malé lvice Luisa a Lotka s vedoucí I. Haškovou, 1970.

Příloha č. 15

Soukromý archiv Ivany Haškové, výstavba ubikací malých šelem, 15. 4. 1976.

Příloha č. 16

Archiv ZOO a BZ, mapa areálu Zoologické a botnické zahrady před hl. vchodem, poč. 80.let.

Příloha č. 17

Archiv ZOO a BZ, Ing. Petr Vlček ve své kanceláři s mapou dostavby ZOO v Plzni, nerealizováno, poč. 80.let.

Příloha č. 18

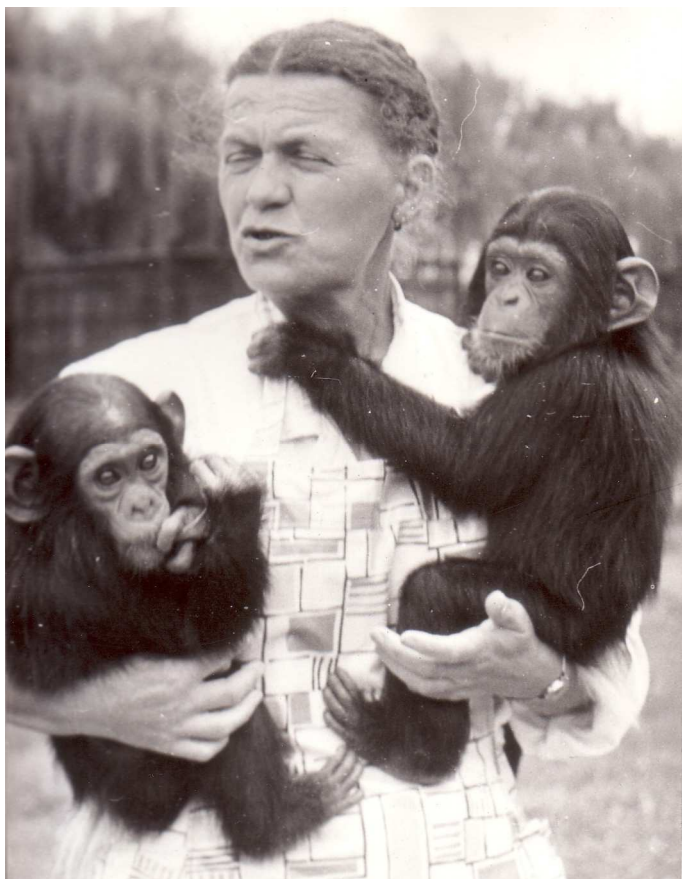
Archiv ZOO a BZ, pavilon „Z“ kolem roku 1980.

Příloha č. 19

Archiv ZOO a BZ, zebry před současným pavilonem Madagaskar, nedatováno.

Příloha č. 20

Archiv ZOO a BZ, foto Ing. Filípek, malí šimpanzi Tonda a Pepina s ošetřovatelkou p. Kauckou, kolem 1965.

Příloha č. 21

Archiv ZOO a BZ, křtiny tygra Amura 1982, zleva V. Chaloupek, A. Pešula a V. Trejbal.

Příloha č. 22

Zoologická zahrada Plzeň

Byla založena v roce 1926 na základech spolku IRIS, který vznikl v roce 1901.

V roce 1963 vzniká nová Zoo na Lochotíně a zároveň zřízeno Akvárium v Plzni Palackého 5.

Výměra Zoo 54 ha

Výhled 110 ha

Akvárium

Obsah nádrží 9100 l vody

Výhled 11 200 l vody

Počet chovaných druhů:

ryb 70

plazů 35

ptáků 66

savců 65

Počet chovaných kusů:

ryb 600

plazů 70

ptáků 260

savců 220

Návštěvnost v roce 1979

děti 72 551

dospělých 75 554

celkem 148 105

Pracovníci zoologické zahrady se zároveň podílí na ochraně přírody.

Seznam chovaných druhů zvířat v Zoo Plzeň ohrožených vyhynutím, celosvětově chráněných a zapsaných v červené knize UICN.

Aligátor čínský

Aligator sinensis

Kajman šironosý

Caiman latirostris

Krokodýl moreletův

Crocodylus moreletii

Krokodýl bahenní

Crocodylus palustris kimbula

Orel královský

Aquila heliaca

Ocelot velký

Leopardus pardalis

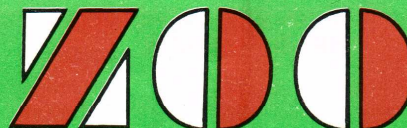
Gazela dorkas

Gazella dorcans massaessyla

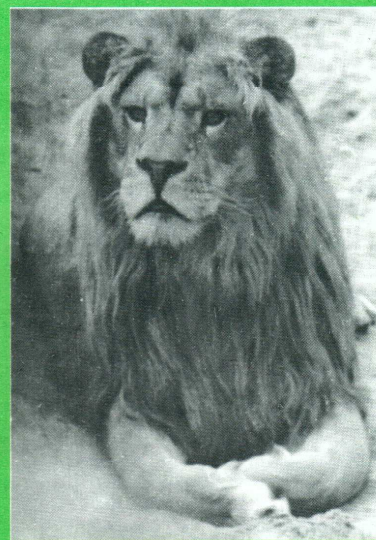
Tygr sibiřský

Panthera tigris altaica

Vydala zoologická a botanická zahrada města Plzně, nákladem 100 000 výtisků. Tisk Stráž 102 Plzeň

PLZEŇ

Lev pustinny
Panthera leo

Zoologická zahrada Plzeň

Na Vinicích 9

tel.: 331 59, 378 92

Otevřeno denně

Botanická zahrada

Na Vinicích 9

tel.: 331 59

Akvárium

Pracoviště ZOO

Plzeň, Palackého 5

tel.: 22 43 46

Skalárka amazonská
Pterophyllum scalare

První známý propagační leták Zoologické zahrady Plzeň, po r. 1979.

Příloha č. 22

Archiv ZOO a BZ, foto V. Trejbal, počátky chovu vlka hřivnatého, 1993.

Příloha č. 23

Archiv ZOO a BZ, foto Pavel Pecháček, prvoodchov kajmanky dravé, 1996.

Příloha č. 24

Archiv ZOO a BZ, foto Pavel Pecháček, celkový pohled asi 1996

Příloha č. 25

Archiv ZOO a BZ, foto Pavel Pecháček, přelet varanů komodských, 1997.

Příloha č. 26

Archiv ZOO a BZ, foto Pavel Pecháček, děti před pavilonem „Z“, asi 1998

Příloha č. 27

Nové logo s plameňákem, od r. 2000
2000

Staré logo se sovicí sněžnou, používané do r.

Příloha č. 28

Skleník Zoologické a botanické zahrady města Plzně Greenhouse of the Zoological and Botanical Garden of City Plzeň

- více než 1000 druhů sukulentů z Afriky, Madagaskaru a Kanárských ostrovů
- 250 druhů rodu *Euphorbia*, 120 druhů rodu *Aloe*, 40 druhů rodu *Pelargonium*, 13 druhů rodu *Pachypodium*
- expoziční plocha 300 m
- otevřen od září 1993

- more than 1000 species of succulents from Africa, Madagascar and Canary Islands
- 250 species of genus *Euphorbia*, 120 species of genus *Aloe*, 40 species of genus *Pelargonium*, 13 species of genus *Pachypodium*
- public display area 300 m
- opened from September 1993

Otevírací doba
Opening hours

- IV. - IX.**
Út - Pá
Tu - Fr 11:00 - 17:00
So - Ne
Sa - Su 12:00 - 17:00
- X. - III.**
So - Ne
Sa - Su 11:00 - 16:00

Foto: ing. Romana Ottová (5)
Milan Strejšek (2)
Pavel Pecháček

Propagační leták sukulentního skleníku, otevřeného od r. 1993.

Příloha č. 29

Mapa Zoologické a botanické zahrady, rok 1995.

Příloha č. 30.

Horní část Mapa Zoologické zahrady v Plzni, r. 1979, která obsahuje navíc i plánované expozice. Dolní část Mapa Zoologické a botanické zahrady po roce 2000.

Příloha č. 31

PF Zoologické a botanické zahrady města

Propagační letáky expozice AKVA-TERA.

Příloha č. 32

HYKEŠ, František, *11. šťastných let plzeňské zoo*, Plzeň: Nava, 2010, s. 13. ISBN 978-80-7211-368-2. Probuzení statku Lüftnerka v letech 2000-2005.

Příloha č. 33

HYKEŠ, František, *11. šťastných let plzeňské zoo*, Plzeň: Nava, 2010. ISBN 978-80-7211-368-2. V roce 2002 dostali lvi nový výběh a v roce 2003 se staly mláďaty roku, tygří samičky Bella a Berry.

Příloha č. 34

HYKEŠ, František, *11. šťastných let plzeňské zoo*, Plzeň: Nava, 2010. ISBN 978-80-7211- 368-2. Vznik expozice „Česká řeka“, rok 2008

Příloha č. 35

HYKEŠ, František, *11. šťastných let plzeňské zoo*, Plzeň: Nava, 2010. ISBN 978-80-7211- 368-2.
Jak vznikaly nové Africké a asijské expozice, 2009.

Příloha č. 36

Stálá expozice AKVA-TERA na Palackého třídě v Plzni, foto autorka 2012.

Cesta do lesa

... historie chovu medvědů v plzeňské zoo

V roce 1998 byl otevřen rozsáhlý hektarový lesní výběh medvědů, rodolnou jedněm z největších v Evropě. V úvodních letech v něm žilo 17 medvědů nagejdnou. Kulováčím páru přicestovali ze Zoo Ohrada jejich rodiče původem z rumunských Karpat s dalším potomkem a dva samci ze zámečného příkopu v Horšovském Týně. Jedním z nich byl jejich syn Mita. A aby se celý rodokmen ještě více zámplikoval, stepou krev má mnoho dalších medvědů na zámečích, hradech, cirkusech i zoologických zahradách, včetně všech pěti medvědat z televizních večerníků Václava Chaloupka. Doupatá byla poprvé v historii mami: zoh zapuštěná pod nástěnníkovú vyhlídkou. Medvědi v nich úspěšně přes žmu 199. Ve každém výběhu mohou spíhat na živé vysoké stromy, okusovat čerstvé listy, hrát si v kopci na hořnou nebo se kočkovat v bžáňce.

Medvědi patří k plzeňské zoologické zahradě prakticky od jejího založení. První podložený zápis o sibířském medvědu je z 1.9.1940, později se novoročí o hnědé medvědi Kato. K ní přicestoval v prosinci roku 1941 pražský rodák Peta. Jejich mláďe z roku 1943 nebylo odchováno. Už v Doudlevecích byl roku 1942 zároveň chován jiný druh, vzácný medvěd malajský, zvaný Čert. Jeho nálež v archiválních spolků IRIS byl velmi překvapující! V té době byl tento druh k vidění pouze Liberci a rovněž dnes by patřil mezi největší vzácnosti. Do 70. let byl úspěšně nepřetržitě chován medvěd hnědý. Dokonce mohutný samec byl jediným matadorem z řad šelem, který přežil infekci antraxu z roku 1961 a dočkal se i sňožování na Lochotíně. Zde se medvědi pravidelně množili. Hned roku 1964 došlo i k tragédii, kdy dítě, které přelezlo až k nim, uctihlo ruku.

V sedmdesátých letech byla expozice (dvojkle vybudovaná Škodovský) obohazena medvědy barňabý (1971-1974), z dáčenské zoologické zahrady byl přivezen jeden samec ledního medvěda (1972-1974) a choval se také medvěd usary (1973-1981). Samička pocházela z liberecké zoo, sameček z cirkusu. Tyto druhy se nikdy nerozmnožily. Od roku 1981 je v Plzni pauze medvěd hnědý. Mladý sourozenecký pár brňabků (ze Zoo Ohrada u Hluboké nad Vltavou) sňož přichází do těsně železně dvojjelce, ve které se dlouhodobě chov medvědů.

v Plzni. Byla bezesporu jednou z nejméně vyhovujících, ale oba "myšáci" ažle museli žít dlouhých 17 let, než se dočkali lepšého. Pěškrát přivedli na svět mláďata, vždy dvojčata (1985-1990). Při známém problému s odbytém bžných druhů medvědat většinou skončila v cirkusech.

Jedna z naučných tabulí, umístěná v blízkosti hlavního vchodu do Zoologické a botanické zahrady, foto autorka 2012.

Šimpanz učenílivý

Pan troglodytes
Chimpanzee • Schimpanse

řád: primáti čeleď: lidoopi

Jeho domovem jsou pralesní oblasti tropické Afriky. Šimpanzi žijí většinou v rodinných tlupách, kterou tvoří vedoucí samec, samice s mláďaty, ostatní dospělí a dospívající mláďata. Taková skupina může být i 14 členná. Šimpanzi jsou velmi inteligentní a vynálezaví. Dokáží používat jednoduché pomůcky, které jim pomáhají třeba při získávání potravy, či zahánění nepřítelů. Mezi členy tlupy se objevuje i určitá spolupráce. Pomáhají si např. při lovu živé kořisti, zvláště při nahánění jiných druhů opic, které šimpanzi často loví. Ve skutečnosti jsou všežraví a živí se rostlinnou i živočišnou potravou.

Šimpanz učenílivý je zařazen mezi druhy ohrožené vyhoubením. Ničením rovníkových pralesů se jejich populace v přírodě stále snižuje. Jejich těla se používají ve výzkumných ústavech. Pytláci dokonce odchyťávají šimpanzí mláďata a nabízejí je na tržištích.

Co vše se mohou návštěvníci dozvědět z informačních štítků u jednotlivých druhů zvířat?,
foto autorka 2012.

Příloha č. 39

Zleva obchod se suvenýry U Lemura a Madagaskarský pavilon v jednom objektu a vedle
restaurace Kiboko, místo odpočinku, foto autorka 2012.

Příloha č. 40

Chlouba plzeňské zoo, nový pavilon vystavěný v rámci projektu afrických a asijských
expozič, který obývají například hrošci liberijští, foto autorka 2012.

Příloha č. 41

Příbytky dravců v sousedství Amfiteátru, kde probíhají sokolnické přehlídky, foto autorka 2012.

Příloha č. 42

Japonská zahrada Šowa-en místo, které vás příjemně naladí, foto autorka 2012.

